

SVETO U ŽIVOTU MLADIH

Jaman, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:627532>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

**DIPLOMSKI RAD
SVETO U ŽIVOTU MLADIH**

MARKO JAMAN

Split, 2024.

**ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
ISTRAŽIVAČKI RAD**

**DIPLOMSKI RAD
Sveto u Životu Mladih**

STUDENT: Marko Jaman

MENTOR: IZV. PROF. DR. SC. Vlaho Kovačević

Split, rujan, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. ŠTO JE SVETO	6
2.1. Povijesni nastanak svetog.....	6
2.2. Sveto i profano	7
2.3. Funkcija svetoga u društvu.....	7
3. OBJAŠNJENJE RELIGIJE.....	8
3.1. Što je religija	8
3.2. Povijest i nastanak religije	11
3.3. Monoteističke religije: kršćanstvo	13
3.4. Svrha religije	14
3.5. Religija u modernom dobu.....	16
3.6. Sekularizacija	18
3.7. Odnos religije i znanosti.....	19
3.8. Religija danas.....	20
3.9. Kritika religije	23
4. RELIGIJSKA SLIKA HRVATSKOG DRUŠTVA	25
4.1. Početci Kršćanstva na prostoru Hrvatske	28
4.2. Uloga Kršćanstva u oblikovanju jezika u Hrvatskoj	30
4.3. Obitelj, religija i brak	31
4.4. Hrvatska prema religiji i znanosti.....	32
5. OBILJEŽJA MLADIH I NJIHOV ODNOS PREMA RELIGIJI	34
5.1. Defiiranje mladosti u suvremenom kontekstu	34
5.2. Ključna obilježja današnjih mladih	36
5.3. Odnos i stav mladih prema religiji.....	40
5.4. Odnos i stav mladih prema Crkvi	43
5.5. Raznolika religioznost među mladima	47
6. METODOLOŠKI I EMPIRIJSKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA.....	50
6.1. Istraživačka pitanja	50
6.2. Odabrana metoda	50
6.3. Odabrani uzorak.....	52
6.4. Polustrukturirani intervju	52
7. ZAKLJUČAK	61
8. LITERATURA	63

9. EMPIRIJSKA I METODOLOŠKA ARHIVA	66
9.1. Protokol za polustrukturirani intervju	66
9.2. Obrazac informiranog pristanka	67
9.3. Transkript intervjua br. 1.....	68
9.4. Transkript intervjua br. 2.....	70
9.5. Transkript intervjua br. 3.....	75
9.6. Transkript intervjua br. 4.....	78
SAŽETAK.....	84
SUMMARY	84
BILJEŠKA O AUTORU	85

1 Uvod

Sveto je u suvremenom društvu delegirano na sporedno mjesto u životu mnogih ljudi. Kroz procese kao što su globalizacija, modernizacija, urbanizacija i sekularizacija ulogu religije polako zamjenjuju neki drugi idoli modernog društva, poput novca, utjecaja, ugleda i sl. U najnaprednijoj verziji društva do sad ljudi su najotuđeniji kako jedni od drugih tako i od svetog. Mladi u zapadnom društvu sve više vremena provode umreženi u društvene mreže gdje su bombardirani slikama idealiziranog načina provođenja slobodnog vremena koje ostavlja jako malo prostora duhovnome. Čak se i tradicionalni oblici multimedija poput TV-a, novena i radija gotovo nikad ne bave temama koje se dotiču svetoga. Ono što je nekad bilo dio svakodnevice sve više biva potisnuto iz sfere svakodnevnog života. Naravno odnos mladih prema svetomu uvelike je uvjetovan vanjskim čimbenicima kao što su sredina odnosno društvo u kojem su odrasli, te stav same obitelji prema religiji. Sukladno tome u tradicionalnim društvima mladi će se izjašnjavati kao religiozniji dok su liberalnija društva više sekularizirana te su članovi tog društva manje religiozni.

Kada govorimo o svetome Bauman tvrdi da je sam pojam na zlu glasu budući da je nejasan i strastveno osporavan, zato što je teško raspravljati o nečemu, ako se ne zna o čemu se razgovara. Stoga u pokušaju da objasni pojam svetog, Bauman se referira na Bahtina, koji počinje s opisom kozmičkog straha, odnosno osjećaj koji u ljudima pobuđuje neshvatljiva veličanstvenost svemira. To je strepnja koja se osjeća prema neizmjerljivo velikom i moćnom iz perspektive ništavnog, slabašnog i prolaznog ljudskog bića. U tom kontekstu sveto je odraz tog iskustva bespomoćnosti. Sveto služi kao odraz onoga što nadilazi ljudsko razumijevanje, komuniciranje i djelovanje. Slijedom toga, religiju možemo definirati kao ljudsko vjerovanje u nedostatnost vlastitih, ljudskih resursa. No kao što smo naveli, pojavom moderne, mijenja se situacija sa svetim.

Moderni um je učinio Boga nevažnim za ljudske poslove na zemlji. Moderni čovjek se vodi razmišljanjem da ne treba trošiti vrijeme na shvaćanje neshvatljivog i čitanje nečitljivog. U moderni, ljudi se usredotočuju na ono što mogu razumjeti i učiniti; bilo što osim osobnog razvoja i napretka čini se slabom investicijom. To je vjerojatno najveći izazov s kojim se sveto suočilo u svojoj dugoj povijesti (Malenica, 2016, 7/8). Nadalje zapadnom kulturom u zadnjih dvjesto godina se širi trend ne religioznosti. Odnosno spoznaja društva da svijet ostaje bez elementa mističnosti koji ga je nekoć karakterizirao, te da ljudi kroz tehnologiju mogu ovladati svijetom. Tu se misli da postoji samo fizički i tjelesni svijet, a nakon života slijedi tama, praznina. To je Weber nazvao *Entzauberung* odnosno raščaravanje ili, još

komplikiranije, demagifikacija svijeta. Treba naglasiti da ova tendencija, nije isto što i racionalizacija ili sekularizacija budući da se ti procesi temelje na ima vrlo tehnološkim, ekonomskim i političkim praksama (Bell, 2006, 3).

Sam termin sekularizacije stvara zbrku, pošto miješa dvije različite vrste fenomena, socijalni i kulturni, i dva vrlo različita procesa promjene koji nisu sukladni jedan s drugim. Promjene u društvenoj strukturi su određene i postoji jasan princip promjene. Ako je nešto jeftinije, bolje i učinkovitije, onda to koristimo kao zamjenu za prijašnji proces. Ako institucija postane prevelika, dolazi do diferencijacije i osnivanja specijaliziranih dijelova. Stoga smo suočeni s dvostrukim procesom. Prvi dio je sama sekularizacija, odnosno raščlamba crkvene i institucionalne vlasti unutar države, i ona započinje procesom racionalizacije. Drugi dio pronalazimo unutar sfere vjerovanja i kulture (Bell, 2006, 2/3). I upravo je taj dio bitan za ovaj rad.

Ako promotrimo Hrvatsku jasno je da vjera još uvijek igra neizbježnu ulogu u formiranju i očuvanju zasebnog nacionalnog identiteta naroda. Ovaj aspekt društvene uloge religije je bio naglašen i za vrijeme komunizma, budući da su mnoge ankete dokumentirale snažne veze zasebnih naroda u bivšoj Jugoslaviji s različitim vjerskim tradicijama (Hrvati i Slovenci s katoličanstvom a Srbi sa srpskim pravoslavljem). Istraživanja mladih unutar područja bivše Jugoslavije sredinom 1980-ih pokazalo je značajne razlike među religijama svakog naroda, pa su tako Hrvati, Slovenci i Albanci su bili pretežno religiozni, a Srbi i Crnogorci uglavnom nisu bili religiozni (Vrcan prema Zrinščak, 2006, 281). Naravno prolaskom vremena i nestankom komunističkog režima ti se odnosi mijenjaju (Zrinščak, 2006, 281).

Predmet istraživanja je uloga svetog u životu mladih. Nadalje, cilj je bio ispitati odnos mladih prema svetome, te faktore koji su utjecali na taj odnos i njegovo oblikovanje. Za metodu istraživanja odabran je polustrukturirani intervju, a kao ispitanici fokusirali smo se na mlade u dobnoj skupini od 20 do 30 godina.

Ovaj rad ima 8 poglavlja unutar kojih smo objasnili što je to religija njezinu povijest, kršćanstvo kao fokusnu monoteističku religiju u ovom radu, utjecaj religije na društvo njezinu ulogu u modernom svijetu te odnos religije i znanosti. Zatim smo objasnili utjecaj religije na hrvatsko društvo, ulogu religije u oblikovanju kulture i jezika te kako kršćanstvo utječe na obiteljsku jedinicu. Poseban fokus ćemo obratiti na temu religije i mladih. Njihova obilježja, te interakciju s crkvom, religijom i duhovnošću. Na kraju ovog istraživačkog rada možete pronaći empirijsku i metodološku arhivu istraživanja, sažetak i za kraj bilješke o autoru.

2 Što je to sveto

Sveto kao fenomen ima duboko ukorijenjeno mjesto u ljudskoj povijesti i kulturi, od religijskih obreda do modernih sekularnih simbola. Sveto označava ono što je izdvojeno, posvećeno i povezano s božanskim, te ima ključnu ulogu u strukturiranju društvenog poretka i izražavanju kolektivnih vrijednosti. Razumijevanje svetog zahtijeva interdisciplinarni pristup koji uključuje filozofiju, teologiju, sociologiju, antropologiju i povijest, jer sveto nije samo religijski, već i društveni fenomen koji oblikuje ljudsko iskustvo na mnogo razina.

Pojam "svetog" (lat. *sacrum*) ima duboko ukorijenjenu povijest i višeznačan je u različitim religijskim i filozofskim tradicijama. Svetost se u najširem smislu, odnosi na ono što je posvećeno, odvojeno od običnog, profanog svijeta i povezano s božanskim ili transcendentalnim. Pojam "sveto" obuhvaća religiozne oblike života, simbole, rituale, predmete i prostore koji se smatraju posvećenima i povezani su s božanskim.

Ako pokušamo dati čvrstu definiciju pojma sveto nailazimo na isti problem kao is a većinom tema koje se dotiču religije, a to je da su one iznimno apstraktne. No ako definiranju pristupimo tako da pojam svetoga proširimo i opišemo što on predstavlja prosječnom članu društva, onda se sveto može definirati kao skup neprolaznih, transcendentnih vrijednosti koje nadilaze materijalno i praktično. Odražavajući dublje značenje i simboliku u čovjekovom odnosu prema prirodi, kulturi i društvu. Sveto se suprotstavlja komercijalizaciji i instrumentalizaciji svijeta, te naglašava važnost očuvanja duhovne dimenzije života. U tom kontekstu, baština nije samo puki objekt ili relikvija prošlosti, već je proces simboličke interakcije koja prenosi i stvara sjećanja i vrijednosti svetog unutar stvaralačke dimenzije osobe (Kovačević, 2014, 255).

2.1 Povijesni razvoj svetog

Filozofi, sociolozi, antropolozi i teolozi proučavali su koncept svetog iz različitih perspektiva. Jedan od ključnih doprinosa razumijevanju svetog dolazi iz djela Émilea Durkheima, francuskog sociologa, koji je svetost promatrao kao društvenu činjenicu. Durkheim je u svom djelu "Elementarne forme religijskog života" (1912) tvrdio da je svetost društveni konstrukt koji se koristi za održavanje društvenog poretka. Sveto igra ključnu ulogu u strukturiranju društva i održavanju društvenog poretka. Prema Durkheimu, sveto je izraz kolektivnih vrijednosti i uvjerenja koje zajednica koristi za očuvanje svog identiteta i kohezije. Kroz rituale, obrede i ceremonije, sveto postaje sredstvo za izražavanje i obnovu društvenog jedinstva (Durkheim, 1912, 60).

Njemački teolog Rudolf Otto u svojoj knjizi "Das Heilige" (1917) uvodi pojam

mysterium tremendum et fascinans kako bi opisao sveto kao iskustvo koje je istovremeno zastrašujuće i privlačno. Otto smatra da sveto nije samo moralna kategorija, već iskustvo koje nadilazi racionalno i logičko razumijevanje. On ističe iracionalni aspekt svetog koji se manifestira u osjećaju strahopoštovanja i fascinacije prema božanskom (Otto, 1917, 104).

2.2 Sveto i profano

Jedna od temeljnih dihotomija u proučavanju svetog je razlika između svetog i profanog. Profano predstavlja svijet svakodnevnog, svjetovnog i običnog, dok sveto predstavlja ono što je odvojeno, posvećeno i božansko. Ova dihotomija je prisutna u većini religijskih tradicija i izražava se kroz različite rituale, simbole i vjerovanja. Na primjer, u kršćanstvu crkva kao građevina, oltar, sakramenti, i sveta mjesta smatraju se svetima i odvojenima od svakodnevnog svijeta. Eliade u svom djelu ističe kako je sveto prisutno kroz *hierofanije*, trenutke u kojima se božansko očituje u materijalnom svijetu. U ovim trenucima, obični objekti ili mjesta postaju sveti jer su prožeti božanskim. To mogu biti prirodni objekti poput planina, rijeka ili stabala, kao i artefakti poput relikvija ili svetišta (Eliade, 1957, 10).

2.3 Funkcija svetoga u društvu

Victor Turner, britanski antropolog, u svom radu na polju rituala i simbolizma, uveo je pojam liminalnosti kako bi opisao prijelazna stanja u kojima su pojedinci ili grupe odvojeni od svakodnevnog svijeta i uvedeni u sferu svetog. Turner je isticao kako liminalnost omogućuje pojedincima da dožive transformaciju kroz iskustvo svetog, što može imati dubok utjecaj na njihovu društvenu ulogu i identitet (Turner, 1969, 102).

U modernom sekularnom društvu, koncept svetog se često transformira i reinterpretira. Dok tradicionalne religijske forme svetosti mogu izgubiti na značenju, sekularna društva mogu konstruirati nove oblike svetosti. Na primjer, naciji, simbolima poput zastava, ili idejama poput ljudskih prava može se pridati gotovo sveta važnost. Ovi sekularni oblici svetosti funkcioniraju slično religijskim oblicima, služeći za održavanje društvenog identiteta i kohezije (Bellah, 1967, 9). Robert Bellah, američki sociolog, uveo je pojam civilne religije kako bi opisao fenomen gdje nacija i njezine vrijednosti postaju predmetom svetog poštovanja u sekularnim društvima. Prema Bellahu, američka civilna religija primjer je kako nacija može konstruirati svoje vlastite oblike svetosti kroz rituale, simbole i vjerovanja koja povezuju građane u zajedničku sudbinu (Bellah, 1967, 12).

3 Objašnjenje religije

Religija kao fenomen može se promatrati kroz različite leće, pri čemu svaki pojedinac, posebice sociolozi, mogu konstruirati vlastitu interpretaciju ovisno o osobnom iskustvu i uvjerenjima. No, možda najšire prihvaćena perspektiva je ona da religija predstavlja najdublje aspekte ljudske egzistencije i nudi smjernice za moralni i duhovni život. Iako je religija u modernim vremenima često nazvana "opijumom naroda", aludirajući na poznatu Marxovu kritiku, važno je shvatiti da takva usporedba, premda korisna za razumijevanje određenih društvenih i političkih funkcija religije, ne obuhvaća cjelokupnu kompleksnost tog fenomena. Marxova metafora, koja ukazuje na način na koji se opijum koristio za smirivanje i kontrolu masa u Kini, također odražava kritički stav prema religiji kao instrumentu moći i kontrole. No, potrebno je dublje istražiti što religija zapravo znači za ljudska bića kroz povijest, izvan okvira jednostavnih kritika (Zrinščak, 2008, 26).

Religija se kroz povijest pojavila u gotovo svim kulturama, na svim kontinentima, što upućuje na njezinu univerzalnost i duboko ukorijenjenu potrebu ljudskih zajednica za povezivanjem sa svetim. Unatoč kritikama i pokušajima oslobađanja ljudi od religioznih okova, religija pokazuje iznimnu otpornost i prilagodljivost, prilagođavajući se različitim povijesnim, kulturnim i društvenim kontekstima. Ona nije samo proizvod povijesnih okolnosti, već i izraz trajne ljudske potrage za smislom, svrhom i povezanošću s nečim veći od sebe.

3.1 Što je to religija

Religija u svom najjednostavnijem obliku može se definirati kao sustav vjerovanja i praksi koji ljude približava nečem transcendentnom ili svetom. U svakodnevnom životu, religija se manifestira kroz razne rituale, tekstove, institucije i prakse, te uz sve to igra važnu ulogu u oblikovanju moralnih vrijednosti i etičkih normi društva. Ritualna praksa, bilo da se radi o molitvi, meditaciji, postu ili slavljenju blagdana, služi ne samo kao način povezivanja s božanskim, već i kao sredstvo za jačanje društvenih veza i zajedništva unutar zajednice (Šarčević, 2017, 654).

No, kada uđemo dublje u suštinu teme, samom pitanju što je religija može se pristupiti na više načina. Prema etimološkom značenju, religija se povezuje s latinskim pojmovima *relegere* (ponovno okupiti ili pažljivo razmotriti), *religari* (biti ponovno povezan) i *reeligere* (ponovno odabrati). Ovi pojmovi svojom definicijom ukazuju na bitne aspekte religijskog iskustva: pažnju prema svetom, povezivanje s božanskim, te slobodu pojedinca pri izboru povezanosti. Kada sve to uzmemo u obzir, religija kroz prizmu etimologije može biti

shvaćena kao svjesna i savjesna povezanost čovjeka s onim božanskim, što nadalje usmjerava i oblikuje ljudski život. Ova definicija ukazuje na to da religija nije samo puko slijeđenje dogmi ili rituala, već duboko osobno iskustvo koje oblikuje individualnu i kolektivnu svijest (Zrinščak, 2006, 281).

Filozofski pristup religiji nudi još jednu dimenziju razumijevanja ovog fenomena. Filozofi često promatraju religiju kao fenomen koji postoji sam po sebi, neovisan o vanjskim funkcionalističkim i redukcionističkim objašnjenjima. Religija, prema ovom pristupu, nije samo društveni konstrukt ili sredstvo kontrole, već dublje, internalizirano iskustvo koje objedinjuje ljudski odnos prema onome što možemo nazvati Božanskim ili Svetim. Relevancija ovog odnosa postaje tim veća kada uzmemo u obzir da iz njega proizlaze sva druga ljudska iskustva i odnosi. Filozofski pristup religiji zahtijeva otvorenost prema njezinom unutarnjem smislu, istražujući ne samo vanjske manifestacije religije, već i njezinu unutarnju logiku i značenje (Zrinščak, 2008, 29).

Jedan od ključnih aspekata filozofskog pristupa religiji je shvaćanje da religija nije nužno manipulativno sredstvo, već stvarna manifestacija duhovnosti koja se pronalazi u svim društvima. Ovdje treba naglasiti da filozofija nije tu da konstruira smisao religije, već koristi iskustvo vjernika da ga otkrije. Filozofski pristup također uključuje refleksiju o etičkim dimenzijama religije, razmatrajući kako religiozne norme i vrijednosti oblikuju ljudsko ponašanje i društvene structure (Zrinščak, 2008, 29).

Psihološki utjecaj religije također nije zanemariv u životu pojedinca. Religija, kroz molitve, meditacije ili razne druge rituale, nudi pojedincu način za nošenje s nadama, neizvjesnostima i strahovima koji su neizbježni u svakodnevnom životu. Religija može biti izvor svjetla u najmračnijim trenucima, vraćajući osjećaj smisla i nade. Psiholozi, poput Carla Junga, istraživali su kako religijski simboli i mitovi odražavaju duboke arhetipske strukture ljudske psihe. Jungovska psihologija sugerira da religijski simboli i mitovi igraju ključnu ulogu u procesu individuacije, pomažući pojedincu da integrira različite aspekte svoje osobnosti i pronađe ravnotežu između svijesti i podsvijesti (Zrinščak, 2008, 30).

Ako uzmemo u obzir sve navedeno vidimo da religija pomaže ljudima u usklađivanju s tim unutarnjim strukturama, omogućujući im da pronađu ravnotežu između individualnog i kolektivnog, svijesti i podsvijesti. Kroz religiju, ljudi se suočavaju s egzistencijalnim pitanjima, tražeći odgovore na temeljna pitanja o smislu života, smrti, patnji i ljubavi. Religija stoga ne samo da oblikuje moralne norme i društvene odnose, već igra ključnu ulogu u oblikovanju emocionalne i psihološke stabilnosti pojedinca u svijetu punom neizvjesnosti

(Šarčević, 2017, 655).

Kroz ove različite perspektive, sociološku, etimološku, filozofsku i psihološku vidljivo je da je religija složen i višedimenzionalan fenomen koji nadilazi jednostavne definicije i interpretacije. Ona je duboko ukorijenjena u ljudsku povijest i iskustvo, te nastavlja igrati ključnu ulogu u oblikovanju identiteta, zajednica i civilizacija. Bez obzira na sve kritike i pokušaje da se religija svede na puki društveni konstrukt ili sredstvo moći, njezina trajna prisutnost u ljudskim životima svjedoči o njezinoj univerzalnoj i neizbrisivoj važnosti. Ono što je nama najvažnije jest kako sociologija vidi religiju.

Postoje dva osnovna sociološka pristupa definiranju religije: supstantivni i funkcionalistički. Prvi, supstantivni pristup, fokusira se na pronalaženje zajedničkog i jedinstvenog elementa svih religija, smatrajući religiju nečim što ima bitnu suštinu. Ovaj pristup nastoji identificirati ključne karakteristike koje sve religije dijele, poput vjerovanja u nadnaravno biće ili entitet, te osjećaja povezanosti s tim bićem. Uključuje i koncept svetog, koji je suprotan profanom, te obuhvaća institucije, praksu, vjerovanja, jezik i simbole (Zrinščak, 2008, 26).

Međutim, supstantivni pristup nije bez svojih kritika. Glavna zamjerka odnosi se na njegovu inherentnu zapadnocičnost, što otežava konceptualizaciju nezapadnjačkih religija i novih oblika duhovnosti. Primjerice, religije koje nemaju jasnu dihotomiju između svetog i profanog ili one koje ne obožavaju nadnaravna bića često se ne uklapaju lako u ovu definiciju. Zbog toga ovaj pristup može biti ograničavajući i neadekvatan za razumijevanje bogatstva i raznolikosti globalnih religijskih praksi (Zrinščak, 2008, 26).

S druge strane, funkcionalistički pristup postavlja pitanje što je to što religija pruža društvu kao cjelini te pojedincu kao članu tog društva i koja je njena funkcija unutar tog sistema. Funkcionalističke definicije naglašavaju posljedice religije, poput kreacije smisla, identiteta i razumijevanja događaja. Ovaj pristup ne zanima toliko suština religije, koliko njezina uloga u održavanju društvenog poretka, stabilnosti i kohezije. Religija se, prema ovom pristupu, promatra kao sredstvo kroz koje društvo postiže moralnu koherentnost i jedinstvo (Zrinščak, 2008, 27).

Kritike funkcionalističkog pristupa uključuju njegovu preširoku definiciju, koja otežava razlikovanje religije od drugih društvenih pojava koje imaju slične posljedice, poput politike i ideologija. Naprimjer, funkcionalistička interpretacija religije može dovesti do poistovjećivanja religijskih sustava s ideološkim sustavima, što može zamagliti razlike između religije i drugih društvenih institucija (Zrinščak, 2008, 27).

Sociolozi religije istražuju kako društvene strukture i uvjeti utječu na religiozna uvjerenja i prakse. Ova disciplina nudi dubok uvid u religijske fenomene analizirajući ih unutar povijesno-prirodnog svijeta. Prema ovoj perspektivi, religija je ljudski fenomen, a njezini se uzroci mogu tražiti u društvenim strukturama i povijesnim okolnostima. Sociolozi istražuju, primjerice, kako obiteljska religioznost, obrazovanje, društveni mediji i vršnjački utjecaji igraju ključne uloge u oblikovanju religioznih stavova mladih ljudi (Zrinščak, 2008, 29).

Važno je naglasiti da se sociologija ne bavi nadnaravnim aspektima religije. Umjesto toga, fokusira se na proučavanje kako se religiozna iskustva prenose, razvijaju i mijenjaju unutar društvenih okvira. Sociolozi analiziraju kako se religiozne ideje i prakse šire kroz društvene mreže, te kako se prilagođavaju promjenama u društvenim uvjetima. Sociološka istraživanja često otkrivaju kako religija može služiti kao izvor društvene solidarnosti, ali i kako može pridonijeti društvenim sukobima (Dobrovšak, 2002, 326).

Religija se u društvu često percipira kao aktivni element socijalne dinamike, što je vidljivo kroz njezin utjecaj na stvaranje i učvršćivanje socijalnih struktura. Sociolozi ističu kako religijsko iskustvo nije samo segmentarno, već obuhvaća integralnu osobu u cijelosti: um, osjećaje i volju. Ovo iskustvo je reakcija na sve ono što u svakodnevicu doživljavamo kao određenu konačnu stvarnost, a također predstavlja način na koji se individua prilagođava i interpretira svoj svijet iskustava (Dobrovšak, 2002, 330).

Uloga religije također je u sakralizaciji normi i vrijednosti društva, no ona istovremeno mora održavati prioritet ciljeva grupe nad željama pojedinca, te disciplinu grupe nad impulsima individue. Kroz ovu prizmu, možemo promatrati religiju kao ključni element u održavanju društvenog poretka, pružajući moralni okvir koji usmjerava ponašanje pojedinaca unutar zajednice. Sociološki pristup religiji omogućuje nam dublje razumijevanje njezine funkcije u društvu, njezinih utjecaja na pojedince, te njezine uloge u oblikovanju kolektivnog identiteta i društvenih normi (Zrinščak, 2008, 32).

3.2 *Povijest i nastanak religije*

Povijest religije bogata je i raznolika, a sami religijski fenomeni prisutni su od najranijih dana ljudske civilizacije. Tragovi religijskih praksi mogu se pronaći u arheološkim nalazištima starim više od 10.000 godina. Od samih početaka ljudske vrste, pojedinci su kroz religiju i razne oblike štovanja tragali za objašnjenjem prirodnih pojava, smrti, te moralnih i etičkih normi. Religija nije samo pokušaj razumijevanja svijeta, već je i temelj društvene kohezije. U primitivnim društvima, religijski rituali i mitovi igrali su ključnu ulogu u oblikovanju društvene

strukture i međusobnih odnosa. Religija se razvila iz čovjekove potrebe da razumije i kontrolira svoj okoliš, kao i da odgovori na pitanja koja nadilaze čisto fizičko iskustvo (Smith, 1991, 32).

Antički ljudi, suočeni s nepoznatim silama prirode i sudbinom, stvorili su mitove i bogove koji su im pomogli objasniti neobjašnjivo. Kroz mitove su stvorene kohezivne zajednice koje su dijelile zajednička vjerovanja i rituale. Welte, u svom djelu, naglašava važnost mitologema i arhaizama koji su izrasli iz čovjekove sposobnosti da stvara religiozne predodžbe i simbole. Mitovi i simboli nisu samo priče ili ukrasi, već su temeljni elementi koji oblikuju prizmu kroz koju ljudi promatraju svijet i formiraju svoj stav o njemu. U tom kontekstu, religija služi kao alat za integraciju i harmonizaciju različitih elemenata života u koherentnu cjelinu (Masleć, 2024, 201).

Kao što smo spomenuli, religija nije svoj početak pronašla u antičkom vremenu, već mnogo ranije. Povijest religije složena je priča koja se proteže kroz tisućljeća i prolazi kroz nekoliko ključnih faza. Od primitivnih vjerovanja u animističke duhove do kompleksnih teoloških sustava velikih svjetskih religija, religija je evoluirala zajedno s društvima koja je oblikovala. U ranijim društvima, religija je često bila isprepletena sa svakodnevnim životom (Frazer, 1890, 53).

Prva faza povijesti religije odnosi se na primitivne religije. Rani oblici religije bili su animistički i šamanistički, s vjerovanjima da su prirodni fenomeni i pojave oduhovljeni. Animizam, vjera u duše i duhove, jedan je od najstarijih zabilježenih oblika religijskog izraza. U ovom kontekstu, religija je služila kao način za objašnjenje prirodnih pojava, osiguravajući emocionalnu sigurnost i socijalni red. Rituali tih religija bili su usmjereni na povezivanje s prirodnim silama i duhovima (Smith, 1991, 39).

Druga faza razvoja religije obilježena je pojavom politeizma. U civilizacijama kao što su drevni Egipat, Grčka i Rim, razvile su se politeističke religije s bogatim panteonima bogova, gdje je svaki bog bio nadležan za jedan ili više aspekata prirode i ljudskog života. Politeizam je omogućio ljudima da razumiju svijet kroz različite božanske figure, svaka sa svojom domenom i utjecajem na svakodnevni život (Smith, 1991, 39).

Treća faza razvoja religije bila je pojava monoteizma. S razvojem religija poput abrahamskih, fokus se preusmjerava na vjerovanje u jednog boga. Kroz ove religije, razvija se monoteistička teologija i uspostavlja duboka povezanost između Boga i čovječanstva. Monoteizam predstavlja značajan korak u razvoju religije, jer donosi ideju o jedinstvenom,

svemogućem Bogu koji je stvorio svijet i nadzire sve aspekte ljudskog života. Religije poput judaizma, kršćanstva i islama oblikovale su velike civilizacije, utječući na kulturu, politiku i etiku. Ove religije često nude sustavne odgovore na filozofska pitanja o životu, smrti i prirodi božanstva (Smith, 1991, 40).

Četvrta faza obilježena je reformacijama i sekularizacijom. Tijekom 16. stoljeća, dolazak renesanse i prosvjetiteljstva označava početak sekularizacije, gdje se religija postupno odvaja od javnog života i znanosti. Crkva mijenja svoje prioritete, što izaziva kritiku i dovodi do pojave različitih denominacija. Neuspjeh Crkve da se prilagodi potrebama društva također daje sekularizaciji plodno tlo za razvoj, gdje znanost i racionalnost počinju dominirati društvenim diskursom. Auguste Comte, francuski filozof, predvidio je dolazak novog doba pozitivnih znanosti koje bi zamijenile religiju i metafiziku. Iako religija nije nestala, njezina uloga u društvu se transformirala, postajući više privatna i individualna stvar (Comte prema Smithu, 1991, 40).

Posljednja faza u povijesti religije odnosi se na suvremenu duhovnost. Potreba čovjeka za duhovnim vodstvom nije nestala, te danas svjedočimo usponu novih religijskih pokreta i duhovnosti. Ovi novi oblici duhovnosti u svojoj suštini kombiniraju elemente tradicionalnih religija s novim idejama i praksama, kao odgovor na potrebe modernog čovjeka. Suvremena duhovnost često je usmjerena na individualno iskustvo i samorazvoj, što je odraz promjena u društvu koje naglašava osobnu autonomiju i subjektivnost. Također, globalizacija i međukulturalna razmjena doprinose stvaranju novih oblika religijskog izraza, koji spajaju različite tradicije u sintezu koja odgovara suvremenim potrebama. Ova bogata povijest religije pokazuje da je ona bila i ostala ključni element ljudskog društva, ne samo kao sustav vjerovanja, već i kao okvir za društvenu organizaciju, moralne norme i osobno ispunjenje. Religija, u svim svojim oblicima, i dalje igra vitalnu ulogu u životima milijardi ljudi širom svijeta, prilagođavajući se promjenama i izazovima modernog doba (Smith, 1991, 41).

3.3 **Monoteističke religije: Kršćanstvo**

Kršćanstvo započinje rođenjem Isusa Krista, a prva Sveta misa održana je na posljednjoj večeri koju je Isus imao sa svojim učenicima. Međutim, službeni nastanak kršćanstva, kakvog danas poznajemo, dogodio se kada se ova religija formalno odvojila od židovstva. Iako se kršćanstvo i židovstvo često poistovjećuju zbog zajedničkih elemenata, važno je napomenuti da su te dvije religije dva zasebna entiteta. Za razliku od židovstva, koje se temelji na izlasku iz Egipta i teologiji izabranja, kršćanstvo s Isusom donosi personalizaciju vjere. Isusovi sljedbenici postaju dio nove zajednice, Kristove Crkve, što se razlikuje od etničkih

kolektivizama prisutnih u židovstvu (Šarčević, 2017, 660).

Međutim, kroz povijest se često događalo da crkveni kolektivitet preuzme svjetovnu moć, pri čemu se naglašavao križ više nego uskrsnuće. Iako su križ i uskrsnuće neodvojivi, kršćanstvo se temelji na vjeri u Isusovo uskrsnuće, koje daje smisao križu, a ne obrnuto. Uskrsnuće donosi osobnu i zajedničku nadu u Božje spasenje i pobjedu nad zlom. Ova vjera i nada usmjerene su prema izgradnji Božjeg kraljevstva, preuzimanju odgovornosti za sadašnjost i budućnost, te stvaranju novih odnosa na temeljima uskrsnuća. Uskrsnuće nije očekivani ishod Golgote, nego iznenađujući raskid sa smrću, koji donosi novi smisao i novu nadu za čovječanstvo (Šarčević, 2017, 663).

Ovaj jedinstveni pristup kršćanstvu, koji stavlja naglasak na osobnu vjeru i nadu u uskrsnuće, razlikuje ga od drugih religijskih tradicija i daje mu poseban značaj u povijesti religije. Kršćanstvo ne samo da oblikuje pojedinačne živote svojih sljedbenika, već i kontinuirano utječe na društvene strukture i kulturne vrijednosti diljem svijeta.

3.4 Svrha religije

Kao što smo već spomenuli, religija je od samih početaka bila neizostavni dio ljudske civilizacije, prateći razvoj društva i u određenim trenucima značajno utječući na njega, od najranijih dana do modernog doba. Njena prisutnost u različitim oblicima kroz povijest postavlja pitanje: koja je njena svrha u ljudskom životu? Odgovori na ta pitanja vode nas do dubljih razmatranja o prirodi ljudskog bića, kao i o ulozi religije u formiranju ljudskih društava (Kušar, 1988, 10).

Svrha religije u ljudskom životu je višeslojna i složena. Prvo, religija djeluje kao izvor smisla, pružajući odgovore na egzistencijalna pitanja koja se tiču postojanja, moralnog reda, te odnosa prema svijetu i drugim ljudima. Kroz religiju, pojedinci dobivaju oslonac za razumijevanje sebe i svijeta oko sebe. Ona nudi okvir za samorazumijevanje i samodefiniranje, omogućujući pojedincima da definiraju svoju osobnost i svoj položaj u svijetu. Religija može osnažiti veze zajedništva, ali ne može zaustaviti niti promijeniti evoluciju društva. U tom smislu, religija može poslužiti kao most između različitih identiteta i vrijednosti, ali također može biti ispunjena socijalnim i političkim sadržajem, što često ovisi o specifičnim društvenim čimbenicima (Ćimić, 2005, 464).

Religioznost se također povezuje s višim stupnjem zadovoljstva životom i psihološkom dobrobiti. Vjera pruža podršku i pomaže u suočavanju sa stresom, što doprinosi osjećaju smisla i svrhe u životu. Istraživanja pokazuju da vjernici često izražavaju veću razinu zadovoljstva i užitka u svakodnevnom životu u usporedbi s onima koji nisu vjernici.

Međutim, iznenađujuće je da religioznost nije značajno povezana s osjećajem smisla života među mladima. To može biti posljedica širokog spektra životnih ciljeva i aspiracija koje mladi imaju, uključujući obrazovne, poslovne i partnerske ciljeve, koji nisu nužno povezani s religioznošću (Klarin, Krasicki, 2020, 231/232).

Jedna od ključnih uloga religije je u stvaranju društvene kohezije. Religija povezuje ljude unutar zajednice, stvarajući osjećaj pripadnosti i zajedničkog identiteta. Kroz rituale i zajedničke prakse, religija jača društvene veze i potiče suradnju među članovima zajednice. Religijske norme i vrijednosti također služe kao moralni vodič, pomažući ljudima da razlikuju dobro od zla. Pojedinci kroz religiju stječu etički okvir unutar kojeg donose odluke i djeluju. Religija, dakle, ne odgovara samo na egzistencijalna pitanja, već također usmjerava ponašanje i djelovanje kroz moralne smjernice (Kušar, 1988, 17).

Njemački filozof i teolog Bernhard Welte pruža jednu zanimljivu perspektivu na razumijevanje religije. Welte tvrdi da je čovjek u svojoj biti „homo religiosus“, odnosno biće s inherentnim religioznim potencijalom, koji služi kao integrativna snaga koja objedinjuje različite aspekte ljudskog života. Ovaj potencijal ne samo da povezuje biološke i kulturne dimenzije ljudske egzistencije, već oblikuje i temelje našeg razumijevanja svijeta putem religioznih simbola, mitova i rituala. Prema ovoj tezi, religija nije puka povijesna slučajnost, već ključna komponenta ljudske prirode i društvenog razvoja (Masleć, 2024, 199).

Integrativni potencijal religije manifestira se kroz sposobnost pojedinca i društva da iz mnoštva elemenata stvori smislenu cjelinu. To znači da religija omogućava čovjeku da poveže svoje iskustvo sa širim smislom postojanja, pretvarajući kaotične aspekte života u sustav vrijednosti i uvjerenja. Religija pruža okvir za tumačenje životnih iskustava, od rođenja do smrti, kroz rituale i obrede. Takvi obredi ne samo da daju smisao individualnom postojanju, već također povezuju pojedince s većim kolektivom, stvarajući osjećaj zajedništva i pripadnosti. Religija oblikuje društvene norme i vrijednosti, definirajući što se smatra ispravnim i pravednim, nudeći moralne smjernice koje nadilaze individualne interese i potiču zajedničko dobro. Ovaj integrativni aspekt religije može se vidjeti u različitim društvenim strukturama, od plemenskih zajednica do modernih nacija, gdje religija često igra ključnu ulogu u oblikovanju zakona i društvenih običaja (Kušar, 1988, 10).

Kako je društvo fluidno i u stalnom procesu mijenjanja, religija se u suvremenom svijetu suočava s novim izazovima. Sekularizacija i znanstveni napredak doveli su do smanjenja utjecaja religije u nekim dijelovima svijeta. Ipak, religija ostaje duboko ukorijenjena u mnogim kulturama i nastavlja oblikovati ljudske živote na različite načine. Danas, religija

ima potencijal djelovati kao most između različitih kultura, promovirajući dijalog i razumijevanje među njima. Iako se više ne koristi za objašnjavanje prirodnih fenomena kao nekad, religija i dalje može biti izvor inspiracije za suočavanje s globalnim problemima poput ekološke krize, socijalne nepravde i etičkih dilema koje proizlaze iz tehnološkog napretka (Kušar, 1988, 12).

Kao što se može vidjeti, uloga religije u ljudskom životu i društvu je kompleksna i višeslojna. Ona oblikuje moralne smjernice, jača društvenu koheziju, pruža oslonac u svakodnevnom životu, i nudi odgovore na najdublja egzistencijalna pitanja. Religija, iako se suočava s izazovima u suvremenom svijetu, ostaje važan element u ljudskom društvu i nastavlja igrati ključnu ulogu u oblikovanju kulture i etike, kao i u pružanju smisla i svrhe u životu pojedinca.

3.5 Religija u modernom dobu

Promjene koje su nastupile u posljednjih nekoliko desetljeća, uključujući brzi tehnološki napredak, globalizaciju i porast sekularizma, značajno su oblikovale način na koji ljudi doživljavaju religiju i utjecale su na njezino mjesto u njihovim životima. Ove promjene dovele su do toga da se religija suočava s nekoliko ključnih izazova u suvremenom svijetu, mijenjajući njezin utjecaj i ulogu u društvu.

Kako je svijet postao sve više sekularan, religija je izgubila svoju središnju ulogu u oblikovanju kulturnih i društvenih vrijednosti. U prošlim vremenima, religijske institucije bile su ključni nositelji društvenih normi i vrijednosti, povezujući ljude kroz zajednički identitet i smisao. Danas, međutim, mnoge zajednice suočavaju se s fragmentacijom društvenog tkiva, što dovodi do gubitka osjećaja zajedničkog identiteta. Ova fragmentacija često rezultira smanjenim sudjelovanjem u zajedničkim religijskim praksama, što slabi kolektivnu koheziju unutar društva. Pad utjecaja religijskih institucija također može imati šire društvene posljedice, poput slabljenja moralnog okvira unutar kojeg društvo funkcionira (Ćimić, 2005, 472).

Globalizacija i kulturni pluralizam također su doprinijeli promjeni percepcije religije. Miješanje različitih religijskih tradicija rezultiralo je relativizmom, gdje se sve religijske istine smatraju jednako vrijednima. Iako ovo promiče toleranciju i razumijevanje među različitim vjerovanjima, također može oslabiti tradicionalne religijske institucije. Tradicionalne zajednice mogu se osjećati ugroženima zbog percepcije da njihova vjerovanja nisu više apsolutna ili da su samo jedno od mnogih mogućih istina. Očuvanje jasnih vjerovanja postaje teže u svijetu koji stavlja naglasak na individualno tumačenje i osobno

iskustvo. Ovaj pluralizam izaziva unutarnje sukobe unutar zajednica koje se bore s pitanjem kako ostati relevantne u takvom okruženju. Pitanje je kako religijske institucije mogu očuvati svoj integritet i istodobno biti otvorene za dijalog s drugim religijama i svjetonazorima (Kušar, 1988, 18).

U nekim slučajevima, religija je postala izvor sukoba umjesto kohezije. Religijske razlike mogu potaknuti etničke i političke napetosti, što može rezultirati nasiljem i netolerancijom. Povijest je puna primjera gdje su religijske razlike bile iskorištene za opravdavanje sukoba i diskriminacije. U suvremenom društvu, važno je da religijske zajednice prepoznaju i aktivno rade na rješavanju ovih napetosti, promovirajući mir i razumijevanje umjesto podjela. Ovo je posebno važno u multikulturalnim društvima gdje su razlike vidljivije i potencijalno eksplozivne. Religija ima potencijal da bude moćan alat za pomirenje i izgradnju mira, ali to zahtijeva svijest o vlastitoj ulozi u promicanju dijaloga i tolerancije. Sposobnost religijskih zajednica da prepoznaju i prihvate svoje različitosti može značajno pridonijeti stabilnosti i miru u društvima koja se suočavaju s tim izazovima (Masleć, 2024, 203).

Moderni svijet također naglašava individualizam, što može dovesti do privatizacije vjere gdje religija postaje osobna stvar bez šire društvene važnosti. Ljudi sve više pristupaju vjeri kao osobnom izboru koji ne mora nužno biti povezan s institucijama ili zajednicama. Ovaj trend može oslabiti kolektivnu snagu religijskih zajednica i njihovu sposobnost da djeluju kao socijalna mreža potpore. Individualizam može voditi ka tomu da religijske institucije gube utjecaj i prestaju biti relevantne u javnom diskursu. Izazov za religijske zajednice je pronaći načine za ponovno uključivanje pojedinaca u zajedničke prakse i aktivnosti, te obnoviti osjećaj zajedništva koji je često bio ključni element religijskog iskustva. Ovaj proces zahtijeva kreativne pristupe i spremnost na prilagodbu novih oblika zajedništva koji odgovaraju suvremenim potrebama (Ćimić, 2005, 474).

Zanimljiv je podatak da rezultati brojnih istraživanja ukazuju na to da su među muškarcima i ženama upravo žene one koje su religioznije. To može biti rezultat socijalizacijskih procesa koji potiču religiozno ponašanje kod žena kroz vrijednosti poniznosti i poslušnosti. Međutim, istraživanja provedena na uzorku mladih od 15 do 29 godina nisu pokazala značajne razlike u religijskoj samoidentifikaciji između spolova, sugerirajući da trenutni period obilježava relativna stabilnost u pogledu religioznosti i njenoga razvoja. Ovo može ukazivati na promjene u društvenim očekivanjima i praksama religioznosti među spolovima, gdje se muškarci sve više približavaju ženskim obrascima religioznosti. Promjena u društvenoj dinamici također može igrati ulogu u ovom fenomenu,

gdje se tradicionalne rodne uloge sve više preispituju i redefiniiraju (Klarin, Krasicki, 2020, 231).

Ekstremna popularizacija sekularizacije u suvremenom svijetu dovela je do toga da mnogi ljudi osjećaju duhovnu prazninu i gubitak smisla. Ovaj osjećaj često potiče porast interesa za alternativne oblike duhovnosti i New Age pokreta koji pokušavaju ispuniti tu prazninu. Duhovne potrebe nisu nestale, ali se manifestiraju na nove načine, često izvan tradicionalnih religijskih okvira. Ovo može predstavljati izazov za religijske institucije koje moraju pronaći načine kako privući ljude natrag u tradicionalne religijske prakse, nudeći im relevantne odgovore na duhovna pitanja koja ih muče. Kako se religijske zajednice mogu prilagoditi tim promjenama i odgovoriti na nove duhovne potrebe, ostaje jedno od ključnih pitanja u suvremenom religijskom kontekstu (Ćimić, 2005, 473).

Iako se religija suočava s brojnim izazovima u suvremenom svijetu, ona i dalje ima potencijal igrati značajnu ulogu u životima pojedinaca i zajednica. Prilagodba novim uvjetima i promjenama koje donosi suvremeno društvo ključna je za očuvanje relevantnosti religijskih institucija. Na kraju, religija mora pronaći ravnotežu između očuvanja svoje tradicije i odgovora na moderne potrebe kako bi ostala važan dio ljudske kulture i društva.

3.6 Sekularizacija

U suvremenom svijetu religija se suočava s brojnim izazovima koji testiraju njezin integrativni potencijal. Sekularizacija, relativizam i tehnološki napredak postavljaju ključna pitanja o ulozi religije u budućnosti. Sekularizacija je dovela do razdvajanja religije i javnog života, stvarajući društvo u kojem religija postaje sve više privatna stvar. Relativizam dodatno komplicira situaciju, dovodeći u pitanje apsolutne vrijednosti i istine koje religija nudi, čime se stvara složeni kontekst za održavanje religijskog utjecaja u javnoj sferi.

Sekularizacija, u najširem smislu, označava smanjenu religioznost i umanjenu društvenu ulogu religije. K. Dobbelaere identificira tri razine sekularizacije: individualnu, grupnu i društvenu, koje su međusobno povezane, ali ne nužno uzročno. Empirijski podaci i svakodnevna opservacija potvrđuju teoriju sekularizacije, ukazujući na sve učestaliji sekularni način života bez značajnijeg religijskog angažmana. Sekularizacijska teorija povezana je s temeljnim postavkama sociologije, budući da su već prvi sociolozi predviđeli popuštanje stiska koji religija ima na društvo zbog modernizacijskih procesa poput funkcionalne diferencijacije (Durkheim), racionalizacije (Weber) i transformacije svijeta (Marx) (Ćimić, 2005, 473).

Međutim, sekularizacija ne znači nužno iskorjenjivanje religije iz društva, već slabljenje

određenih religijskih organizacija i institucija. Kroz procese kao što su revitalizacija ili inovacija religija se održava aktualnom, čak i kada se napetost između religijske organizacije i sociokulturnog miljea povećava. U takvim uvjetima, religijska organizacija može reagirati na dva načina: postati zatvorenija i ekskluzivnija ili se otvoriti i prilagoditi, usvajajući crkveni pristup koji uključuje širu javnost (Ćimić, 2005, 474).

J. Casanova je izvršio utjecajnu reviziju sekularizacijske teorije, dijeleći je na tri elementa: funkcionalnu diferencijaciju, deprivatizaciju religije i zalazak religije. Dok je funkcionalna diferencijacija nesumnjivo moderni trend, ostali elementi pokazali su se manje preciznima. Religija i dalje igra značajnu javnu ulogu, čak i u visoko sekulariziranim društvima, što izaziva rasprave o njevoj ulozi u suvremenom društvu (Casanova, 2009, 1052).

Globalni pogled na sekularizaciju ukazuje na različite modernizacijske paradigme izvan zapadnog svijeta, sugerirajući da je europska sekularizacija iznimka, dok ostatak svijeta ostaje relativno religiozan. Konstruktivistički pristupi, poput onih koje promoviraju Berger i Luckmann, te J. Beckford, naglašavaju da je religija društvena i kulturna konstrukcija s promjenjivim značenjima koja se prilagođavaju novim okolnostima (Zrinščak, 2008, 33).

3.7 Odnos religije i znanosti

Jedno od najvažnijih pitanja u modernoj filozofiji i teologiji odnosi se na odnos između religije i znanosti. Zbog načina na koji su znanstvena otkrića transformirala naš pogled na svijet, postavlja se pitanje može li religija još uvijek pružiti smislene odgovore na izazove suvremenog života. Ova tema, koja se proteže kroz povijest od Prosvjetiteljstva pa sve do danas, odražava duboke promjene u načinu na koji razumijemo svijet i naše mjesto u njemu.

Prosvjetiteljstvo je sa sobom donijelo val racionalizma, naglašavajući razum i empirijske dokaze kao ključne metode spoznaje svijeta. Filozofi poput Descartesa i Newtona postavili su temelje za znanstvenu revoluciju, koja se svojim pristupom često kosila s religijskim dogmama. Descartesova metoda sumnje i Newtonova mehanička filozofija promovirali su ideju da se prirodni svijet može razumjeti i kontrolirati putem znanosti, što je uvelike kontrastiralo s religijskim tumačenjima koja su se oslanjala na božanske intervencije. Osim toga, Kantov agnosticizam sugerira da znanost ne može niti dokazati niti opovrgnuti postojanje Boga, čime se religija svodi na pitanje osobnog uvjerenja (Stjepan Kušar, 1988, 18).

Kamen raskola između znanosti i religije počiva na činjenici da moderna racionalnost često fokusira na relaciju znati – činiti, gdje se priroda shvaća kao prostor za ljudsko djelovanje i manipulaciju. Religija, s druge strane, djeluje na razini stajati – razumijevati, gdje se smisao ne

proizvodi, već otkriva. Ova razlika u pristupu često rezultira napetostima između religioznih i znanstvenih pogleda na svijet. Znanstveni svijet teži objektivnom, mjerljivom i kontrolabilnom, dok religija ostaje vezana uz subjektivno, duhovno i neizmjerljivo (Smith, 1991, 47).

Unatoč napretku znanosti i tehnike, već spomenuti integrativni potencijal religije i dalje ima značajnu ulogu u suvremenom društvu. Religija može ponuditi smjernice za moralno i etičko ponašanje, pružajući smisao i svrhu izvan materijalnog svijeta. U društvima gdje znanstvena racionalnost dominira, religija može služiti kao korektivna sila koja ukazuje na duhovne i egzistencijalne aspekte ljudskog života, koji u slučaju zapostavljanja stvaraju prazninu u životu pojedinca. Ta praznina, vrlo često, popunjava se konzumerizmom, gdje se potraga za smislom zamjenjuje potragom za materijalnim dobrima (Walton, 2006, 122).

Kako tehnološki napredak donosi nove izazove, postavlja se pitanje kako će religija odgovoriti na njih. Razvoj transhumanističkih ideja, koje promiču upotrebu tehnologije za unapređenje ljudskih sposobnosti, izaziva tradicionalna religijska uvjerenja o ljudskoj prirodi, slobodnoj volji i moralnoj odgovornosti. Transhumanizam, sa svojim idejama o genetskoj modifikaciji, umjetnoj inteligenciji i produljenju ljudskog života, zamagljuje granice između prirodnog i umjetnog. Takvi izazovi postavljaju religiju pred dilemu: hoće li uspjeti zadržati svoju relevantnost u svijetu gdje se ljudska egzistencija stalno mijenja? (Bellah, 2011, 155).

Religija će možda morati redefinirati svoje stavove i adaptirati se kako bi ostala značajna u modernom društvu. Možda će biti potrebno preispitati tradicionalne doktrine kako bi se bolje prilagodile novim etičkim i egzistencijalnim izazovima. Iako bi se moglo činiti da znanost i tehnologija smanjuju potrebu za religijom, mnogi i dalje traže duhovne smjernice koje pružaju odgovore na pitanja koja znanost ne može riješiti. U konačnici, budućnost odnosa između religije i znanosti ostaje neizvjesna, ali jasno je da će oba područja nastaviti igrati važnu ulogu u oblikovanju ljudske misli i društva. Ovaj složeni odnos između znanosti i religije, iako ponekad konfliktan, također može biti produktivan, potičući dublje razumijevanje i napredak u oba područja (Kušar, 1988, 18).

3.8 Religija danas

Religija nije samo skup vjerovanja i rituala; ona je duboko povezana s identitetom i smislom života. Religiozni integrativni potencijal pomaže pojedincima da pronađu svoj položaj u svijetu, te se povežu sa zajednicom i širim društvom. U društvima gdje religija igra važnu ulogu, ona često oblikuje ne samo osobni identitet pojedinca, već i kolektivni identitet zajednice. Religija pruža zajednički jezik, simbole i vrijednosti koji oblikuju društvene

odnose i kulturni identitet. U multikulturalnim društvima, religija može djelovati kao most između različitih skupina, promovirajući međusobno razumijevanje i toleranciju (Kušar, 1988, 19).

Danas, u svijetu u kojem materijalizam i konzumerizam često prevladavaju, religija može ponuditi alternativni pogled koji naglašava važnost duhovnog ispunjenja i moralne odgovornosti. Kao što smo naveli jedna od glavnih funkcija religije je pružanje odgovora na pitanja smisla života, što postaje posebno važno u suvremenom društvu. Budući da, mnogi ljudi osjećaju unutarnju prazninu unatoč materijalnom bogatstvu. Smisao, kao što Welte ističe, nije nešto što se može konstruirati, već nešto što se otkriva i prihvaća kroz duhovne prakse i vjerovanja koja pomažu pojedincima da razumiju svoju ulogu u svijetu. Religija nudi okvir kroz koji se ljudi mogu povezati s nečim većim od sebe, često vodeći ka unutarnjem miru i osjećaju svrhe. Ovaj osjećaj svrhe može biti ključan za individualno i kolektivno blagostanje, jer potiče zajedništvo, suosjećanje i ljubav prema bližnjima, što sve doprinosi skladnijem društvu (Masleć, 2024, 207).

Uloga religije postaje još važnija u kontekstu globalizacije, koja je rezultirala povećanom povezanošću među ljudima diljem svijeta. U ovom „globalnom selu“, brzina komunikacije dosegla je status instantne, što je značajno promijenilo dinamiku društvenih odnosa. Jürgen Habermas, u svojoj teoriji komunikativnog djelovanja, nudi okvir za razumijevanje religije kao komunikativne prakse. Prema Habermasu, religija, iako često smatrana zastarjelom u suvremenom svijetu, ima potencijal za komunikaciju i ne smije se marginalizirati u javnom diskursu. On ističe da religijske zajednice imaju inspirativnu i značajnu ulogu u javnom životu te da pripadaju javnoj sferi, gdje mogu doprinijeti društvenoj raspravi i moralnoj refleksiji (Habermas prema Finlayson, 2005, 37).

Habermasova teorija komunikativnog djelovanja temelji se na razlikovanju između komunikativnog i strateškog djelovanja. Dok komunikativno djelovanje teži postizanju razumijevanja kroz argumentaciju i konsenzus, strateško djelovanje usmjereno je na postizanje ciljeva putem manipulacije i kontrole. Komunikativno djelovanje je, stoga, više etički i društveno orijentirano, dok strateško djelovanje više služi individualnim interesima (Habermas prema Finlayson, 2005, 39).

Spomenuta teorija ima tri ključna elementa: lingvistifikaciju svetoga, diferencijaciju istine, istinitosti i pravičnosti, te diskurs oslobođen djelovanja. Prvi element, lingvistifikacija svetoga, podrazumijeva da se društvene funkcije koje je nekad ispunjavala religija sada preuzimaju komunikativne zajednice utemeljene na dijalogu i konsenzusu. Drugi element

naglašava potrebu za razlikovanjem između istine, istinitosti i pravičnosti unutar komunikativnog djelovanja, kako bi se omogućilo suživot različitih sfera života unutar racionalnog društvenog diskursa. Posljednji element razlikuje stvarne komunikativne zajednice od idealnih, pri čemu stvarne zajednice funkcioniraju unutar ograničenja koja postavlja društveni sustav, dok idealne zajednice teže autentičnom razumijevanju i konsenzusu (Finlayson, 2005, 54).

Integrirajući Habermasovu teoriju u fundamentalnu teologiju, stvara se slika religije kao konstitutivne komunikativne prakse. Religijski govor i djelovanje sadrže kreativni i anamnistički potencijal, stvarajući prostor za inovaciju i transformaciju unutar zajednice vjernika. Religija se manifestira kroz svjedočenje, ispovijedanje, naraciju, slavlje, očitovanje i dijeljenje, čime naglašava svoju funkciju kao sredstva komunikacije i zajedničkog izražavanja. Habermasova teorija polaže temelje za razvoj komunikativne teologije, koja teži kreativnom i spasenjskom ostvarenju Božje stvarnosti. Ova teologija stavlja naglasak na otvorenu komunikaciju i participativno djelovanje kao ključne elemente za razumijevanje i prakticiranje religije u suvremenom društvu (Habermas prema Finlayson, 2005, 39-40).

U tom kontekstu, religijske zajednice nisu samo skupovi pojedinaca, već zajednice usmjerene prema zajedničkom cilju, koje kroz komunikaciju stvaraju, održavaju i transformiraju svoje kolektivne identitete. Osnovne komponente komunikativne teologije uključuju govorne činove, koji se u religiji koriste za izražavanje vjerovanja, molitvi i teoloških ideja. Također, nelingvistička komunikacija ima značajnu ulogu, jer geste, simboli i rituali prenose religijska značenja i vrijednosti. Ritualni običaji djeluju kao okvir unutar kojeg se odvija komunikacija, omogućavajući zajednicama da izraze svoju odgovornost prema transcendentalnim vrijednostima. Ti običaji nisu statični, već su podložni promjenama kroz interakciju i dijalog unutar zajednice (Finlayson, 2005, 42).

Religijske zajednice, vođene komunikativnim djelovanjem, mogu značajno doprinijeti javnim raspravama o moralnim pitanjima, nudeći perspektive koje su ukorijenjene u dugogodišnjim tradicijama i vrijednostima. Na taj način, religija ne samo da preživljava u modernom svijetu, već aktivno sudjeluje u njegovoj transformaciji, usmjeravajući društvo prema višim ciljevima, koji uključuju pravdu, mir i ljudsku solidarnost. U konačnici, Habermasova teorija ne samo da potvrđuje relevantnost religije u suvremenom društvu, već je i uzdiže kao vitalnu snagu u potrazi za zajedničkim dobrom i istinskim razumijevanjem među ljudima.

Povezujući religiju s komunikativnom praksom, postaje jasno da religija igra ključnu

ulogu u oblikovanju društvene kohezije i moralne orijentacije u suvremenom društvu. Iako se može činiti da su znanost i tehnologija zamijenili religiju u mnogim aspektima života, religija i dalje pruža značajan doprinos u oblikovanju etičkih vrijednosti i socijalne odgovornosti. U svijetu u kojem se sve više prepoznaje potreba za dubljim razumijevanjem različitih kultura i religija, gore spomenuta Habermasova teorija nudi koristan okvir za integraciju religijskih zajednica u širu javnu sferu. Time religija ne samo da ostaje relevantna, već postaje ključnim elementom u procesu stvaranja skladnijeg i pravednijeg društva (Finlayson, 2005, 21).

3.9 Kritika religije

Možda najveći problem religije kroz povijest leži u njenoj upotrebi kao sredstva za identifikaciju i razgraničenje među različitim etničkim grupama. Iako mnogi ljudi možda ne prakticiraju religiju aktivno, religijske pripadnosti i dalje igraju ključnu ulogu u oblikovanju njihovog identiteta. Ova situacija dovodi do toga da religija postane više kulturna oznaka nego stvarna duhovna praksa, što može rezultirati površnom povezanosti s religijskim učenjima i vrijednostima. Kada religija postane simbol identifikacije ili pripadnosti određenoj grupi, njezina duhovna dimenzija može se zanemariti, što smanjuje njezinu stvarnu važnost i utjecaj u životima pojedinaca. Ovo ne samo da umanjuje osobnu duhovnu vrijednost religije, već može izazvati i društvene napetosti i sukobe.

Jedan od najočitijih primjera ovog fenomena može se vidjeti u susjednoj Bosni i Hercegovini. Suvremeni bosansko-hercegovački društveni kontekst predstavlja složen prostor gdje religija i etničke pripadnosti značajno oblikuju društvene odnose i individualne identitete. U ovom multikulturalnom društvu, gdje su etničke i religijske granice često zamagljene, religija često služi kao sredstvo identifikacije i razgraničenja među različitim etničkim skupinama. Ovo može biti posebno problematično u situacijama gdje religijska pripadnost postaje ključni marker etničkog identiteta, čime se stvara dodatni sloj kompleksnosti u međuljudskim odnosima i društvenim interakcijama (Čutura, Čolak, 2018, 111).

Na primjer, u Bosni i Hercegovini, gdje su tri glavne etničke skupine Bošnjaci, Hrvati i Srbi duboko povezane s različitim religijskim tradicijama, religija često služi kao oznaka identiteta i razgraničenja. Ova povezanost između religije i etničkog identiteta može dovesti do socijalne fragmentacije, gdje pripadnici različitih religijskih zajednica mogu osjećati rivalstvo ili neprijateljstvo prema onima koji pripadaju drugim religijskim grupama. Također, povijest sukoba i etničke napetosti u regiji dodatno komplicira međusobne odnose, često produbljujući vjerske i etničke razlike (Čutura, Čolak, 2018, 113).

U ovom kontekstu, mladima može biti teško pronaći smisao i motivaciju unutar sustava koji često promiče identifikaciju s religijskim zajednicama prije nego s vlastitim individualnim uvjerenjima. U društvima gdje su religijske institucije duboko povezane s etničkim identitetom, mladi mogu osjećati pritisak da se prilagode tim okvirima, što može dovesti do apatije ili ravnodušnosti prema religijskim učenjima. Kada religija postane instrument za etničko ili nacionalno razgraničenje, može dovesti do osjećaja isključenosti ili marginalizacije među onima koji se ne identificiraju s dominantnim religijskim grupama.

Međutim, religija također može pružiti osjećaj pripadnosti i svrhe mladima koji su suočeni s osjećajem nemoći i stagnacije u društvu. U takvim slučajevima, religijski identitet može biti izvor snage i podrške, nudeći mladima smisao i okvir za suočavanje s izazovima. No, važno je da religija ne postane samo sredstvo za afirmaciju etničkog identiteta, već i izvor duhovne i moralne podrške koja potiče pozitivne promjene u društvenom kontekstu. Religija može igrati ulogu u promicanju društvenih vrijednosti i etičkih smjernica koje nadmašuju etničke i kulturne barijere, stvarajući zajednički okvir za socijalnu koheziju.

Kako bi se stvorila nova generacija koja je aktivno uključena u društvene i duhovne promjene, ključno je usmjeriti se na institucije koje promiču intelektualno formiranje i kritičko razmišljanje. Edukacija koja potiče mlade da preispituju i istražuju vlastita uvjerenja i vrijednosti može igrati ključnu ulogu u njihovom razvoju kao angažiranih i svjesnih građana. Kao što smo naveli, religija može biti izvor identifikacije i pripadnosti, ali istovremeno može postati i izvor konfliktnih osjećaja i ravnodušnosti. Kroz poticanje autentičnog duhovnog istraživanja i intelektualnog formiranja, potrebno je usmjeriti mlade na put prema dubljem razumijevanju vlastitih uvjerenja i vrijednosti. To će rezultirati pozitivnim promjenama u širem društvenom kontekstu, omogućujući mladima da razviju smislen i kritički pogled na svoju religijsku pripadnost i etnički identitet.

Kroz ovaj pristup, religija može ponovno postati izvor stvarne duhovne vrijednosti i moralne orijentacije, umjesto da služi samo kao kulturna oznaka ili sredstvo za etničko razlikovanje. Na taj način, religijska praksa može pridonijeti stvaranju društva koje cijeni i potiče dublje razumijevanje i međusobno poštovanje, čime doprinosi jačanju društvene kohezije i integracije. Integriranje religijskih učenja s univerzalnim ljudskim vrijednostima može pomoći u smanjivanju etničkih i kulturnih sukoba te promicanju zajedničkog društvenog identiteta koji obuhvaća različite vjerske i kulturne perspektive.

4 Religijska slika hrvatskog društva

Suvremeno hrvatsko društvo karakterizira modernizacija koja donosi brojne društvene i religijske promjene. Ovaj proces, na početku, bio je obilježen revitalizacijom religije, osobito kršćanstva, koje je usko povezano uz identitet hrvatske te njeno društvo i kulturu. Negativan odnos bivšeg socijalističkog sustava prema religiji značajno je utjecao na ovaj proces. Socijalistički režim je, naime, potiskivao religijsku praksu i identitet, što je rezultiralo relativno slabom religijskom aktivnošću u to vrijeme. Ipak, empirijska istraživanja pokazuju da religioznost u Hrvatskoj ostaje stabilna unatoč društvenim nestabilnostima, s visokim postotkom građana koji se izjašnjavaju kao religiozni (Kutleša, 2015, 86).

U sklopu dugogodišnjeg istraživanja koje su na prostorima Republike Hrvatske između 1999. i 2018. godine proveli Nikodem i Zrinščak analizirano je kako prakse poput kršćanskog identiteta i religioznosti utječu na bračni i obiteljski život te njihovu kvalitetu. Razina religioznosti analizirana je provjerom različitih parametara, a za bolje razumijevanje religioznosti na prostoru Hrvatske, bitno je navesti nekoliko ključnih parametara.

Jedan od vidljivih načina očitovanja vjere u Hrvatskoj je primanje svećenika za blagoslov kuća. Prema istraživanju, 84,8% ispitanika sudjeluje u ovoj praksi. Blagoslov kuća više prihvaćaju žene (86,8%) nego muškarci (82,3%), a postoji i blaga razlika među dobnim skupinama: mlađi ispitanici (82,8%), srednji (85,7%) i stariji (87,2%). Primjetna je razlika ovisno o mjestu stanovanja i njegovoj veličini: u mjestima u kojima živi manje od 10.000 stanovnika, 91,1% ispitanika prima blagoslov, dok je u većim gradovima taj postotak manji, a u Zagrebu iznosi 72,4%. Također, bračno stanje igra ulogu: 85,7% oženjenih i 87,5% udovaca prima blagoslov, dok je taj postotak niži kod rastavljenih (70,6%) i ponovno oženjenih (64,7%). Radni status također pokazuje određene varijacije, iako nije značajno povezan s primanjem blagoslova; primjerice, honorarno zaposleni imaju niži postotak (46,2%) u odnosu na samostalne poduzetnike (78,8%). Blagoslov kuća ima važnu ulogu u kontaktu s Crkvom i pružanju osjećaja Božje zaštite, što potvrđuje visoki postotak ispitanika koji, iako nisu redoviti praktikanti, žele blagoslov svećenika (Nikodem, Zrinščak, 2019, 377-378).

Obitelj je povijesno bila ključna za vjerski odgoj djece, a unatoč školskom vjeronauku, mnogi i dalje vjeruju da je obitelj temelj vjerskog odgoja. Prema istraživanju, 73,4% ispitanika smatra kršćanski odgoj djece važnim izrazom vjere, s većim postotkom žena (78%) nego muškaraca (67,4%). I ovdje postoje razlike ovisno o mjestu stanovanja: u manjim mjestima 79,2% ispitanika smatra kršćanski odgoj djece važnim, dok je u Zagrebu taj

postotak manji, 58,8%. Također, bračno stanje pokazuje razlike, s 75% oženjenih i 61,8% rastavljenih koji dijele ovo mišljenje. Radni status također pokazuje određene varijacije: 72,6% zaposlenih, 38,5% honorarno zaposlenih, i 66,7% samostalnih djelatnika smatra kršćanski odgoj djece važnim (Nikodem, Zrinščak, 2019, 378).

Postotak vjernika koji na misu idu svake nedjelje iznosi oko 20%, dok 34,7% ispitanika na misu ide tek nekoliko puta godišnje. Na nedjeljnu misu redovito ide 50,3% ispitanika, s većim brojem žena (58,1%) nego muškaraca (40,1%). U manjim mjestima, veći je postotak redovitih polaznika mise (55,4%) u usporedbi sa Zagrebom (30,7%). Bračno stanje također utječe na pohađanje mise: 51,4% oženjenih, 31,3% rastavljenih i 55,5% udovaca redovito ide na misu. Radni status pokazuje razlike: 48,4% zaposlenih, 61,8% domaćica i 85,7% studenata redovito pohađa misu (Nikodem, Zrinščak, 2019, 379). Ova empirijska istraživanja pružaju uvid u složenost religioznih praksi i vjerovanja u Hrvatskoj, pokazujući kako različiti socijalni faktori poput spola, dobi, veličine mjesta stanovanja, bračnog stanja i radnog statusa utječu na religijsku praksu. Rezultati ukazuju na to da unatoč modernizaciji i socijalnim promjenama, religija i dalje igra značajnu ulogu u životima mnogih Hrvata, te da postoje složeni odnosi između religijske pripadnosti i svakodnevnih životnih iskustava. Razumijevanje ovih dinamika ključno je za analizu i daljnje proučavanje religioznosti u suvremenom hrvatskom društvu.

Vjerske teme oduvijek su igrale značajnu ulogu u društvenom životu, što se jasno može uočiti kroz povijest, uključujući rasprave o Arijevu nauku u 4. stoljeću i Mariji Bogorodici u 5. stoljeću. Te teme nisu samo oblikovale teološke debate, već su i dovele do velikih povijesnih događaja, uključujući vjerske ratove. Iako su religijske rasprave često bile izvori sukoba i kontroverzi, razgovori o Bogu i dalje ostaju prisutni u obiteljima diljem svijeta. Prema nedavnim istraživanjima, 46,9% ispitanika u Hrvatskoj izražava svoju vjeru kroz razgovor o vjerskim temama unutar obitelji, pri čemu žene (49%) češće od muškaraca (43%) sudjeluju u ovakvim razgovorima (Nikodem, Zrinščak, 2019, 379).

Podaci iz istraživanja "Aufbruch" ukazuju na značajnu promjenu u ovom trendu: dok je prije 30-50 godina 84,6% ljudi redovito razgovaralo o vjeri u obitelji, danas je taj postotak smanjen na 46,9%. Razlike prema dobi pokazuju da 46,6% osoba koje su mlađe od 39 godina, zatim 47,5% osoba u skupini od 39 do 65 godina, i na kraju 45,3% osoba koje su starije od 66 godina redovito razgovaraju o vjeri (Nikodem, Zrinščak, 2019, 380). Ove brojke sugeriraju da je, unatoč smanjenju u učestalosti razgovora o vjeri, religijska tema i dalje prisutna, ali možda u manjim količinama nego u prošlosti. Zanimljivo je primijetiti da ne

postoji značajna razlika u učestalosti razgovora o vjeri prema veličini mjesta stanovanja ili bračnom statusu, osim što rastavljeni i ponovno oženjeni ispitanici manje često razgovaraju o vjeri u obitelji.

Kada se istražuje način na koji ljudi izražavaju svoju vjeru, rezultati pokazuju da 40,6% ispitanika smatra da svoju vjeru izražavaju privatno, dok se 31,2% opisuje kao religiozni prema crkvenom učenju. Također, 53,3% ispitanika izjavljuje da su religiozni na svoj način. Ovi rezultati ukazuju na visoki postotak onih koji svoju vjeru ne uokviruju kroz vjersku zajednicu ili obitelj, iako 74,1% tvrdi da kroz vjeru pronalaze utjehu i ohrabrenje. Muškarci i žene imaju slične stavove prema privatnom izražavanju vjere, s muškarcima koji čine 39,7% i ženama koje čine 41,4% privatnih ispitanika. Slična situacija postoji i prema dobi. Međutim, značajne razlike postoje prema mjestu stanovanja, pri čemu veći postotak privatnog izražavanja vjere postoji u većim gradovima poput Rijeke i Splita (50,5%). Također, rastavljeni i ponovno oženjeni češće privatno izražavaju vjeru u odnosu na druge grupe. Mogući razlozi za privatno izražavanje vjere uključuju pritisak da se vjera smatra privatnom stvari, različita vjerska iskustva supružnika, te manjak zajedničkog vremena zbog obaveza i društvenih aktivnosti (Nikodem, Zrinščak, 2019, 382)..

Nikodem i Zrinščak navode da samo 22,9% ispitanika izražava svoju vjeru čitanjem Biblije u obitelji, s većim udjelom žena (26,5%) nego muškaraca (18,1%). Čitanje Biblije najprisutnije je među starijima od 65 godina (29,1%), dok među mladima od 39 godina taj postotak iznosi 23,8%. Istraživanje "Aufbruch" pokazuje da 45,6% ispitanika posjeduje cijelu Bibliju, dok samo 38,5% ispitanika Bibliju čita ili je pročitao. Čitanje Biblije nije bilo poticano u Katoličkoj crkvi sve do nedavno, djelomično zbog reakcije na protestantski naglasak na Bibliju. Skupa izdanja Biblije i manjak tradicije čitanja također su razlozi zbog kojih Biblija često stoji nepročitana na polici. U većini slučajeva, Biblija se koristi u bogoslužju, gdje se prenosi Božja riječ, a čitanje je često ograničeno na vrijeme provedeno u crkvenom okruženju (Nikodem, Zrinščak, 2019, 386).

Istraživanje je pokazalo da se 69,5% ispitanika osobno moli (dnevno, često ili povremeno), dok se obiteljska molitva prakticira u samo 14% obitelji. Više žene (15,6%) nego muškarci (12,5%) redovito mole, od populacije koja moli unutar obitelji, 62,2% čine žene. Mlađi od 39 godina čine 15,3% ljudi koji mole unutar obitelji, dok je udio onih između 39 i 65 godina 12,5%, a starijih od 65 godina 18%. Obiteljska molitva je slabo izražena, prisutna u manje od 15% obitelji, što ukazuje na to da obitelj gubi svoju ulogu svojevrsne "kućne Crkve" i "škole vjere". S porastom društvenih mreža i virtualne zabave, otuđenost

unutar obitelji, uključujući smanjenje zajedničke molitve, postaje sve očitija (Nikodem, Zrinščak, 2019, 383).

Prema istraživanju, 92% ispitanika obilježava vjerske blagdane. Ne postoji značajna razlika među spolovima (93,1% žena i 90,6% muškaraca) ili dobnim skupinama (91,9% starijih, 94% srednjih i 89,1% mlađih). Također, razliku pronalazimo i u vezi s veličinom mjesta u kojem ispitanici žive. Kada ispitanici žive mjestima s populacijom manjom od 10.000, 94,5% ljudi obilježava blagdane, dok je u većim gradovima sa 150.001-500.000 stanovnika taj postotak 85,6%, a u Zagrebu 89,5%. S obzirom na bračno stanje, najviše onih koji su u braku (93,2%) obilježava blagdane, dok je najmanje rastavljenih (79,1%). Nadalje, razlike u radnom statusu nisu značajne, što sugerira da zaposleni i nezaposleni podjednako cijene vjerske blagdane (Nikodem, Zrinščak, 2019, 385).

Na pitanje što je osnovna značajka kršćana 91,7% učesnika navodi vjeru u Boga, dok 70,1% smatra da je redovito pohađanje nedjeljne mise bitno za izražavanje svoje vjere. U popisu stanovništva obavljenom 2021. godine, 78,97% stanovništva izjasnilo se kao katolici, što je pad od 7,31% odnosu na popis stanovništva iz 2011. Ukupno 93,57% stanovništva se iskazuje kao vjernici, porast od 0,6%, ovaj se postotak također poklapa s postotkom onih koji obilježavaju blagdane (92%). Stoga, za mnoge ispitanike, njihov vjerski izražaj se u najgorem slučaju svodi na slavlje vjerskih blagdana, iako to ne podrazumijeva pohađenje mise za vrijeme istih. Istraživanja pokazuju da samo 40% vjernika redovito pohađa misu, dok 46% slavi blagdane unutar obitelji, kao dio kulturne tradicije i identiteta. Ovaj podatak ukazuje na važnost obiteljskih okupljanja i kulturnog naslijeđa u praksi slavljenja blagdana. Također, pokazuje kako mnogi vjernici doživljavaju blagdane kao priliku za obiteljsko zajedništvo i očuvanje tradicije, a ne samo kao vjersku obvezu (Nikodem, Zrinščak, 2019, 387).

Uz to, važno je napomenuti da mnogi ispitanici smatraju slavljenje blagdana ključnim elementom svog vjerskog identiteta i duhovnog života. Time se ističe važnost liturgijskih slavlja i obiteljskih okupljanja kao neizostavnih dijelova kršćanskog života, koji omogućuju vjernicima da se povežu s vjerom i zajednicom. Religijska slika društva također uključuje elemente alternativne, individualne i nove duhovnosti. Uočeni su različiti stavovi prema Crkvi, uključujući smanjenje povjerenja u Crkvu za rješavanje moralnih problema i problema obiteljskog života. Istraživanja sugeriraju da iako institucionalna religioznost i dalje postoji, sve je prisutnija individualizirana religioznost (Nikodem, 2010, 177).

4.1 Početci kršćanstva na prostoru Hrvatske

Dolazak Slavena na područje Balkana i Panonije u sedmom stoljeću predstavljao je ključan trenutak u povijesti Europe, s dugotrajnim posljedicama za kulturni i politički razvoj regije. Slaveni su, za razliku od Germana, koji su pretežno bili u kontaktu s rimskim naseljima kao osvajači, na teritorije Balkana i Panonije došli rušeći Rimske gradove i utvrde. Ova dinamična promjena dovela je do potpunog iskorjenjivanja kršćanstva koje je bilo prisutno u tom području još od četvrtog stoljeća. U tom procesu, Slaveni su obnovili poganske prakse, što je prekinulo veze između Istočne i Zapadne crkve. Taj prekid postao je temelj za kasnije podjele unutar kršćanskog svijeta i značajno utjecao na religijsku i kulturnu sliku Europe (Šanjek, 1976, 201).

Hrvati, koji su se naselili na ovo područje, isprva su bili pogani. Međutim, bizantski car Heraklije prepoznao je važnost širenja kršćanstva među novim naseljenicima i doveo svećenike iz Rima kako bi ih pokrstio. Ovaj proces pokrštavanja nastavio se pod franačkom vlašću, gdje su pape poput Ivana IV. i misije opata Martina igrali ključnu ulogu. Oni su se angažirali u otkupu zarobljenika i organiziranju misija koje su služile za širenje kršćanskog nauka među Hrvatima (Šanjek, 1976, 201-202).

U devetom stoljeću, kršćanstvo postaje sve prisutnije i značajnije na prostorima Hrvatske. Pape poput Agatona i misionari, među kojima su posebno istaknuti Ćiril i Metod, odigrali su ključnu ulogu u širenju kršćanske religije. Konstantin Porfirogenet bilježi da su Hrvati, nakon primanja krštenja, sklopili ugovor s papom o mirnom suživotu. Arheološki nalazi poput Višeslavove krstionice i nadvratnika iz Kaštel-Sućurca svjedoče o ranom pokrštavanju Hrvata. Franački misionari organizirali su crkveni život prema zapadnom uzoru, ali Dalmatinski Romani su i dalje igrali značajnu ulogu u kristijanizaciji Hrvata (Šanjek, 1976, 202).

Do sredine sedmog stoljeća, kršćanstvo se proširilo među Hrvatima, najprije uz Jadransko more, a potom i šire u unutrašnjost. Pokrštenje narodnih vođa potaknulo je šire narodne slojeve na prihvaćanje kršćanstva, čime je proces kristijanizacije postao sveobuhvatan (Šanjek, 1976, 204). Ovaj period označava značajan prelazak iz poganstva u kršćanstvo, s dugoročnim posljedicama za kulturni i društveni razvoj regije. Kroz ovaj proces, kršćanstvo se duboko ukorijenilo u svakodnevnom životu i kulturi Hrvata, oblikujući njihov identitet i kulturnu baštinu.

4.2 Uloga kršćanstva u oblikovanju jezika u Hrvatskoj

Počeci hrvatske pismenosti se temelje na djelovanju Katoličke crkve na prostorima današnje Hrvatske te radu braće Ćirila i Metoda koji su u svrhu promicanja kršćanstva stvorili prvo općeprihvaćeno pismo. U ranim počecima imamo tri tipa tekstualnih radova koja sačinjavaju osnove hrvatske pisane baštine i književnosti. Ovi tekstualni korpusi značajno su doprinijeli razvoju i oblikovanju hrvatskog jezika i književnosti (Šanjek, 1976, 206).

Prva skupina tekstova obuhvaća one za liturgijske potrebe, kao što su misali, brevijari i lekcionari, koji su činili osnovu hrvatske pismenosti. Ovi tekstovi su isprva pisani crkvenoslavenskim jezikom, što je odražavalo njegov status kao sakralnog jezika Katoličke crkve. Svijest o crkvenoslavenskom jeziku koji je prisvojen kao književni jezik Hrvatskog naroda vidljiva je u kronici „Ljetopis popa Dukljanina“. Ovi su tekstovi igrali ključnu ulogu u standardizaciji hrvatskog književnog jezika i oblikovanju kulturnog identiteta Hrvata (Šanjek, 1976, 206).

Druga skupina obuhvaća tekstove koji nisu izravno crkveni, ali su proizašli iz pera nositelja hrvatske crkveno-liturgijske pismenosti. Najpoznatiji primjer ove skupine je Bašćanska ploča, darovnica kralja Zvonimira benediktinskom samostanu sv. Lucije. Ova ploča, koja počinje znakom križa, svjedoči o važnosti kršćanstva u oblikovanju hrvatske pismenosti i kulturne baštine. Bašćanska ploča predstavlja jedan od najvažnijih dokumenata koji ilustriraju utjecaj kršćanske religije na razvoj pismenosti u Hrvatskoj (Šanjek, 1976, 206-207).

Treća skupina uključuje djela književnosti i pjesništva, koja su često prožeta kršćanskim motivima i tematikom. Katolička crkva igrala je ključnu ulogu u nastanku temeljnih djela hrvatske filologije, uključujući prvu hrvatsku gramatiku Bartola Kašića. Ova gramatika, nastala kao misionarska gramatika na zahtjev generala isusovačkog reda, bila je važan korak u formalizaciji i standardizaciji hrvatskog jezika (Šanjek, 1976, 207). Kroz svoje djelovanje, Kašić je značajno doprinio razvoju i očuvanju hrvatskog jezika, čime je utjecao na kulturnu i obrazovnu povijest Hrvatske.

Dodatnu dozu značajnosti hrvatskom jeziku dodaje i priča prema kojoj je izumitelj hrvatske glagoljice bio upravo sv. Jeronim. Prema ovoj legendi, sv. Jeronim je preveo Sveto pismo na jezik dalmatinskih Slavena, što je imalo značajan utjecaj na percepciju hrvatskog jezika u europskim okvirima. Ova predodžba je rezultirala odlukom Karla IV. Tadašnjeg vladara Svetog Rimskog Carstva da naseli praški samostan Emaus upravo glagoljašima iz Hrvatske, vjerujući da su Česi podrijetlom Hrvati. Ovi povijesni događaji doprinijeli su

oblikovanju kulturnih i jezičnih odnosa unutar Europe (Grčević, 2015, 125).

4.3 **Obitelj, religija i brak**

Kod uređenja obitelji, postoje dva glavna opredjeljenja: moderna i tradicionalna obitelj. Unatoč razvoju i promjenama u društvenim normama, hrvatsko društvo i obitelji unutar njega bliže su tradicionalnom uređenju. U tradicionalnom društvu, obitelj je temeljna jedinica društva i model crkve i države, te predstavlja savršen primjer centralizacije i vlasti. Obitelj je uređena prema jedinstvenim načelima i zaštićena zakonom, što se odražava u instituciji braka i očinskom pravu.

Vjenčanje, bilo crkveno ili civilno, uključuje javnu vlast u privatnu odluku dvoje ljudi, čime se seksualna veza pretvara u predmet službenog nadzora. Religiozni i državni zakoni stavljaju seksualno ponašanje u temelje javnog morala, pretvarajući prirodne seksualne potrebe u predmet propisa i ograničenja. Time brak postaje neospornim dijelom privatnog života, dok očinska vlast u obitelji daje moralnu legitimnost crkvi, državi i kapitalističkoj ekonomiji. Monogamija i poligamija, iako različite u stupnju, obje podržavaju centralistički autoritet u obitelji (Nikodem, 2010, 181).

Iako službeni brak gubi na popularnosti, odbacivanje službenog braka može promijeniti obiteljski karakter samo ako se odbace naslijeđeni moralni obrasci autoriteta. U tradicionalnom društvu u kojem religija igra važnu ulogu, svaka veza temeljena na poslušnosti, zabrani samoodređenja i izvanbračnih odnosa nosi obilježja centralističkih organizacija. Muškarac kao glava obitelji ima gotovo neograničenu vlast, što je podržano javnim zakonima, uključujući pravo tjelesnog kažnjavanja, zastupanje obitelji i odlučivanje o imovini (Nikodem, 2010, 182).

Autoritarna obitelj potiče rodbinski ponos, natjecanje i neprijateljstvo prema drugima, što sprječava federativnu zajednicu i podupire centraliziranu moć. Takva obitelj priprema mlade za prihvaćanje državne vlasti, nacionalizam i neprijateljstvo prema drugim narodima, čime se jača volja za moći i dominacijom. Ovi aspekti su evidentni u povijesti Europe, posebno u vremenima kada je crkvena vlast dominirala čak i državnom. Ove dinamike odražavaju složen odnos između obitelji, religije i države u oblikovanju društvenih struktura i kulturnih normi (Nikodem, 2010, 184).

Faktorska analiza provedena u ovoj domeni otkrila je tri ključne dimenzije kršćanskog identiteta: kršćanstvo u obitelji, individualizirano kršćanstvo te kršćansko pravovjerje. Prva dimenzija odnosi se na osnovne postavke crkvenog nauka, uključujući vjeru u osnovne dogme i principe kršćanstva. Druga dimenzija fokusira se na vjerski odgoj unutar obitelji, što

podrazumijeva prenošenje religijskih vrijednosti i normi na mlađe generacije. Treća dimenzija predstavlja individualiziranu religioznost, gdje pojedinci prilagođavaju i interpretiraju svoje religijske uvjerenje na osoban način (Nikodem, 2010, 187).

Analiza karakteristika koje sačinjavaju dobar odgoj djece unutar obitelji identificirala je četiri glavna faktora, a oni su: strpljivost i razumijevanje, samostalnost, nepopustljivost i vjerski odgoj djeteta. Istraživanje je pokazalo da ispitanici koji vjeruju u osobnog Boga često pokazuju veću sklonost dimenziji vjerskog odgoja. Suprotno tome, oni koji se naginju prema nekršćanskim konceptima Boga češće se opredjeljuju za dimenziju razumijevanja i strpljivosti, što može biti rezultat njihovih različitih pogleda na duhovnost i odgoj (Nikodem, 2010, 187-188).

Ispitanici koji se smatraju religioznima prema crkvenom učenju također su skloniji vjerskom odgoju, dok su oni koji su nereligiozni skloniji razvijanju strpljivosti i razumijevanja te poticanju samostalnosti djeteta. Osobe koje redovito pohađaju misu također pokazuju veću sklonost vjerskom odgoju. Na kraju, ispitanici skloni kršćanskom pravovjerju skloniji su koncepciji vjerskog odgoja, dok su oni koji se opredjeljuju za kršćanstvo u obitelji skloniji vjerskom odgoju, kao i razumijevanju i strpljivosti. Individualizirani kršćani, koji naglašavaju osobnu interpretaciju vjere, skloniji su koncepciji samostalnosti djeteta (Nikodem, 2010, 190).

4.4 Hrvatska prema religiji i znanosti

U modernoj Hrvatskoj, odnos između znanosti i religije odražava kontinuitet iz vremena bivše Jugoslavije, kada je marksistička i komunistička ideologija dominirala, marginalizirajući religiju, osobito Katoličku crkvu. Hrvatski narod, koji je u velikoj mjeri katolički, bio je pod pritiskom režima koji je religiju smatrao štetnom za društvo, unatoč formalnoj dozvoli za religijsku praksu. Komunistički režim kontrolirao je obrazovni i znanstveni sustav, promovirajući marksističku filozofiju i ometajući dijalog između znanosti i religije. Katolici su bili posebno progonjeni, a odnos prema Katoličkoj crkvi kulminirao je suđenjem kardinalu Alojziju Stepincu, što je dodatno pojačalo napetosti između vjerskih i političkih struktura (Kutleša, 2015, 85).

Nakon osamostaljenja Hrvatske, religija je dobila pravo izlaska u javnost, a vjeronauk je uveden u škole, čime je omogućeno obnovljeno javno izražavanje vjere. Pluralizam je otvorio prostor za dijalog između znanosti i religije, iako su postkomunistički mentalitet i ideološke podjele ostali prisutni. Vlast je nastojala promovirati liberalne vrijednosti, što je izazvalo društvene i političke napetosti, posebno oko pitanja obiteljskog i seksualnog odgoja. Znanost

u Hrvatskoj suočava se s naslijeđem ideološke instrumentalizacije, dok novi ateisti i znanstvenici kritiziraju religiju i zagovaraju raskid Vatikanskih ugovora. Unatoč tim napetostima, dijalog između znanosti i religije polako se razvija, a akademska zajednica počela je promicati rasprave o njihovom odnosu, što može doprinijeti dubljem razumijevanju i usklađivanju različitih svjetonazora (Kutleša, 2015, 89).

5 Obilježja mladih njihov odnos prema religiji

Odnos mladih i religije ima dugu povijest koja seže u drevna vremena. U Starom zavjetu mladi se često spominju kroz svoja iskustva i svjedočanstva. Na primjer, prorok Jeremija isprva se opirao pozivu smatrajući se premladim za obavljanje važnog zadatka (Jr 1, 6). Ova priča pokazuje kako Bog osposobljava mlade za velike zadatke i odgovornosti. Mladi su često prikazivani kao obdareni Božjim Duhom, pripremljeni za preuzimanje odgovornosti i svijetlu budućnost (Jil 3, 1-2). Novi zavjet također prikazuje mlade ljude kroz prizmu njihovih izazova i duhovnog razvoja. Susret Isusa s bogatim mladićem (Mk 10, 17-22) simbolizira složene izazove s kojima se mladi suočavaju, poput materijalnog bogatstva i moralnih izbora. Isusov mladenački život, kako ga opisuje evanđelist Luka, naglašava rast u mudrosti, rastu i milosti (Lk 2, 52). Isus poziva mlade da slijede njegov primjer i žive prema evanđelju, što se može interpretirati kao poticaj za aktivnu vjersku praksu i moralno vođenje života (Hohnjec, 1984, 466).

Identitet mladih ne može se jednostavno objasniti unutar strogo definiranih granica. Umjesto toga, istraživanja su se usmjerila na specifične aspekte njihovog iskustva, uzimajući u obzir različite kulturne i metodološke pristupe. Globalizacija, na primjer, potiče ujednačenost ponašanja među mladima, ali također omogućuje povezivanje na globalnoj razini, što oblikuje njihov identitet na nove načine (Trenti, 2003, 133). Kroz društvene mreže i medije, mladi su izloženi različitim kulturama i vrijednostima, što utječe na njihov način razmišljanja i ponašanja. Globalizacija može stvoriti osjećaj zajedništva među mladima širom svijeta, ali istovremeno može uzrokovati kulturne napetosti i izazove u očuvanju lokalnih identiteta.

5.1 Definiranje mladosti u suvremenom kontekstu

Mladi ljudi danas predstavljaju dinamičnu i raznoliku skupinu čija iskustva i izazovi odražavaju brze promjene u društvu. Razumijevanje njihovih potreba i prilagodbi zahtjeva uvid u kompleksnost njihove stvarnosti te spremnost za dijalog i empatično pristupanje njihovim iskustvima. U ovom kontekstu, razmatranje kako religija, globalizacija i kulturne promjene oblikuju identitet mladih može pružiti korisne uvide u njihovu stvarnost.

Tradicionalni pristupi razumijevanju mladih kao jedinstvene i jasno definirane skupine sve su manje primjenjivi. Današnje metode istraživanja koriste raznolike kulturne okvire i analitičke pristupe kako bi obuhvatili složenost i dinamiku mladenačkih iskustava. Globalizacija može izjednačiti ponašanja i norme među mladima, ali istovremeno stvara prostor za individualne i kulturne specifičnosti. U ovom kontekstu, važno je prepoznati kako

se mladi kreću između globalnih trendova i lokalnih kulturnih normi, što značajno utječe na njihov razvoj identiteta. Mnogi mladi ljudi danas balansiraju između globalnih utjecaja i lokalnih tradicija, što može utjecati na njihovu percepciju sebe i svoje mjesto u društvu.

Religija, po svojoj prirodi, pruža nadu i pomaže pojedincima da se nose s nesigurnostima i poteškoćama u životu. Ona može djelovati kao emocionalni sedativ i izvor moralne podrške. Ova funkcija religije posebno je važna za mlade koji traže stabilnost i smisao u svijetu koji se brzo mijenja (Ćimić, 2005, 470). U trenutnim okolnostima, gdje su tradicionalne strukture često nedostatne ili neodgovarajuće za suvremene potrebe, religija može pružiti osjećaj zajedništva i duhovne sigurnosti. Iako mladi mogu tražiti osjećaj pripadnosti i duhovnu stabilnost kroz religiju, oni također mogu biti suočeni s izazovima kako uskladiti svoje osobne uvjerenja s normama i očekivanjima koje nameću vjerske zajednice.

Crkva se sve više suočava s otuđenošću mladih, što se očituje u njihovom moralističkom i negativističkom pristupu prema crkvenim obredima i nauku. Mladi često ne prepoznaju sebe u tradicionalnim porukama Crkve, što dovodi do osjećaja izgubljenosti i prepuštenosti samima sebi. Čak i oni koji su aktivni unutar Crkve često ne uspijevaju pomiriti svoj svakodnevni život s crkvenim normama, što dodatno povećava osjećaj udaljenosti. Ovaj fenomen može biti posljedica nedostatka modernih i relevantnih pristupa koji bi adresirali njihove stvarne potrebe i izazove. Mnoge crkvene zajednice suočavaju se s potrebom prilagodbe svojih pristupa kako bi bolje odgovarali potrebama i očekivanjima mladih (Trenti, 2003, 134).

Današnji mladi suočeni su s velikim brojem izazova u kratkom vremenu, što rezultira nesigurnošću i odgađanjem važnih životnih odluka. Oni kasnije stupaju u brak, kasnije započinju karijeru i duže ostaju u roditeljskom domu. Ovaj fenomen može se djelomično objasniti nesigurnošću u svijetu odraslih i nedostatkom stabilnih vodiča (Trenti, 2003, 136). U ovom kontekstu, tradicionalni obrasci životnog puta, kao što su rano osamostaljivanje i brzi prelazak u odraslu dob, sve su manje relevantni za današnje mlade. Mnogi mladi ljudi traže nove načine za navigaciju kroz životne izazove, što može uključivati dulje razdoblje obrazovanja i profesionalne pripreme, kao i veću fleksibilnost u osobnim i profesionalnim odlukama.

U suvremenom društvu, definicija mladosti se mijenjala i proširivala tijekom posljednjih desetljeća. Tradicionalno, mladost se smatrala razdobljem između 18. i 25. godine života, no danas se granice tog razdoblja produžuju. Prema J. J. Arnettu, mladost se može

podijeliti na adolescente (15-19 godina), predodrasle (20-29 godina) i odrasle mlade (30-34 godine). Također, dokument izdan od strane Vatikana *Instrumentum laboris* mlade definira kao osobe u dobnoj skupini od 16 do 29 godina. Ova promjena u percepciji mladosti odražava kompleksnost i produženje procesa socijalizacije i razvoja u suvremenom kontekstu, gdje se tradicionalne granice i očekivanja redefiniraju kako bi bolje odražavale stvarne životne uvjete i iskustva mladih (Arnett, 2000, 474).

5.2 Ključna obilježja današnjih mladih

Mladi, kao i svi drugi segmenti društva, nalaze se u stalnom procesu promjena. Zbog tih promjena, mladi ljudi današnjice značajno se razlikuju od onih koji su postojali prije 100 godina. Da bismo razumjeli što današnji mladi čini posebnima, potrebno je detaljno analizirati ključna obilježja koja definiraju njihovu svakodnevicu i identitet.

Želja za slobodom, jedno od najistaknutijih obilježja današnjih mladih je upravo njihova težnja za slobodom. Ova težnja se očituje u svakodnevnim odlukama i ponašanju, kao i u njihovom stavu prema autoritetima, uključujući religijske institucije. Mladi ljudi teže neovisnosti i samostalnosti u svim aspektima života, što uključuje i slobodu izbora u duhovnim pitanjima. Oni često odbacuju tradicionalne religijske okvire, preferirajući osobni i neposredan pristup duhovnosti. Ovo odbacivanje tradicionalnih normi ukazuje na njihovu želju za stvaranjem vlastitog puta i slobodom od ograničenja koja im nameću starije generacije ili ustanove (Trenti, 2003, 135).

Sakupljanje iskustava postalo je ključno obilježje mladih. Aktivnosti poput bungee jumpinga simboliziraju njihovu potrebu za avanturom i ispunjenjem kroz osobna iskustva. Ova potreba za uzbuđenjem i istraživanjem granica često nadmašuje tradicionalne religijske prakse, koje su se nekada smatrale sredstvom za postizanje duhovnog ispunjenja. Umjesto toga, mladi traže neposredna i osobna duhovna iskustva koja im omogućuju da dožive i razumiju sebe na novim razinama. Ova težnja za avanturom i novim iskustvima također se odražava u njihovom pristupu duhovnosti, gdje su personalizirani duhovni trenuci često zamijenili institucionalne religijske prakse (Berzosa, 2007, 361).

Povezivanje s drugima je još jedno bitno obilježje mladih. Oni cijene društvenu interakciju i stvaranje međusobnih veza. U vremenu globalne digitalne povezanosti, društvene mreže i online zajednice igraju ključnu ulogu u njihovim životima. Ova potreba za povezivanjem često se manifestira kroz online platforme koje omogućuju mladima da se povežu s osobama iz različitih dijelova svijeta, stvarajući globalne zajednice i potičući osjećaj pripadnosti. Ova potreba za povezivanjem također se odražava u njihovom pristupu

duhovnosti, gdje zajedništvo i dijeljenje iskustava s vršnjacima često zamjenjuju tradicionalne religijske zajednice (Berzosa, 2007, 361).

Mladenačke mode često odražavaju svjetonazor i vrednote mladih. Iako globalizacija može stvoriti ujednačene obrasce ponašanja, ove mode također nose elemente otpora i individualnosti. Mladenački protagonizam kroz povijest pokazuje kako nove vrednote, poput tolerancije, internacionalizma i demokratskog otvaranja, nastaju kao odgovor na tradicionalne norme (Trenti, 2003, 137). Ove mode su često izraz njihovih stavova prema društvenim pitanjima i njihovih osobnih uvjerenja, što ih čini sredstvom za izražavanje vlastitog identiteta i otpora prema etabliranim normama.

Produženi prijelaz u odraslu dob, s obzirom na promjene u obrazovanju, zapošljavanju i obiteljskim životima, razdoblje mladosti se značajno produžuje. Tradicionalna dobna razdioba koja mlade definira kao osobe između 18 i 24 godine više ne odgovara stvarnosti. Jeffrey Jensen Arnett uvodi nove kategorije koje uključuju pre-adolescente (15-19 godina), predodrasle (20-29 godina) i odrasle mlade (30-34 godine). Neke studije čak produžuju ovu dob do 39. godine. Ove promjene odražavaju složenost i produženje procesa socijalizacije i razvoja u suvremenom kontekstu, gdje mladi često duže ostaju u obrazovanju i traže stabilnost u profesionalnom i osobnom životu. Promjena u fazama razvoja također ukazuje na potrebu za prilagođenim pristupima u obrazovanju i zapošljavanju, koji uzimaju u obzir produženo razdoblje mladosti (Arnett, 2000, 471).

Ekonomski i društveni izazovi značajno utječu na mlade. Mnogi se mladi suočavaju s ekonomskim preprekama koje usporavaju njihov prijelaz u odraslu dob. Upravo su problemi poput nezaposlenosti, poteškoće u pronalaženju stalnog posla, rješavanju stambenih pitanja i osnivanju obitelji predstavljaju ozbiljne izazove rezultat ekonomskih problema. Fenomen "produžene mladosti" vidljiv je u dužem boravku mladih s roditeljima, osobito u Europi i Hrvatskoj. Ovi ekonomski i društveni izazovi često dovode do odgađanja važnih životnih odluka, kao što su brak, osamostaljivanje i profesionalno usmjeravanje. Ova situacija stvara dodatni pritisak na mlade i može utjecati na njihovu emocionalnu stabilnost i osjećaj postignuća (Arnett, 2000, 473).

Kultura i identitet koji se stvara kroz miješanje tradicije i modernosti, što stvara napetost između "starog" i "novog". Dok su neki njihovi vrijednosti i stilovi života ukorijenjeni u tradicionalnim normama, snažno su pod utjecajem masovnih medija i digitalne kulture. Ova mješavina stvara poteškoće u očuvanju kulturnog identiteta i tradicija. Mladi često balansiraju između očuvanja kulturnih normi i prilagodbe modernim trendovima, što

može dovesti do sukoba između tradicionalnih i suvremenih vrijednosti. Ova dinamična situacija zahtijeva od mladih da razviju fleksibilne strategije za očuvanje svog identiteta u kontekstu brzih društvenih promjena (Trenti, 2003, 137).

Globalizacija, migracije i tehnološki napredak značajno utječu na mlade. Oni su sve mobilniji, često mijenjaju poslove i mjesta prebivališta, te su otvoreniji prema novim iskustvima i raznolikosti. Tehnološki napredak omogućuje mladima da budu u stalnom kontaktu s različitim kulturama i idejama, što obogaćuje njihovu svakodnevicu i doprinosi njihovom globalnom identitetu. Globalizacija također stvara nove prilike za obrazovanje i profesionalni razvoj, ali i nove izazove u smislu kulturne adaptacije i socijalne integracije. Mladi ljudi često koriste digitalne alate i platforme kako bi se povezali s globalnim zajednicama, što im omogućuje da istraže i razumiju različite aspekte svijeta oko njih.

Utjecaj influensera na mlade postaje sve značajniji, zamjenjujući tradicionalne oblike medija. Influenseri igraju ključnu ulogu u oblikovanju stavova, vrijednosti i stilova života mladih. Ove figure često preuzimaju ulogu koju su nekada imale obitelj, škola i crkva. Influenceri često postaju uzori i autoriteti u različitim aspektima života, uključujući modu, ljepotu, prehranu i društvenu pravdu. Njihov utjecaj na mlade može oblikovati njihove vrijednosti i ponašanje, čime zamjenjuju tradicionalne izvore autoriteta. Ova promjena u načinu oblikovanja identiteta mladih reflektira širu transformaciju medijskog pejzaža i društvenih normi.

Emocionalna osjetljivost je još jedno obilježje novih generacija. Koncept "snowflake generacije" opisuje mlade kao emocionalno osjetljive i sklone izbjegavanju kritike. Ova osjetljivost često vodi do poteškoća u suočavanju s drugačijim mišljenjima i izazovima. Mnogi mladi osjećaju potrebu za emocionalnom podrškom i razumijevanjem u svojim svakodnevnim interakcijama. Ova emocionalna osjetljivost može biti rezultat brzih društvenih promjena i povećanog fokusa na osobnu dobrobit i mentalno zdravlje. Razumijevanje emocionalnih potreba mladih i pružanje adekvatne podrške ključno je za njihovo dobrobit i uspjeh u suvremenom društvu.

Sociokulturna dinamika mladih danas prolazi kroz fluidne i promjenjive prijelaze, koji se razlikuju od onih koje su prošle prethodne generacije. Mladi se suočavaju s izazovima identiteta i samoostvarivanja unutar složenih sociokulturnih konteksta. Ovi izazovi uključuju balansiranje između tradicionalnih vrijednosti i modernih očekivanja, kao i navigaciju kroz brzo mijenjajući svijet. Socijalne mreže, globalizacija i tehnološke promjene stvorile su novu dinamiku u životima mladih, što zahtijeva od njih da razviju nove strategije za suočavanje s

promjenama i ostvarivanje svojih ciljeva (Trenti, 2003, 136).

Papa Franjo i mnogi drugi autori dovode u pitanje pojam mladosti kao društvenog konstrukta. On naglašava ono što smatramo jedinstvenom mladosti ne postoji, ono što postoji su individualne mlade osobe sa svojim povijestima, licima, pogledima i iluzijama. Pojam produžene mladosti postaje sve prisutniji budući da mladi sve kasnije odlaze iz roditeljske kuće, prolaze kroz profesionalno osposobljavanje, zapošljavaju se, ulaze u brak i sami postaju roditelji (Razum, Mandarić, 2019, 1084). Ova promjena u percepciji mladosti odražava se u društvenim i ekonomskim uvjetima koji oblikuju iskustva i izazove mladih ljudi u različitim kontekstima.

Promjene u mladenačkom ponašanju često su odraz dubljih antropoloških i kulturalnih pomaka. Povijesni trenutci mladenačkog osporavanja i aktivizma, poput onih inspiriranih marksističkom utopijom, pokazali su kako određene elite mogu pokrenuti široke mase i stvoriti dugotrajne promjene u društvenim stavovima i životnim stilovima. Iako su takvi pokreti ponekad privremeni, njihov utjecaj može ostaviti trajne tragove. Karl Mannheim ističe da su mladi "latentni resursi" društva te ključni za njegovu vitalnost (Mannheim prema Trenti, 2003, 138). Generacije mladih koje odrastaju u isto vrijeme dijele zajednička iskustva i utjecaje, čime postaju suvremenici. Moderne generacije svoju svakodnevicu dijele između provođenja vremena online odnosno na društvenim mrežama i offline obavljajući svoje obveze. Oni se također suočavaju se s međugeneracijskim otuđenjem budući da je njihova svakodnevica obilježena digitalnom kulturom, koja snažno utječe na njihove stavove, poimanje svijeta i međuljudske odnose.

Kroz adolescenciju i ranu odraslu dob, mladi počinju propitivati svoj identitet, uključujući i svoj vjerski identitet. Fowler opisuje sintetičko-konvencionalnu fazu, koja odgovara mladosti, kao period kada mladi razvijaju apstraktno mišljenje i preispituju pojmove poput Boga, vjere, pravednosti i beskonačnosti (Flower prema Trenti, 2003, 139). U kasnijoj mladosti, ovaj proces često dovodi do formiranja osobne ideologije i kritičkog pristupa religijskim uvjerenjima i praksama. Trendovi među mladima pokazuju pomak od kolektivne odgovornosti ka individualizmu, gdje osobna samosvijest i privatni život postaju središte pozornosti. Ovaj zaokret reflektira širu društvenu promjenu i izaziva nove oblike samoidentifikacije među mladima (Trenti, 2003, 139). Pluralizam i brze društvene promjene utječu na percepciju religije među mladima. U svijetu gdje su sve religije i vrijednosti izjednačene, mladi se često susreću s kontradiktornim informacijama koje dodatno kompliciraju njihov odnos prema vjeri.

Religioznost ima važnu ulogu u formiranju identiteta mladih, što je potvrdila i visoka korelacija između religioznosti i razine s kojom se mladi slažu s načelima ključnim načelima kako Biblije tako i same Katoličke crkve. Mladi koji pokazuju višu razinu religioznosti ujedno pokazuju i veći stupanj slaganja s biblijskim načelima. Ovi rezultati sugeriraju da religioznost nije samo apstraktna vjera, već se usko povezuje s konkretnim vjerovanjima i praksama koje mladi usvajaju kao dio svog identiteta. Rezultati istraživanja pokazuju da mladi koji su religiozniji također iskazuju veće zadovoljstvo životom. Ova povezanost može biti posljedica osjećaja sigurnosti i smjera koji vjera pruža. Vjera može služiti kao izvor emocionalne i duhovne podrške, što pridonosi općem zadovoljstvu životom (Klarin, Krasicki, 2020, 240).

Mladi očekuju podršku od obitelji, društva i Crkve, no važno je prepoznati da oni sami mogu mnogo toga ponuditi. Mobilizacija mladih može revitalizirati društvo i Crkvu, kao što se pokazalo tijekom pandemije i potresa kada su mladi masovno volontirali i pomagali potrebitima. Ključno je prepoznati i usmjeriti njihov potencijal na konstruktivne aktivnosti. Mlade generacije razvijaju vlastiti etički kodeks, često se distancirajući od tradicionalnih vrijednosti. Subjektivizam nije jedino obilježje mladih budući da se oni zalažu za autentičnost, samoostvarenje, integritet i slobodu izbora. Njihove vrijednosti nisu lišene etičnosti, već odražavaju nove društvene i kulturne stvarnosti (Mandić, 2021, 581).

Svi ovi aspekti ukazuju na kompleksnost i dinamiku koju današnji mladi donose u svoje okruženje. Razumijevanje tih obilježja ključno je za razvoj učinkovitih strategija koje mogu pružiti podršku i poticaj mladima u njihovom razvoju i integraciji u društvo.

5.3 Odnos i stav mladih prema religiji

Razumijevanje mladih i njihove percepcije religije zahtijeva priznavanje njihove raznolikosti i dinamičnosti. Mladost je razdoblje koje karakterizira otvorenost prema novim iskustvima i izazovima, a ta otvorenost može pružiti temelje za izgradnju etičko-religioznih stavova koji su relevantni u suvremenom kontekstu. Mladi ljudi traže smisao i vrijednosti koje mogu podržati njihovu potragu za identitetom i društvenom odgovornošću. To zahtijeva prilagodljiv i integrativan pristup odgoju i religijskim institucijama. S obzirom na to da se mladi suočavaju s izazovima potrošačke kulture i nesigurne budućnosti, njihov stav iščekivanja i kritička izbirljivost mogu biti znak zrelijeg suočavanja sa svijetom. Kultura koja teži jedinstvu može pomoći u percepciji hijerarhije vrijednosti i potaknuti mlade na kritičko vrednovanje i odgovornost (Trenti, 2003, 140).

Identitet mladih se neprekidno gradi, ali njegova obilježja još uvijek nisu jasno

definirana. Tradicionalna simbolička i kulturna uporišta su zamagljena, a uobičajeni modeli pripadanja su narušeni. Ova fluidna i nesigurna situacija otežava definiranje novih identiteta, što predstavlja izazov i za najopremljenije analitičare. Mladi često oblikuju svoje vrijednosti kroz interakciju s religijom, bilo prihvaćanjem, preispitivanjem ili odbacivanjem religijskih učenja. Religija može oblikovati moralne stavove i društvene vrijednosti, ali također može biti izazvana modernim sekularnim trendovima i znanstvenim spoznajama. Ovo postavlja pitanja o budućnosti religije među mladima i njenoj ulozi u društvu (Ćimić, 2005, 475).

Mladi nisu homogena skupina; oni su mnoštvo različitih subkultura koje čini još veći broj individua. U skladu s time, postoje razne varijante religioznosti među njima. Federico D'Agostino prepoznaje šest varijanti religioznosti mladih u Europi: od ritualnih prijelaza povezanih s obitelji i religijskim institucijama, preko sudjelovanja u životu Crkve kroz volonterizam, do religioznosti koja se više oslanja na osobna uvjerenja i iskustva, pa čak i do distanciranja od crkvenih institucija i traženja duhovnosti izvan njih. Također, neki mladi su ekstremni ateisti, dok drugi vide religioznost kao oblik etničkog i nacionalnog identiteta (D'Agostino prema Razum i Mandarić, 2019, 1091).

Mladi danas često ostaju neodlučni ili zbunjeni, bez osjećaja potrebe za jasnim opredjeljenjem prema religijskim pitanjima. Mnogi se identificiraju s "iščekivanjem" oslobođenim zanosu, što može rezultirati bezbrižnim i pasivnim pristupom prema religiji. Ipak, unutar ove neodlučnosti postoje konstantne tendencije koje ukazuju na obnovu identiteta. Kao što je Trenti istaknuo, mladi su u procesu oblikovanja identiteta u kontekstu promjenjivih društvenih okolnosti, a njihova potraga za smislom često je oblikovana kroz interakciju s religijskim i etičkim okvirima "Ovdje želimo pristupiti tim tendencijama i istaknuti ih ne toliko iz neke znatiželje ili iz želje za njihovim opisivanjem, što bi uostalom bilo opravdano, nego ponajprije radi preispitivanja razvoja identiteta mladih." (Trenti, 2003, 134).

U mnogim zapadnim društvima, uključujući Hrvatsku, sekularizacija je dovela do smanjenja masovnih religijskih praksi. Religijska pripadnost više nije automatska niti prirodna, već je pitanje osobnog izbora. Mnogi mladi ljudi ne doživljavaju vjeru kao nešto što je automatski povezano s njihovim identitetom, već kao stvar osobne odluke. Kako Enzo Bianchi naglašava, za mnoge mlade ljude „rođenje i postajanje kršćaninom“ više nisu „sinkronizirani događaji“ (Bianchi, 2007, 57). Nedavna studija o religioznosti adolescenata u Zagrebu pokazuje da većina mladih identificira kao katolici, ali svaki deseti srednjoškolac identificira kao nereligiozan. Vjera mladih često je heterogena i slojevita. Nakon što prime

sakrament kršćanske inicijacije, mnogi mladi ljudi napuštaju religijske prakse ili ih smanjuju na komemorativne događaje. Iako vjeru smatraju važnom, njihovo aktivno sudjelovanje u životu župne zajednice je minimalno (Razum, Mandarić, 2019, 1091).

Dok u Hrvatskoj još uvijek vladaju tradicionalne norme, slika odnosa mladih i religije na razini Europe je drugačija. Novija europska istraživanja ukazuju na sve veći broj mladih koji se izjašnjavaju kao nereligiozni, prelazeći iz marginalne manjine u značajnu većinu u mnogim zemljama. Ovaj fenomen, koji neki autori opisuju kao "prvu generaciju koja ne vjeruje", donosi promjene u odnosu mladih prema religioznim vrijednostima. Mladi pokazuju tendenciju distanciranja od institucionalnih religijskih okvira, gubeći interes za tradicionalne oblike religiozne prakse. Čak ni države koje su kroz povijest bile utočište kršćanstva, poput Španjolske, nisu imune na ove promjene. Istraživanja pokazuju da manje od 50% mladih u Španjolskoj sebe smatra katolicima, a Crkva je institucija kojoj najmanje vjeruju. Razlozi za to uključuju nepopularne stavove Crkve prema temama kao što su brak homoseksualnih osoba, abortus i spolnost, te percepciju Crkve kao bogate i konzervativne institucije koja se miješa u politiku (Berzosa, 2007, 361).

Religija koja se koristi u političke svrhe može izgubiti svoju duhovnu dimenziju, pretvarajući se u socijalnu ljušturu ispunjenu prolaznim političkim sadržajima. Ovo može smanjiti kritičku svijest mladih prema društvenom poretku, što dovodi do širenja beznadnosti u društvu. Vjerske zajednice koje potiču ovakve tendencije riskiraju da budu percipirane kao klerikalne, što može otuđiti mlade koji traže autentičnu duhovnost (Ćimić, 2005, 474).

Postoji nekoliko ključnih razloga za ovu promjenu. Prvo, religiozna iskustva iz djetinjstva često ne ostavljaju značajan trag, što dovodi do slabog prijenosa vjere na kasnije faze života. Drugo, suvremeni sekularizam i relativizam umanjuju utjecaj evanđeoskih vrijednosti, dok skandali i rigidnost Crkve dodatno narušavaju povjerenje mladih. Mladi doživljavaju Crkvu kao zastarjelu instituciju koja nije u stanju odgovoriti na njihove potrebe i probleme, što pridonosi njihovom udaljavanju. Kao treći razlog, intenzivna komercijalizacija i medijska manipulacija dodatno doprinose formiranju svijesti mladih koja je često usmjerena na materijalne vrijednosti i kratkoročne ciljeve, umjesto na duhovne i etičke vrijednosti (Ćimić, 2005, 476).

Moda i popularna kultura, posebno glazba, imaju značajan utjecaj na mlade. One često predstavljaju platforme susreta i izražavanja, ali su istovremeno prolazne i nestalne. Mladi prividno slijede modne trendove koji im pružaju simboličke odgovore na njihove potrebe, ali ti trendovi brzo gube svoju vrijednost zbog komercijalizacije i stalne potrebe za

novim. Moderne pjesme često izražavaju težnje i osjećaje mladih te djeluju kao tumači njihovih unutarnjih previranja i traženja identiteta. Primjerice, tekstovi pjesama koje spominju različite religijske simbole i figure mogu odražavati složenost mladenačkog iskustva i njihovu potragu za smislom (Trenti, 2003, 142).

Buntovni duh je dugo bio sinonim za mlade te u skladu s tim mladi često imaju problema s religijom koja se svodi na doktrinu. Oni ne razumiju rituale i osjećaju da moral koji se nameće ne odražava njihovu vlastitu odgovornost ili konkretno iskustvo. Paula Bignardi smatra da mladi ne odbacuju unutarnju religioznost, već način na koji se ona prezentira i živi. Prema njenom mišljenju, religijske ponude trebaju proći kroz autentično ljudsko iskustvo kako bi bile relevantne za mlade (Razum, Mandarić, 2019, 1092).

Kao rezultat odvajanja od religije pojavljuje se novo opredjeljenje mladih poznato kao fenomen "nonesa", mladih koji se ne identificiraju ni s jednom religijom. Ovi mladi, često nereligiozni od rođenja, razvijaju vlastite duhovne prakse i vjerovanja izvan tradicionalnih religijskih okvira. Njihov identitet varira između ateizma, agnosticizma, indiferentizma i slobodnog vjerovanja, stvarajući složen mozaik stavova prema transcenciji (Mandarić, 2021, 590).

5.4 Odnos i stav mladih prema Crkvi

Kako opća javnost, pa tako i mladi, često kategoriziraju osobnu religioznost i odnos prema Crkvi odvojeno, važno je posvetiti dio ovog rada upravo tome i objasniti kakav stav mladi imaju prema instituciji Crkve. Pojam religioznosti kod mladih, u usporedbi s tradicionalnim pristupom, sve je složeniji i različitiji. Kroz povijest, prijenos vjere s generacije na generaciju bio je ključan za očuvanje vjerskih normi i tradicija. Stariji su imali zadatak prenijeti vjeru na mlade, dok su mladi pridonosili poštovanjem i učenjem od starijih. Ova međugeneracijska suradnja osiguravala je kontinuitet i sklad u zajednici. Međutim, suvremeni izazovi zahtijevaju nove pristupe kako bi se mladima omogućilo da pronađu svoje mjesto u Crkvi (Hohnjec, 1984, 467).

Od šezdesetih godina prošlog stoljeća, način poimanja Boga i odnosa prema Crkvi značajno se promijenio. Ove promjene u društvenom i kulturnom kontekstu rezultirale su dubokim transformacijama u religijskoj praksi i percepciji Crkve. Crkve često nisu uspjele prepoznati i pravovremeno reagirati na promjene u pučkoj kulturi, što je dovelo do sve većeg jaza između onoga što religijske institucije nude i načina na koji mladi doživljavaju religijsko iskustvo. Mladi često vide Crkvu kao sociološki ostatak prošlosti, nesposobnu da odgovori na njihove suvremene potrebe i pitanja. Institucionalizirana religija, sa svojim naglaskom na

poslušnost i apstraktne modele ponašanja, često zanemaruje individualnost i jedinstvenost osobnog duhovnog iskustva. To može rezultirati otuđivanjem mladih i njihovim odbijanjem tradicionalnih religijskih okvira (Trenti, 2003, 142).

Prema Paoli Bignardi, milenijalci vjeruju u Boga, mole se na svoj način, rijetko odlaze na misu, traže toplu atmosferu u religijskoj zajednici i miješaju vjeru s etikom (Bignardi prema Razum i Mandarić, 2019, 1094). Često imaju problema s razumijevanjem jezika Crkve i znaju malo o Isusu Kristu. U novim socio-kulturnim okolnostima, vjerska pripadnost i praksa postaju realnost za manji dio mladih, dok su mnogi navikli živjeti „bez“ Boga i Crkve, tražeći alternativnu religioznost i duhovnost koja nije previše institucionalizirana (Razum, Mandarić, 2019, 1094). Ova promjena u percepciji nije slučajna, već rezultat dubljih kulturnih i društvenih promjena koje su preoblikovale način na koji mladi razumiju duhovnost i religiju.

Mladi često kritiziraju Crkvu zbog njezine percepcije kao institucije moći i bogatstva, koja ne uspijeva odgovoriti na suvremene izazove. Istraživanja pokazuju da mladi imaju dva viđenja Crkve: prvo je takozvana mala Crkva pod koju spadaju lokalne zajednice i pozitivna iskustva, te velika Crkva koja simbolizira hijerarhiju i institucionalne probleme. Mladi izražavaju želju za Crkvom koja promiče autentične vrijednosti i slobodu pojedinca, umjesto nametanja strogih pravila i zabrana. Ova podjela često reflektira njihove unutarnje konflikte i traženje smirenja u odnosu na institucionalne norme (Razum, Mandarić, 2019, 1094-1095). Mnogi mladi ljudi sumnjaju u sposobnost Crkve da se prilagodi brzom ritmu suvremenog života i prepoznaju potrebu za promjenama unutar institucije kako bi se odgovorilo na njihove stvarne potrebe i očekivanja.

U posljednjim desetljećima prisutan je spor, ali stalni proces udaljavanja, osobito mladih, od tradicionalnih religijskih mjesta u Europi. Religioznost se više ne manifestira isključivo u institucionalnim okvirima. Mnogi mladi ljudi sve više skreću od Crkve i njezinih nauka, smatrajući da ne postoji nužna povezanost između religijskih praksi i vjere u Boga. Često ističu da „nije bitno odlaziti u crkvu da bi vjerovao u Boga i bio kršćanin“. Ova promjena u stavovima može se povezati s razvojem individualizma i porastom društvenih promjena koje su utjecale na način na koji mladi vide svoju ulogu u religijskim zajednicama (Garelli, 2007, 361). U kontekstu globalizacije i digitalizacije, mladi su sve više izloženi različitim uvjerenjima i praksama koje utječu na njihov odnos prema religiji i Crkvi.

Mnogi mladi ljudi također razvijaju nepovjerenje prema Crkvi i često se fokusiraju na njezinu materijalnu imovinu, želju za moći i trenutne skandale. Garelli ukazuje da se slika

Crkve mijenja i da Crkva gubi kontakt s današnjom mladom generacijom. Mnogi mladi također sumnjaju u autentičnost vjere i pitaju se je li biti izvan Crkve isto što i ne biti religiozan. Vjera mladih postaje sve privatnija, subjektivnija i udaljenija od Crkve. Problematika s kojom se Crkva suočava je kako očuvati vjeru među mladima na način koji će biti i osoban i eklezijalna (Garelli, 2007, 362). Ova privatizacija vjere često dovodi do toga da mladi stvaraju svoje vlastite forme duhovnosti koje ne nužno uključuju institucionalnu religiju.

Istraživanja pokazuju da su mladi skloniji prihvaćanju Crkve koja služi konkretnoj zajednici i pomaže ljudima u potrebi, dok odbacuju Crkvu koja se bavi politikom, ima svoje lobije i teži moći i bogatstvu. Problemi s Crkvom često uključuju previše upadanja u obiteljsku i seksualnu moralnost. Mnogi mladi ljudi prihvaćaju modernu Crkvu pape Franjo, koji im se sviđa zbog svoje bliskosti običnim ljudima i jednostavnosti. Taj moderni pristup im odgovara budući da mladi često traže da Crkva promijeni svoj pristup, bude aktivnija, izlazi iz svojih granica i koristi jezik koji im je razumljiv. Očekuju da Crkva bude u koraku s vremenom i promjenama u kontekstu u kojem žive (Razum, Mandarić, 2019, 1095). Papa Franjo je svojim radom i porukama uspješno osvojio simpatije mnogih mladih ljudi, jer pokazuje sposobnost prilagodbe i otvorenost prema modernim izazovima.

Naravno, odnos mladih prema Crkvi je individualan i kompleksan, no može se formulirati kao često kritičan, s naglaskom na potrebu za promjenama unutar Crkve kako bi ona mogla ponovno privući mlade ljude. Mladi ljudi cijene osobne odnose i konkretne aktivnosti koje Crkva provodi u zajednici, dok su skeptični prema institucionalnim strukturama, politici i materijalnom bogatstvu Crkve. Da bi zadržala relevanciju, Crkva mora odgovoriti na ove izazove s razumijevanjem i prilagodbom svojih pristupa mladima (Razum, Mandarić, 2019, 10967). Ključni izazov je kako pomiriti tradicionalne vrijednosti Crkve s modernim potrebama i očekivanjima mladih ljudi.

Prije nego počnemo razmatrati daljnje implikacije, važno je razumjeti razliku između spiritualnosti i religioznosti. Iako je u prošlosti duhovnost bila gotovo identična religioznosti i često je uključivala pridržavanje religijskih normi i praksi, s promjenama društva došle su promjene i na tom frontu. Dok je spiritualnost često povezana s osobnim doživljajem i traženjem značenja u životu, religioznost se odnosi na formalne vjeronaučne prakse i pripadnost određenoj religijskoj zajednici. Mnogi mladi ljudi imaju duhovne doživljaje, ali nisu nužno religiozni u tradicionalnom smislu. Spiritualnost može uključivati osobne vrijednosti, moralnu osjetljivost, kreativnost i fascinaciju prirodom, dok religioznost često

uključuje strukturirane obrede i vjerovanja (Razum, Mandarić, 2019, 1097-1098). Ova distinkcija između spiritualnosti i religioznosti postaje sve važnija kada se razmatra kako mladi ljudi pristupaju pitanju vjere i duhovnosti.

Pitanje spiritualnosti je aktualno u ovom kontekstu budući da mladi danas pokazuju značajne promjene u svojoj duhovnosti koja se sve manje usklađuje s tradicionalnim katoličkim pristupom. Istraživanja sugeriraju da su mladi slabo uključeni u svoje katoličke zajednice i da njihova duhovnost često izlazi izvan okvira tradicionalne katoličke duhovnosti. U posljednjim desetljećima, duhovnost se promijenila u pravcu sekularnijeg, eklektičnijeg i individualističnijeg pristupa. Moderni mladi ljudi često ne povezuju spiritualnost s crkvom, već je vide u kontekstu specifičnih životnih situacija. Iako postoji porast interesa za duhovnost među mladima, oni ne prakticiraju nužno religiju u tradicionalnom smislu. Spiritualnost se sve više razvija u subjektivnom i individualističkom okviru (Razum, Mandarić, 2019, 1098). Ova promjena u duhovnom pristupu može biti prilika za Crkvu da redefinira svoj odnos prema mladima i ponudi relevantne forme duhovnog iskustva koje odgovaraju modernim potrebama.

Mnogi mladi ljudi imaju pozitivan stav prema duhovnosti i otvoreni su za duhovna iskustva, ali ne nužno unutar okvira institucionalne religije. Otvoreni su za traženje značenja u životu, osobnu refleksiju i razvoj, neovisno o religijskim normama. Oni često naglašavaju važnost osobnog iskustva i autonomije u odlučivanju o duhovnim pitanjima, te su manje skloni prihvaćanju autoriteta i tradicionalnih religijskih struktura. Velik utjecaj na mlade imaju promjene u društvenom i kulturnom kontekstu, poput urbanizacije, razvoja znanosti, medija i globalizacije, budući da one postaju sve veći dio javne svijesti i tako utječu na oblikovanje mladih generacija (Razum, Mandarić, 2019, 1099). Ove promjene su dovele do stvaranja različitih vrijednosnih okvira i osobnih izbora koji zamjenjuju prethodne društvene norme i religijske okvire.

Iz svega gore navedenog, možemo zaključiti da bi obrazovanje kao i pastoralni rad bili uspješni, potrebno je razumjeti i prihvatiti ove promjene u duhovnosti. Tradicionalni modeli obrazovanja i religijskog poučavanja možda više nisu adekvatni za mlade ljude čija duhovnost je sve više usmjerena na individualne i subjektivne doživljaje. Obrazovni i pastoralni rad trebaju se prilagoditi i omogućiti mladima da istražuju i razvijaju svoju duhovnost onako kako im odgovara odnosno prema njihovim individualnim iskustvima i potrebama (Razum, Mandarić, 2019, 1101). Inovativni pristupi koji omogućuju mladima da se povežu s duhovnim iskustvima na način koji odražava njihove osobne vrijednosti i

uvjerenja mogu biti ključni za obnovu vjere među mladima.

Kako bi Crkva ponovno postala relevantna za mlade, potrebno je razviti novi pristup koji će uzeti u obzir njihove potrebe i način života. To uključuje otvaranje prostora za izravno iskustvo i izražavanje individualnosti, umjesto nametanja strogih pravila i očekivanja. Mladi žele osjećati pripadnost zajednici koja ih prihvaća takvima kakvi jesu i koja potiče njihovu osobnu duhovnost. Mladi danas traže autentičnost i smislene odgovore na svoja egzistencijalna pitanja. Iako se čini da se udaljavaju od tradicionalnih religijskih institucija, njihova potraga za smislom i duhovnošću ostaje snažna. Da bi Crkva ponovno postala relevantna, potrebno je razviti pristup koji će uzeti u obzir suvremene kulturne i društvene kontekste, te pružiti mladima prostor za izražavanje i osobni rast (De Vanna, 2002, 197).

Treba napomenuti da Crkva nije imuna na promjene ili nevoljna mijenjati se. Ona nosi sa sobom povijesne elemente koji nisu nepromjenjivi, ali čije postojanje može djelovati kao prepreka za modernu mladež. U prošlosti, Crkva nije imala snažan odnos s proletarijatom, no situacija se promijenila u Južnoj Americi, gdje mladi proletarijat vidi Crkvu kao utočište. Ova promjena pokazuje potencijal Crkve da se prilagodi i odgovori na potrebe različitih društvenih slojeva (Hohnjec, 1984, 468). Ova prilagodba pokazuje mogućnosti za Crkvu da redefinira svoj odnos prema mladima i ostvari relevantan utjecaj u njihovim životima.

Da bi se ostvarila uspješna prilagodba Crkve potrebama mladih, važno je razumjeti i prihvatiti njihovu različitu percepciju vjere i duhovnosti. Mnogi mladi ljudi osjećaju potrebu za duhovnim iskustvom koje nije nužno povezano s tradicionalnim religijskim praksama. Otvoreni su za različite oblike duhovnosti, ali istovremeno imaju snažnu potrebu za osobnim angažmanom i autentičnim iskustvom koje odražava njihove individualne vrijednosti. Crkva koja uspijeva odgovoriti na ove potrebe može obnoviti svoj utjecaj i privući mlade ljude koji traže smisao i duhovnu povezanost izvan okvira institucionalne religije.

5.5 Raznolika religioznost među mladima

Što se tiče empirijskih podataka i statistike koji nam pružaju sliku stavova mladih prema religiji, zanimljivo je analizirati istraživanje provedeno među mladima u Španjolskoj koja je kao i Hrvatska zadržala svoje tradicionalne vrijednosti. Ovo istraživanje daje raznolike perspektive i omogućava uvid u različite religijske stavove i ponašanja među mladima. "...podaci studije "Španjolska mladež 2005", koji se temelje na ispitivanju 4 000 mladih između 15 i 24 godine. To je šesto opće istraživanje koje od 1982. obrađuje Zaklada Sveta Marija radi proučavanja vrednota, političkih usmjerenja, religioznosti i slobodna

vremena mladih.” (Berzosa, 2007, 360).

Ateisti i agnostici (23%): mladih ljudi unutar ove skupine se najviše identificiraju kao "ne religiozna", često s relativističkim stavovima prema etici i moralnim pitanjima. Ateisti i agnostici su pretežno iz zemalja kao što su istočni dio Njemačke, Francuska i Belgija. Oni često odbacuju tradicionalne religijske norme i institucije, smatrajući ih zastarjelima ili nepovezanima sa suvremenim načinom života. Njihov odnos prema religiji karakterizira naglasak na sekularnim vrijednostima i individualnom razmišljanju, a često se okreću humanističkim i filozofskim pristupima kao alternativama tradicionalnoj religioznosti (Berzosa, 2007, 361).

Praktični vjernici (11%): ova skupina uključuje neokatekumene i aktiviste koji se angažiraju u svojim crkvama i prakticiraju vjeru na intenzivan način. Praktični vjernici su većinom djevojke iz Irske, Italije i Portugala. Oni su često uključeni u crkvene aktivnosti, volontiraju u zajednici i traže duhovno ispunjenje kroz redovito sudjelovanje u vjerskim obredima. Ova skupina pokazuje duboku predanost vjeri i često se angažira u vjerskim zajednicama na lokalnoj razini, doprinoseći životu crkve kroz različite oblike službe i pomoći (Berzosa, 2007, 361).

Bezvoljni vjernici (23%): ova kategorija obuhvaća mlade ljude koji se ne smatraju potpuno dosljednima u prakticiranju vjere, ali se ne odriču religije. Bezvoljni vjernici često imaju povremeni odnos prema religijskim praksama i ne nalaze se u središtu crkvenih zajednica. Većinom su to djevojke iz Italije i Portugala, koje, iako možda nisu u potpunosti angažirane u religijskim obredima, zadržavaju neki oblik vjerničkog identiteta i veze sa religijskim tradicijama (Berzosa, 2007, 362).

Ritualisti (24%): mladima u ovoj skupini važni su egzistencijalni obredi poput rođenja, ženidbe i smrti, a često miješaju društvene i religijske aspekte. Ova skupina uključuje više mladića iz Njemačke i Engleske, koji vide religiju kroz prizmu društvenih ceremonija i običaja. Ritualisti često smatraju da religijski obredi pružaju važne simbole i značenja koja su važna za označavanje ključnih trenutaka u životu, ali se njihova religioznost ne mora nužno manifestirati u svakodnevnim religijskim praksama (Berzosa, 2007, 362).

Heterodoksni vjernici (10%): ovu skupinu mladih ljudi karakterizira pesimistički i mračan pogled na život, često se fokusirajući na teme poput zla, pakla i reinkarnacije. Heterodoksni vjernici istražuju alternativne religijske i filozofske sustave koji se razlikuju od mainstream religijskih uvjerenja. Njihov pogled na religiju često uključuje kompleksna i ponekad kontroverzna pitanja koja se odnose na ljudsku prirodu i postojanje (Berzosa, 2007,

363).

Nereligiozni humanisti (10%): oni zagovaraju društvene i kozmičke vrijednosti, fokusirajući se na humanizam i univerzalne ljudske vrijednosti. Većinom su to mladi iz Španjolske, Švicarske i skandinavskih zemalja. Nereligiozni humanisti često odbacuju tradicionalne religijske norme u korist filozofskih pristupa koji naglašavaju etičke vrijednosti i ljudska prava. Oni teže stvaranju društvenih vrijednosti koje nisu vezane za religijska uvjerenja, već su usmjerene na opće dobro i univerzalne ljudske principe (Berzosa, 2007, 363).

Unatoč izazovima koje donosi religijsko i etničko razgraničenje, postoji nada da će se religijski angažman mladih promijeniti u pravcu autentičnijeg duhovnog iskustva. Ako religija postane manje dogmatska i više usmjerena na moralne i duhovne vrijednosti, može pružiti mladima priliku za stvaranje dubljeg osobnog i duhovnog iskustva. Ova duhovna revitalizacija može značiti da će mladi ljudi tražiti religijske i filozofske sustave koji su u skladu s njihovim vlastitim iskustvima i težnjama. To bi moglo dovesti do stvaranja novih oblika religioznosti koji su manje povezani s etničkim i kulturnim identitetom, a više usmjereni na univerzalne ljudske vrijednosti i moralna načela. Povećana fleksibilnost i otvorenost u pristupu religiji mogu omogućiti mladima da pronađu smisao i duhovnu povezanost u kontekstu modernog društva, koje se sve više usmjerava prema osobnim iskustvima i individualnom razmišljanju (Hohnjec, 1984, 466).

6 Metodološki i empirijski aspekti istraživanja

U istraživačkom dijelu ovog rada koristit ćemo se kvalitativnom metodologijom, odnosno polustrukturiranim intervjuom koji smo proveli s mladima u dobnoj skupini između 20 i 30 godina. Polustrukturirani intervju je odabran budući da nam on pruža slobodu u razgovoru da istražimo stavove mladih prema religiji, Crkvi i duhovnosti te da vidimo na koji je način religija oblikovala njihov život. No također nam daje određenu strukturu koju možemo pratiti i držati određen smjer razgovora, što nam daje dozu sigurnosti od nepotrebno lutanja i trošenja vremena i koncentracije ispitanika. Za kraj smo se dotakli razvoja religije u našem društvu i u kojem će smjeru on ići te kako ga optimizirati.

6.1 Istraživačka pitanja

Glavni cilj ovog istraživanja je saznati što je to sveto životu mladih, odnosno kakvo viđenje svetoga mladi imaju danas. Budući da je sveto nešto apstraktno, o čemu malo ljudi razmišlja na dnevnoj bazi, direktno pitanje što je to sveto ne bi nas dovelo daleko. Sveto je nešto za što su svi čuli, svima je poznato no jako malo ljudi zna reći što je to ako prethodno taj pojam nisu proživjeli i osobno ga iskusili. Stoga smo temi pristupili kroz sferu doticaja mladih s religijom, kako je religija obilježila njihov život do sada te kakav je njihov odnos prema religiji i svim njezinim aspektima. Posebnu smo pozornost obratili na to što znači biti religiozan i kako se taj pojam transformirao kroz godine.

Kroz literature vidimo trend formalne, ali ne i praktične religioznosti, što je vidljivo i u Republici Hrvatskoj. Velik broj ljudi tvrdi da su religiozni, primili su sve sakramente, ali tu vjeru iskazuju samo kroz svoje osobno vjerovanje u Boga. Ako uzmemo u obzir da je sveto tip religijskog iskustva, nameće se ideja da će ispitanici imati poteškoće s razumijevanjem samog pojma sveto. Na osnovu navedenog u sklopu s literaturom koju smo koristili u radu formulirali smo tri istraživačka pitanja:

P1: je li odgoj ispitanika imao religijska obilježja i jesu li se ona svela samo na odluku roditelja da sudionici prime svete sakramente?

P2: hoće li se današnji mladi okarakterizirati kao religiozni i koliko često se ta religija prakticira učestalo?

P3: hoće li mladi imati problema s definiranjem pojma svetog?

6.2 Odabrana metoda

Kada govorimo o intervjuu ne govorimo samo o jednoj metodi provođenja istraživanja, naime imamo tri podvrste. One se razlikuju po razini strukturiranosti odnosno po tome koliko će istraživač pratiti predodređenu skriptu.

Podvrsta koja pruža najvišu slobodu je nestrukturirani intervju, tu se koriste pitanja otvorenog tipa što rezultira razgovorom koji je gotovo identičan prirodnoj komunikaciji u kojoj sudjelujemo u svakodnevnom životu. Možda najbitnije obilježje ove podvrste intervjuja je ta da je ispitanik taj koji određuje tok razgovora odnosno intervjuja, a istraživačev zadatak je da na temelju zaprimljenih informacija formuliра daljnja pitanja na licu mjesta (Firmin prema Wattles, 2019, 205).

Sljedeća podvrsta intervjuja je polustrukturirani intervju, koji za razliku od nestrukturiranog tipa daje istraživaču veću kontrolu nad samim tijekom razgovora. To se postiže time da istraživač koristi unaprijed formulirana pitanja otvorenog tipa te dodatno omogućuje formiranje dodatnih pitanja tijekom intervjuja u slučaju kada je istraživač suočen s temom u koju želi dublje zaviriti (Ayres prema Wattles, 2019, 206).

Na posljetku imamo najrigidniju formu intervjuja a to je strukturirani intervju, u kojem istraživač pristupa samom intervjuu s unaprijed pripremljenim pitanjima kojih se pridržava bez obzira na saznanja za vrijeme razgovora s ispitanikom. To ne odstupanje od unaprijed pripremljenih pitanja rezultira najvišom dozom pouzdanosti od svih podvrsta intervjuja, ali ta pouzdanost dolazi na uštrb slobode i potpune analize nekog fenomena (Firmin prema Wattles, 2019, 206).

Kao što smo gore naveli odabrana metoda je polustrukturirani intervju. Razlog za to je taj što pruža određenu strukturiranost razgovora bez da žrtvuje slobodu koja je potreban da se istraži zadana tema. Bez obzira na pripremu nemoguće se pripremiti za sve varijable s kojima se susrećemo na terenu stoga je jako bitno imati mogućnost formuliranja pitanja na licu mjesta. Također polustrukturirani intervju je istraživačka metoda koja jako slična svakodnevnom razgovoru te sukladno time pruža ispitanicima najbolju priliku za izražavanje i iznošenje svoga mišljenja (Kvale prema Wattles, 2019, 205).

Naravno potrebno je imati na umu da ono što smatramo običnom ili svakodnevnom komunikacijom nije isto što i strukturirana budući da intervju nije razgovor u svrhu razgovora. Kada kažemo intervju tada opisujemo jednosmjerni tip razgovora u kojem jedan akter, obično istraživač postavlja pitanja ispitaniku i na taj način dolazi do novih spoznaja o određenoj temi (Brikmann prema Wattles, 2019, 205).

6.3 Odabrani uzorak

Kvalitativni dio ovog istraživačkog rada je proveden na uzorku od četiri osobe. Dvije muške osobe u dobi od 24 godine sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem. Što se tiče ženskih ispitanica, jedna od njih također ima 24 godine i srednjoškolsko obrazovanje, dok druga ispitanica u dobnoj grupi od 25 godina i ima završen diplomski studij. Ispitanici su odabrani na temelju kvotnog uzorka, budući da smo prije provođenja odlučili imati dva muškarca i dvije žene u dobi između 20 i 30 godina (preferabilno 25) kao ispitanike.

Razlog za odabir ovakvog uzorka je što se ova populacija nalazi na prekretnici između mladosti i zrele dobi. Sjećanja i doživljaji odrastanja su još uvijek dovoljno svježi, a s druge strane su prikupili dovoljno iskustava iz odraslog života da nam znaju predočiti svoja iskustva iz mladosti s vrlo jedinstvene točke gledišta. Također ravnomjieran broj muškaraca i žena će nam dati najbolju priliku za ravnomjernu raspodjelu mišljenja i dojmova, budući da u našem društvu još postoji podjela u odgoju muške i ženske djece, što naposljetku utječe ne to kakve će oni osobe postati.

6.4 Polustrukturirani intervju

U sklopu kvalitativnog dijela ovog istraživanja obavljena su četiri kao što smo već naveli polustrukturirana intervjua. Prije početka intervjua sudionicima je bio priložen obrazac informiranog pristanka kojeg su pažljivo pročitali i s kojim su se vokalno složili. Nakon toga smo prošli kroz neka od demografskih obilježja ispitanika u svrhu konstruiranja slike tko su ispitanici. Sljedeći korak je bio kroz nekoliko pitanja ispitati doticaj ispitanika s religijom unutar obitelji, ali i izvan nje. Također smo ispitali kako utjecaj tako i ulogu religije u životu ispitanika, te smo za kraj postavili nekoliko pitanja o budućnosti religije u društvu.

Budući da se mi formiramo kao osobe upravo kroz djetinjstvo prvi dio intervjua smo posvetili upravo analizi tog dijela života ispitanika. Kroz prvo pitanje smo pokušali saznati kakav je bio odgoj ispitanika i je li on imao religiozne konotacije. Ispitanici su na to pitanje odgovarali uglavnom potvrdno, jedina razlika je bila u stupnju zastupljenosti religije u njihovom odgoju.

“Cijela obitelj je kršćanska, kako da kažem, religijski je opredijeljena. Otac je uvijek isticao važnost religioznosti i pobožnosti. Djed i baka isto.” S1

„Pa čak i ne nešto pretjerano, mislim imam sve sakramente i prije dok sam bila mlađa otac mi je uvijek govorio da se nedjeljom treba ići u crkvu i da je to lijepo ovo ono. Ali nikad u kući nije bilo neke religijske atmosfere, da smo se molili se za ručkom ili nešto. Nikada to nije bilo pretjerano

kao nešto religiozno, iako po kući jesu svugdje znakovi vjere. Al ono da se nešto ovako sad obiteljski to pretjerano iskazivalo i nije.“ S2

„Od malena da, ali nakon nekog vremena se to smanjilo. Kako bih ja to objasnio, kad smo bili mlađi išli smo u crkvu jer su nam govorili da moramo a onda kad je to prestalo, tada sam počeo ići sve manje i manje i na kraju sam skoro prestao.“ S3

„Ja potječem iz katoličke obitelji, to jest rimokatoličke obitelji. Kako da kažem u jednu ruku nametnuta, ali ne bih je smatrala ni nametnutim Zato što sam odrastanjem nekako i prihvatila sve te obrasce koje vjera nameće. I nisam to promatrala kao nešto što je isključivo napisano unutar Biblije i nešto što nema nikakvo šire značenje, već i sa samim razumijevanjem Biblije i vjere sam smatrala da mi je drago što sam rimokatolkinja i na taj sam način pronašla smisao u vjeri.“ S4

Sljedeća pitanja su se odnosila na neke od religijskih praksi kao što su molitva, čitanje biblije i slično, te njihovu zastupljenost kroz odgoj sudionika. Svi ističu kako su u djetinjstvu češće išli na misu nego u odrasloj dobi, i ovdje pronalazimo razlike u intenzitetu. Treba naglasiti da nitko nije na pitanje o čitanju Biblije odgovorio potvrdno.

„Čitanje Biblije nikada a što se tiče religijskih rasprava. Možda bi se nekad dotakli tako nekih stvari, tema vezano za crkvu i religiju, kad bi pričala s ocem. Ali ništa pretjerano...Kao cijela obitelj, nikad. Ako bi se išlo, išlo bi se individualno ili bi od kad se otac razbolio pa do njegove smrti on i majka išli skupa u crkvu. Obično su išli u crkvu u rodno mjesto njegove majke. Ali tako da smo išli cjelokupno kao obitelj to nikada. Ja, ako bi išla, otišla bi sama. Sestra je isto, ali dobro, ona baš i nije nešto pretjerano išla osim kada bi morala radi sakramenata, al ovako ne...Nikad obiteljski nismo išli skupa na misu. Eventualno, ako bi se išlo. Otišla bih ja sama i to je to, mada nisam ni ja nešto pretjerano u zadnje vrijeme iša. Mislim, išla bi tipa na ponoćku, za Uskrs na blagoslov. Prije stalno, zadnjih par godina malo manje. Što se tiče nedjeljne mise, ne znam kad sam zadnji put bila na misi, ali obiteljski čak ni tad kad bi bila ta događanja, odnosno blagdani nismo išli skupa.“ S2

„Od malena da, ali nakon nekog vremena se to smanjilo. Kako bih ja to objasnio, kad smo bili mlađi išli smo u crkvu jer su nam govorili da moramo a onda kad je to prestalo, tada sam počeo ići sve manje i manje i na kraju sam skoro prestao.“ S3

„Pa odlaskom na nedjeljne mise, tijekom blagdana štovanje Boga, pa molitva, posebice kada su u pitanju ovi veći blagdani Uskrs, Božić, molitva prije jela, post također. Upravo me taj segment boravka unutar obitelji me se poticao i da poštujem običaje. Isto tako prakticirati smo molitvu prije spavanja, no prilikom te molitve poanta nije bila samo u molitvi kao ritualu, nego da bih ja i sama

razumjela smisao Boga i njegove prisutnosti, kao i nekakvog osjećaja zaštićenosti... Pa Bibliju nisam nikad čitala jer ne čitam u slobodno vrijeme, a što se tiče pohađanja mise uglavnom sam išla s majkom, dok otac nije toliko religijski orijentiran kao ni vjerski, iako je na papiru i on rimokatolik. Ali, ajmo reći da su sve te nekakve norme, to jest vjersko opredjeljenje i ti nekakvi vjerski običaji, da su potaknuti najviše od strane majke, tako da sam najčešće na misu išla s majkom i sa sestrom...“ S4

Što se tiče aktivnosti u crkvenim organizacijama samo jedan od sudionika odgovara potvrdno.

„Sudjelujem u crkvenom zboru, i kada imam slobodnog vremena bavim se volontiranjem. Posebno mi je volontiranje i pomoć ljudima zahvaćenim u prirodnim nepogodama pomoglo da učvrstim vjeru i budem zahvalna na onome što imam.“ S4

Što se tiče utjecaja religije na život ispitanika većina ih ističe kako religija nema neki pretjeran utjecaj na njihov život, dok jedna ispitanica tvrdi kako je utjecaj isključivo pozitivan.

„Pa da, mislim, otac je dosta tako postao religiozan, mislim postao. Ono. Nije on bio nešto pretjerano prije, ali kasnije kao kad se razbolio, imao je tih nekih trenutaka u kojima se vidjela promjena. Kada više nije mogao ići na misu nedjeljom bi on upalio misu na televiziji, svaki put. Ali ono kroz moj cijeli život, da je to nešto pretjerano bilo forsirano ili nešto, nije. Nikad mislim, eto, jedino to misa je bila upaljena nedjeljom u kući, ali ono nikad to nije išlo na neku tu varijantu nekog pretjeranog utjecaja. Ili ono da su oni pričali s nama o tome, o vjeri ili ne znam čemu. To stvarno nije tako da stvarno ne pada mi ništa tako nešto na pamet..Pa ono što da kažem što nisam dosad rekla, pa ono mislim na moj privatni život, ono mislim. Ja vjerujem u Boga i to sve. Ali da mogu reći da ima neki direktan utjecaj na moj život, ono ne znam. Kad je post uvijek postim, ali osim toga ništa mi ne pada na pamet.“ S2

„Slab gotovo nikakav. To je sve padalo s godinama.“ S3

„Ja mislim da je utjecala izrazito pozitivno. Religija općenito ne može izazvati nešto negativno ako joj se pristupa na pravi način, tako da mogu reći da je uzrokovala većom razinom zajedništva u obitelji, povezanosti i poštivanja. Posebice za to što je među određenim članovima obitelji dovela je do otvaranja jednih prema drugima u smislu iskrenosti, povjerenja i smirenosti. Također je dovela do manjih svađa i do shvaćanja biti onoga što obitelj prema nekim religijskim načelima trebala predstavljati. Tu najviše mislim na zajedništvo i razumijevanje unutar obitelji... Pa definitivno je. Smatram da itekako mogu kroz nekakva svoja vlastita iskustva itekako mogu povući paralelu. Da, da vidim nekakvu razliku između perioda kada sam možda imala manje povjerenja i

usmjerenosti na religiju u odnosu na period kada sam imala više povjerenja u vjeru i usmjerenosti na religiju. Da upravo taj period kada sam bila više usmjerenjena na religiju je bio izrazito uspješan, tada su mi se događale izrazito pozitivne stvari. Vrata su mi se nekako sama otvarala. Tako da itekako smatram da je, i kad povučem tu paralelu itekako vidim te blagoslove koji mi je religija donijela. I smatram da je to još jedan dodatan dokaz zašto se trebamo razvijati u tom smjeru. Jer sam primijetila ta da mi je ona itekako pomogla. Na primjer, u tom nekakvom financijskom aspektu, privatnom životu, društvenom životu po pitanju zdravlja i slično. Ako je čovjek nekako hrabro, dovoljno vjeruje, smatram da itekako može uživati mnoge blagoslove.“ S4

Što se tiče sudionika i njihovog viđenja religije, crkve i duhovnosti on se uglavnom podudara s onim što pronalazimo u literaturi. Odnosno religioznost povezuju s nečim, individualnim, crkvu s institucijom a pojam duhovnosti im je ili sinonim za religioznost ili pojam koji opisuje neki novi tip vjerovanja.

„Nije mi sve isto, ima neku razliku. Mislim da se može biti religiozan i vjerovati u Boga bez da se ide na misu i pridržava onoga što Crkva kaže. Mislim da to nije nužno da bi netko bio vjerovao u Boga... Pa da, to nekako gledam kao jedno te isto (religiju i duhovnost).“ S1

„Pa nije mi sve isto jer što se tiče religioznosti, kao što sam rekla ja sam se prije stvarno i svaki dan molila pred spavanje. I već sam rekla da ja stvarno vjerujem i ja se svaki put i Bogu zahvalim za sitnice svaki dan, bilo to sigurna vožnja automobilom i slično. Osim toga meni je trenutno moja religioznost, ne znam biti kako da to kažem, bitnija od crkve kao crkve, jer u crkvu ne idem. Nekako crkva se po meni udaljila od onoga što bi trebala biti. Fratri puno zadiru u neka mjesta gdje ne bi trebali zadirati i ljudi koji dolaze u crkvu i onda samo gledaju tko je došao u crkvu. To nisu ljudi koji bi trebali biti u Crkvi jer ne znaju zašto su došli u tamo. Tako da Crkva kao crkva, a meni više nije nešto kako bih to rekla, nije mi ključna i nije mi bitna za moju religioznost. Ja sve mislim da mogu napraviti i sama, osim eto ispovjedi, tada ću otići u crkvu, al ako se ja trebam, pomoliti radije ću se pomoliti u kući, nego da idem u crkvu. Naravno sve je to lijepo. Radi doživljaj otići tamo i poslušati misu, ali to više nije što bi trebalo biti jer se priča o stvarima koje nisu ključne za religiju. A što se tiče duhovnosti u te stvari nikad nisam zadirala. Ono znam što je i vidim po internetu, ali nije nešto što me interesira, tako da... Pa vidim, duhovnost me uvijek asocijala na nešto ezoterično.,, S2

„Da da, religioznost je moje neko vjerovanje u Boga, Isusa i Bibliju a crkva to je ustanova u kojoj se drže mise i gdje se molimo...Pa tu bih ubacio New Age, Hare Krishna, svakako ništa vezano uz kršćanstvo. (duhovnost)“ S3

„: Što se tiče mog pogleda na religiju, tu opet se možemo vratiti na ono da je to nešto što je korisno i pozitivno. Čak bi rekla individualno u smislu da i ono što je izrečeno u Starom i Novom zavjetu može se itekako primijeniti u svakodnevnom životu. Svaka svaka osoba je individua sama za sebe i ona same citate iz Starog i Novog zavjeta i iz općenito cijele Biblije i iz drugih kršćanskih knjiga može doživjeti na neki svoj način. S obzirom na to da sam ja kršćanskog opredjeljenja prema meni, religija predstavlja jednakost prema svima, bez obzira na njihovo vjersko opredjeljenje, i za mene isto predstavlja kao nekakav put prema lakšem životu u smislu odnosa prema izazovima, sreći i zajedništvu...Crkva samo po sebi je nekakva institucija. Tako uz nju idu određene norme kojih se svaki kršćanin koji bi se treba pridržavati. Međutim, da li se slažem sa svim onim što Crkva nalaže, pa možda i ne. Posebno mislim na povijesni kontekst odnosa Crkve prema ljudima i na primjer. Zanimljivo je pogledati i uočiti to i kroz nekakve vizualne oblike. Na primjer, kada uđeš u crkvu, onda vidiš da je sve bogato okićeno. I onda se tu postavlja pitanje je li Crkva usmjerena na materijalizam i je li ona rigorozna po pitanju određenih normi. Baš zato što ona ne daje čovjeku da nekako stvori svoj nekakav individualni stav prema instituciji crkve, nego koristi vizualne alate kao što je zlato i masivne građevine da usadi pojedincu ideju strahopoštovanja ne nužno prema Bogu već prema samoj Crkvi. Tako da za razliku od religije uz koju imam samo pozitivne asocijacije, uz Crkvu nije tako. A da ne spominjem ratove koje je Crkva poticala i financirala, pa imamo i slučajeve korupcije. Crkva sama po sebi nije dala čovjeku da razvije svoj nekakav individualni stav o religiji, gušila je slobodu.“ S4

Potrebno je istaknuti da neki od ispitanika također imaju kritike usmjerene prema Crkvi, ali ne i prema religiji budući da ta dva pojma ne doživljavaju kao sinonime.

„...Ali mladi, oni imaju svoje mobitele a i crkva ih je odbacila... Banalan primjer ali, ja odem na misu i svećenik s oltara poziva župljane da glasaju za HDZ jer se u protivnom ne mogu smatrati kršćanima i Hrvatima. Zaboravljaju svoju dužnost i guraju se u dijelove života u kojima im nije mjesto.,, S1

„...Međutim, da li se slažem sa svim onim što Crkva nalaže, pa možda i ne. Posebno mislim na povijesni kontekst odnosa Crkve prema ljudima i na primjer. Zanimljivo je pogledati i uočiti to i kroz nekakve vizualne oblike. Na primjer, kada uđeš u crkvu, onda vidiš da je sve bogato okićeno. I onda se tu postavlja pitanje je li Crkva usmjerena na materijalizam i je li ona rigorozna po pitanju određenih normi. Baš zato što ona ne daje čovjeku da nekako stvori svoj nekakav individualni stav prema instituciji crkve, nego koristi vizualne alate kao što je zlato i masivne građevine da usadi pojedincu ideju strahopoštovanja ne nužno prema Bogu već prema samoj Crkvi. Tako da za razliku od religije uz koju imam samo pozitivne asocijacije, uz Crkvu nije tako. A da ne spominjem ratove

koje je Crkva poticala i financirala, pa imamo i slučajeve korupcije. Crkva sama po sebi nije dala čovjeku da razvije svoj nekakav individualni stav o religiji, gušila je slobodu. Pa u jednu je ruku imala pozitivan utjecaj, a u drugu ruku je imala i pomalo negativan utjecaj. Ja bih možda čak rekla da je imala više negativan utjecaj nego pozitivan. Upravo zato što je s povećanjem te informatizacije, došlo do nekakvih novih negativnih saznanja u pogledu Crkve. To se najbolje vidi u brzini širenja vijesti o seksualnim skandalima i korupciji. Pogledaj svećenika, ili ih optuže za pedofiliju ili ih uhvate da se voze u najskupljim autima a traže milodare. Sve to kroz medije bilo itekako eksponirano i onda je to dalo nekakav širi uvid u sve te nekakve negativne stavke koje su indirektno, ali i direktno utjecale na religioznost pojedinca. Pri čemu je pojedinac onda možda smatrao da religija, prema kojoj je on usmjeren, ne sadrži taj nekakav integritet.“ S4

Također smo ispitali i samu ulogu religije u životu mladih, odnosno ispitanika. Sudionici tvrde da im je religija bitan dio života, iako svi ne mogu navesti točne razloge zašto.

„Pa ono što da kažem što nisam dosad rekla, pa ono mislim na moj privatni život, ono mislim. Ja vjerujem u Boga i to sve. Ali da mogu reći da ima neki direktan utjecaj na moj život, ono ne znam. Kad je post uvijek postim, ali osim toga ništa mi ne pada na pamet.“ S2

„...Meni trenutno religija nije bitan dio života u praksi, naravno htio bi to promijeniti, ponovno krenuti u crkvu, moliti se i tako. Ali ako ću govoriti o nečemu dubljem, kao mom osobnom osjećaju onda mogu reći da je vjera dio mene, jer ja vjerujem u Boga.“ S3

„Pa definitivno je. Smatram da itekako mogu kroz nekakva svoja vlastita iskustva itekako mogu povući paralelu. Da, da vidim nekakvu razliku između perioda kada sam možda imala manje povjerenja i usmjerenosti na religiju u odnosu na period kada sam imala više povjerenja u vjeru i usmjerenosti na religiju. Da upravo taj period kada sam bila više usmjerena na religiju je bio izrazito uspješan, tada su mi se događale izrazito pozitivne stvari. Vrata su mi se nekako sama otvarala. Tako da itekako smatram da je, i kad povučem tu paralelu itekako vidim te blagoslove koji mi je religija donijela. I smatram da je to još jedan dodatan dokaz zašto se trebamo razvijati u tom smjeru. Jer sam primijetila ta da mi je ona itekako pomogla. Na primjer, u tom nekakvom financijskom aspektu, privatnom životu, društvenom životu po pitanju zdravlja i slično. Ako je čovjek nekako hrabro, dovoljno vjeruje, smatram da itekako može uživati mnoge blagoslove.“ S4

Možda najbitnija pitanja za ovaj rad su bila ona vezana uz pojam svetog. Sudionici vidno imaju problema s razumijevanjem pojma svetoga, što je bilo vidljivo kroz indirektnu komunikaciju ispitanika.

“HmMMM pa da imam neko direktno iskustvo nemam, ali neko moje viđenje toga je da je to neka potvrda postojanja Boga, čudesna ozdravljenja i sve to.“ S1

“Pa teško je objasniti, mislim to je kao neka ta energija odnosno to nešto što se osjeti u tim posebnim trenucima. Ne znam. Nešto što se doživi za vrijeme duhovne obnove ili ukazanja. Svakako ne nešto što dolazi lako.” S2

“U nekim posebnim trenucima s obitelji ili kada sunarodnjaci ostvare neka velika postignuća posebno u sportu postoji taj neki osjećaj uzvišenosti, zaborave se neki životni problem i sve što je bitno je taj trenutak. Dođe do određene katarze osjećaja ako mogu to tako nazvati. Sa strane religije najbližnije tome je možda nekakvo hodočašće, ali intenzitet nije isti. Zadnje hodočašće mi je bilo sa srednjom školom u Međugorje kada sam više išao zbog društva pa je možda i to razlog.” S3

“Moje viđenje svetog općenito je da ono itekako utječe općenito na društvo i da utječe na povijesna događanja, križarske ratove, u općenito sve sfere postojanja gdje se to sveto umiješalo i gdje su zapravo bile suočene dvije strane različitog mišljenja. To je često dovodilo do razdora i neslaganja po pitanju tog svetog. Tako da mislim da je to dosta šakljivo. I mislim da ono ima jako velik utjecaj, općenito, na društvena kretanja. Taj utjecaj se širi i da druge društvene sfere poput financija, obrazovanja i sl. Židovi, na primjer, kroz svoju religiju su postigli jednu jako skladnu kulturu, svi se drže zajedno, vjera i sveto im je jako bitno i ta zajednica koju su kroz to ostvarili ih obilježava. Do te mjere da imaju tu svoju kružnu ekonomiju. Ali ako govorimo općenito o ljudima, uglavnom mislim da je već postotak ljudi koji su doživjeli nekakvu sveto iskustvo. U smislu da vjeruju u Boga. Kad govorimo o nekakvim registriranim vjernicima u crkvi. Nego o onima koji su čisto na papiru vjernici, ali mislim da je iskustvo svetoga itekako utjecalo na načine na koje se sagledava povijest. Mislim da je to jako bitna komponenta za društvo i da ima utjecaj na društvena kretanja, na dešavanja u svijetu, kao što vidimo, isto kroz ta nekakva nereda općenito, masivne pucnjave, terorističke napade, sve to je često motivirano vjerskim zelotima koji tvrde da izvršavaju svetu misiju, nekakav sveti rat. Tako da tu vidim da čak i sveto može biti iskvareno i pretvoreno u oružje. Naravno nije sve isključivo negativno, ima i ljudi koji u svetom pronalaze neku utjehu i svrhu, ali mislim a ne treba ignorirati negativne aspekte.” S4

Ispitali smo i što to zauzima ulogu koje je religija u društvu imala prije sekularizacije i udaljavanja društva od religije. Zanimljiv je podatak da su neki od sudionika naveli upravo mobitele i društvene mreže kao svojevrsnu zamjenu za religijsko ispunjenje među mladima.

„Problem su društvene mreže, mobiteli i baš ti skandali u crkvi. Mladi sami zaključuju da ne žele biti dio svega toga.“ S1

„Mobiteli. Nekako mislim da ljudi samo imaju to i samo vide to, samo je to bitno. Ništa drugo nije bitno. Mobitel kao mobitel kao u kontekstu društvenih mreža, a ne mobitela kao uređaja. Zapravo mobitel i sve što dolazi s njim. Amo to tako reći, ali u principu najviše te društvene mreže jer mislim da su ljudi danas najviše okupirani s tim, i da ih sve manje interesiraju neke religiozne stvari i stvari vezane za vjeru.“ S2

„Pa vjerojatno hoće, ove društvene mreže i Influenceri. S obzirom na to da danas ima puno toga po ovim društvenim mrežama. Svakakvih gluposti, da to tako nazovemo. Što ljudi prate s čim se ti influenceri bave, tako da mislim da će to ići u tom smjeru.“ S3

Za kraj intervjuja smo ispitali sudionike o budućnosti religije u društvu. Pitali smo ih kako planiraju odgajati vlastitu djecu, te kako samu religiju približiti mladima. Svi planiraju djecu odgajati u skladu s religijom, i to nasamo u službenom smislu već i u praktičnom, također pretežno ne prevladavaju pozitivna predviđanja po pitanju dijela društva koji je religiozan.

„Sveti sakramenti i odgoj. Mislim im usaditi kršćanske vrijednosti i odgojiti ih u ljude kao što su bili naši stari.“ S1

„Pa smatram da je, jer mislim da djeci kad se rode da njima treba pokazati neki put, a ne prepustiti ih njima samima. Kao, evo ti vidi što sve ima, koje su ti mogućnosti. Pa što ti misliš da je nekako najispravnije. Ja ću njih svakako pokušati odgajati u vjeri i nadam se da će se to njima primiti, da će to njima u njihovoj glavi biti normalno i da će i oni sami osjetiti negdje u sebi da postoji nešto više od njih. Čemu se mogu neznan obratiti? Kako da to rečem u molitvi ili kad im je teško. Jednog dana, kada budem imala, djecu ću ih pokušati odgajati u religiji, koliko god je to moguće, ja nisam najsavršenija religiozna osoba, ali ću se potruditi da to im pokažem najbolje što znam. Ići na vjeronauk mora ići na vjeronauk hahaha.“S2

„Pa plan je odgajati ih baš u skladu s religijom sve do neke dobi, dok djeca ne budu svjesna nekih stvari, pa dok se oni ne odluče hoće li nastaviti tim putem ili ne. Od rođenja ćemo pokušati krenuti tim putem, pa sad, kako se dalje bude razvijalo.“S3

„Naravno, planiram imati djecu i odgajat ću ih onako kako sam i ja odgajana, odnosno religiozno. A i s obzirom na to da će se najvjerojatnije nalaziti unutar homogenog društva koje je isto tako kršćanski orijentirano, tako ću i ja njih odgajati da budu u skladu s društvom u kojem se nalaze, jer smatram isto tako da bi na taj način djetinjstvo bilo lakše. S druge strane, želim im poticati te nekakve religiozne norme kako bi razvili nekakve ispravne vrijednosti i kako bi i unutar njihovih budućih obitelji djelovalo zajedništvo i razumijevanje, kao i povezanost. Tako da ću ih definitivno poticati na to, a sad u nekakvim tim starijim zrelijim godinama. Možda neću imati manji utjecaj na

njih u smislu da ako oni žele izmijeniti svoje nekakvo religijsko opredjeljenje, ja neću imati autoritet da im išta govorim, ali s druge strane smatram da itekako taj nekakav razgovor s djecom o tim nekakvim religijskim načelima, vjerovanjima i tome koji je smisao tih religijskih načela mogu dovesti do njihovog čvršćeg vjerovanja.“S4

„Sve manje i manje, sve manje i manje religija. Mladi se ne zanimaju za to. Naravno uvijek će biti onih koji su odrasli u strogo religioznim obiteljima ili ljudi koji pronađu Isusa. Ali mladi, oni imaju svoje mobitele a i crkva ih je odbacila.“ S1

„Pa, bojim se da bi mogao ići nizbrdo, jer nekako svi su se počeli udaljavati od religije. Jer nekako ne znam, vidimo sami po televiziji da se s kršćanstvom i s katolicima i izruguju s drugim vjerama se ne smiju izrugivati. Nekako ide na to da su katolici i kršćani nešto što nije dobro u ovome svijetu, tako da mislim da nekako ide nizbrdo, umjesto da se penje uzbrdo, da ljudi vjeruju i da ljudi su zapravo počeli rugati se katolicima i kršćani, tako da mislim da neće na dobro u sljedećih 5 do 10 godina. Pogotovo zato što se to neko ruganje odvija u medijima a mladi koji su stalno na mobitelima to stalno vide.“ S2

„Mislim da će njena uloga definitivno padati, da je to već dosta palo u zadnjih pet, deset, petnaest, dvadeset godina, a tek narednih deset.“ S3

„Pa mislim da će se možda širiti više nego prije. I mislim da iza toga leži nekoliko razloga. Prvi je da je to više potaknuto od strane te informatizacije, sve veća dostupnost informacija rezultira time da sve više mladih saznaje za religiju. Zatim imamo i veću demokratsku slobodu koja dovodi do toga da čovjek ima veće pravo biranja i same religijske opredijeljenosti. Također u društvu se događa taj proces retradicionalizacije, tako da mislim da se opet vraćamo prema tim tradicionalnim vrijednostima.“ S3

7 Zaključak

Za cilj u ovom istraživanju smo si postavili istražiti što je to sveto u životu mladih. Živimo u društvu čije je stanje fluidno, a mladi su možda najpodložniji toj fluidnosti upravo zbog sve većeg korištenja društvenih mreža koje se može gledati kao rodno mjesto novih fenomena. Uzmemo li u obzir utjecaj sekularizacije i predstavljanja religije kao nečega zastarjeloga u društvu u kojem vlada znanost formira se ideja da mladi mijenjaju religiju za neke nove oblike ispunjenja. No tom načinu razmišljanja se suprotstavlja činjenica da je društvo u Hrvatskoj još karakterizirano kao tradicionalno, te se nameće pitanje gdje se nalaze mladi Hrvati na spektru religioznosti. Stoga smo koristeći se polustrukturiranim intervjuom provedenim s četiri sudionika, u dobi između 20 i 30 godina pokušali dobiti sliku o ulozi religije u životu mladih. Budući da su svetost, religioznost ali i slični pojmovi relativno apstraktne teme potrebno je intervjuu prići s dozom pažnje.

U ovo istraživanje smo ušli s nekoliko istraživačkih pitanja prema kojima smo formirali pitanja. Prvo od tih pitanja je bilo je li odgoj ispitanika imao religijska obilježja i jesu li a obilježja nadilazila odluku roditelja sudionika da prime svete sakramente. Sljedeće pitanje je bilo hoće li se današnji mladi, u ovom slučaju sudionici okarakterizirati kao religiozni, te koliko učestalo se ta religija prakticira. Posljednje istraživačko pitanje se odnosilo na poteškoće mladih u razumijevanju pojma svetog. Sva istraživačka pitanja su bila formirana u skladu s postojećom literaturom koja se dotiče svetog, religije i mladih.

Prilikom intervjua koristili smo svojevrsan koncentričan pristup temi, odnosno krenuli smo od opširnijih tema te smo se postupno primicali sve bliže i bliže srži teme. Ispitali smo obiteljsku atmosferu i odgoj ispitanika budući da je djetinjstvo ključan period u životu svakog pojedinca za njegovo oblikovanje u osobu. Zatim smo ispitali ima li religija ikakav utjecaj na život ispitanika, budući da su nam popisi stanovništva već nekoliko puta pokazali da iako većina stanovnika tvrdi da su kršćani, njihovo vjerovanje u teoriji i praksi nije isto. Kao što samo ime ovog istraživanja sugerira pokušali smo utvrditi i ulogu svetog u samom životu ispitanika. Za kraj intervjua smo pitali sudionike za mišljenje o razvoju religije u bliskoj budućnosti i načinima na koje se religija može učiniti aktualnima za mlade.

Rezultati istraživanja uglavnom potvrdno odgovaraju na postavljena istraživačka pitanja. Naravno potrebno je naglasiti da je bilo iznimki, jedan od ispitanika koji je odudarao od ostalih se razlikuje po stupnju zastupljenosti religije u samom odgoju. Na temelju toga, ali i ostalih odgovora koje smo dobili od svih ispitanika da se zaključiti da je jedini način za pozitivnu promjenu po pitanju stupnja religioznosti drugačiji pristup prilikom odgoja. Tu se

uglavnom misli na bolju i temeljitiju edukaciju te poticanja mladih da sami iskuse sveto. To dodatno potkrepljuje činjenica da su ispitanici vidno imali problema prilikom opisivanja svetoga i same uloge religije u životu s dugim stankama prilikom davanja odgovora. Primjetno je da mladi ne ulažu resurse u razvoj svog religijskog identiteta i da prihvaćaju već općeprihvaćenu sliku religije kao nečega što nam daje utjehu i smjer bez da istinski razumiju zašto. Rješenje za taj ali i slične fenomene dolazi kao u jednom obliku a to je bolje razumijevanje teme kroz obrazovanje i još bitnije osobno iskustvo.

8 Literatura

1. Arnett, J. J. (2000). "Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties." *American Psychologist*, 55(5), 469-480.
2. Bellah, R. N. (1967). Civil Religion in America. *Daedalus*, 96(1), 1-21.
3. Berzosa, R. (2007) Ponuda vjere mladima. Izazovi i prijedlozi. *Kateheza : časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, 29(4): 359-370.
4. Berzosa, R. (2007) Secularization in Spain: an analysis of the factors that affect youth religiosity. *Journal of Social Studies*, 21: 355-371.
5. Bianchi, E. (2007) Duhovnost mladihu vrijeme sekularizacije. *Nova Europa*, 8: 55-72.
6. Casanova, J. (2009) The Secular and Secularisms. *The Religious-Secular Divide: The U.S. Case*, 76(4): 1049-1066.
7. Ćimić, E. (2005) Religija, vrijednosna usmjerenost, mladi. *Filozofska istraživanja*, 25(2): 461-475.
8. Ćimić, E. (2005) Religioznost i identitet: Perspektive i izazovi. *Sociologija religije*, 3(2): 469-485.
9. Čutura, M.; Čolak, A. (2018) Europska Unija Kao Dio Rješenja – Stavovi Mladih Sveučilišta U Mostaru. *Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti*, 22(1): 109-123.
10. De Vanna, U. (2002) Odgajati mlade u vjeri. Kako prenijeti primljeno evanđelje adolescentima i mladima kako bi nastavili vjerovati?. *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, 24(3): 193-199.
11. Durkheim, É. (1912). **The Elementary Forms of the Religious Life**. London: George Allen & Unwin.
12. Eliade, M. (1957). **The Sacred and the Profane: The Nature of Religion**. New York: Harcourt, Brace & World.
13. Eliade, M. (1968) **The Sacred and the Profane: The Nature of Religion**. Boston: Mariner Books.
14. Finlayson, J. G. (2005) **Habermas: a very short introduction**. New York: Oxford University Press
15. Frankl, V. E. (2010) **Man's Search for Meaning**. Zagreb: Planetopija.
16. Frazer, J. G. (1890). **The Golden Bough: A Study in Comparative Religion**. London: Macmillan and co.
17. Garelli, F. (2007) Vjera i društvo: Promjena u zastupljenosti Crkve među mladima. *Sociologija religije*, 2(3): 357-369.
18. Grčević, M. (2015) Kršćanstvo i razvoj hrvatske pismenosti. *Kroatologija*, 6(1-2): 125-136.

19. Hohnjec, N. (1984) Generacijska transmisija religije i uloga Crkve u suvremenom društvu. *Teologija i društvo*, 6(1), 461-473.
20. Hohnjec, N. (1984). **Vjerski život i socijalni razvoj**. Zagreb: Školska knjiga.
21. Hohnjec, N. (1985). Vjera i mladi. *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 40(6): 466-481.
22. James, W. (2012) **The Varieties of Religious Experience**. Cambridge: Cambridge University Press.
23. Klarin, M., Krasicki, A. (2020) Religioznost i neke dimenzije psihološke dobrobiti kod mladih. *Nova prisutnost : časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 15(2): 229-242.
24. Kovačević, V. (2014). Baština Visovca kao proces prijenosa i sjećanja svetoga. *Godišnjak Titius : godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke*, 6-7(6-7): 249-262.
25. Kutleša, S. (2015) Znanost i religija u samostalnoj Hrvatskoj. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 13(1): 84-92.
26. Mandarić, B. s. V. (2021) Fenomen 'nonesa' i evolucija religioznosti među mladima. *Zbornik radova*, 34: 589-605.
27. Mandarić, B. s. V. (2021) Mladi, religija, Crkva. Promjene u izražavanju religioznosti i crkvenosti kod mladih danas. *Diacovensia: teološki prilozi*, 29(4): 579-597
28. Masleć, S. (2024) Reflections on atheism in Bernhard Welte. *Crkva u svijetu : Crkva u svijetu*, 59(1): 198-217.
29. Milanović, I. (1996) Razmišljanje na temu: mladi i vjera. *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 36(3): 271-276.
30. Nikodem, K. (2010) Religija i obitelj. Utjecaj kršćanskog identiteta na percepciju odnosa roditelja i djece. *Socijalna ekologija: journal for environmental thought and sociological research*, 19(2): 173-194.
31. Nikodem, K., Zrinščak, S. (2019) Između Distancirane Crkvenosti I Intenzivne Osobne Religioznosti: Religijske Promjene U Hrvatskom Društvu Od 1999. Do 2018. Godine. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 28(3): 371-390.
32. Orlando, V. (2003) Mladi i religija. *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, 25(2): 118-132.
33. Otto, R. (1958). **The Idea of the Holy**. Oxford: Oxford University Press.
34. Razum, R., Mandarić, B. V. (2019) Religioznost mladih: Izazovi i promjene. *Psihologija i religija*, 12(1): 1083-1108.
35. Šanjek, F. (1976) Počeci kršćanstva u Hrvata. *Crkva u svijetu : Crkva u svijetu*, 11(3): 173-194.

36. Šarčević, I. (2017) Sveti počeci monoteističkih religija Uz Mardešićevu koncepciju svetoga. Crkva u svijetu : Crkva u svijetu, 52(4): 653-666.
37. Smith, H. (1991). **The World's Religions: Our Great Wisdom Traditions.** SanFrancisco: HarperOne.
38. Stupičić, I. (2000) Kršćanin i kultura u Hrvatskoj. *Bogoslovska smotra*, 70(3-4): 617-634.
39. Szentmártoni, M. (2008) Duhovnost mladih danas. *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, 30(4): 310-318.
40. Tomić, C. (1998) Misterijske religije i kršćanstvo. *Obnovljeni život*, 53(2): 179-202.
41. Trenti, Z. (2003) Mladi i religija: Izazovi i promjene. *Kultura i identitet*, 15: 135-141.
42. Trenti, Z. (2003) Mladi: teška identifikacija. *Kateheza : časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, 25(2): 144-151.
43. Turner, V. (1969). **The Ritual Process: Structure and Anti-Structure.** Chicago: Aldine Publishing.
44. Walton, J. H. (2006). **Ancient Near Eastern Thought and the Old Testament: Introducing the Conceptual World of the Hebrew Bible.** Ada: Baker Academic.
45. Zrinščak, S. (2008). Što je religija i čemu religija: sociološki pristup. *Bogoslovska smotra*, 78(1): 25-37.

9 EMPIRIJSKA I METODOLOŠKA ARHIVA

9.1 Protokol polustrukturiranog intervjua

Demografska obilježja	Spol, dob, stupanj obrazovanja, religijsko opredjeljenje	
Doticaj ispitanika s religijom	Doticaj unutar obitelji	Religijski odgoj i rasprave unutar obitelji Obiteljsko pohađanje mise Slavljenje blagdana
	Doticaj u svakodnevnom životu	Aktivnost u crkvenim organizacijama
Utjecaj religije na život ispitanika	Utjecaj religije na obiteljski život	
	Utjecaj religije na privatni život	
	Utjecaj religije na poslovni život	
Uloga religije u životu ispitanika	Odnos ispitanika i religije	
	Odnos ispitanika i crkve	
	Odnos ispitanika i duhovnosti	
Viđenje svetog	Viđenje svetog	
	Osobno iskustvo svetog	
Budućnost religije u našem društvu	Smijer u kojem će se postotak populacije koja je religiozna kretati	Smatraju li da je religijski odgoj bitan Na koji će način ispitanici odgajati svoju djecu Svrha religije u modernom društvu Kako približiti vjeru mladima

9.2 Obrazac informiranog pristanka

Mjesto i datum: _____

Intervjuer: Marko Jaman

Sugovornik/ca: _____

Poštovani/a,

Student sam druge godine jednopredmetnog studija sociologije na Filozofskom fakultetu u Splitu. Trenutno provodim istraživanje za diplomski rad na temu uloge religije u životu mladih. Vaše sudjelovanje je potpuno dobrovoljno i koristi se isključivo za potrebe ovog istraživanja, a rezultati će biti prezentirani tijekom obrane diplomskog rada pred mentorom i članovima komisije. Imate pravo odustati u bilo kojem trenutku. Za prikupljanje podataka koristi se polustrukturirani intervju, a razgovor će biti sniman uz vaš pristanak. Snimke će se koristiti samo za analizu podataka, a transkripti će biti pohranjeni na osobnom računaru intervjueru i dostupni isključivo njemu. Nakon završetka ispitnog procesa, svi transkripti bit će trajno obrisani. Vaši osobni podaci, poput imena i prezimena, neće se nigdje spominjati, a svi identificirajući podaci bit će uklonjeni. Ako želite, možete dobiti uvid u transkripte. Za dodatna pitanja o istraživanju slobodno me kontaktirajte putem e-maila: marko.jaman69@gmail.com. Nastavkom sudjelovanja u istraživanju dajete svoj informirani pristanak na gore navedene postupke.

Hvala na suradnji!

Potpis: _____

9.3 Transkripti intervjua br. 1

Mjesto: Šibenik

Datum: 02. 07. 2024.

Vrijeme: 13:40

Istraživač (I)

Sudionik (S1)

I: Obrazac informiranog pristanka ste pročitali i slažete se sa svime.

S1: Da jesam, slažem se.

I: Prvo ćemo proći kroz neka demografska obilježja. To su vaš spol, dob, razina obrazovanja, trenutno zanimanje i religijsko opredjeljenje.

S1: Muškarac, 24 godine, srednja stručna sprema, radim u pošti i kršćanin katolik.

I: Unutar vaše obitelji. Je li je vaš odgoj bio kao u skladu s religijom, odnosno je li on imao religijska obilježja?

S1: Cijela obitelj je kršćanska, kako da kažem, religijski je opredijeljena. Otac je uvijek isticao važnost religioznosti i pobožnosti. Djed i baka isto.

I: Sjećate li se možda direktnog utjecaja religije na vaš odgoj specifično?

S1: Pa tu i tamo bi čuli od roditelja da je nešto što smo ja ili brat napravili grijeh ili da moramo ići na ispovijed, ali osim toga mi ništa ne pada na pamet.

I: Jeste li kroz vaše odrastanje skupa s obitelji pohađali misu ili ste išli samostalno?

S1: Da svi zajedno, u mladim danima.

I: Idete li još na misu

S1: Ne, ako idemo, idemo odvojeno. Više obitelji nego ja.

I: Zašto idete manje nego prije?

S1: Pa kroz srednju školu sam prestao ići, ne mogu reći da postoji poseban razlog. Možda manjak vremena, ne znam.

I: Jesu li tada nastupile neke promjene zbog kojih ste imali manje vremena nego prije?

S1: Ne baš, jedino što se promijenilo je da mi je društveni život postao aktivniji, ali osim toga sve je ostalo isto.

I: Slavite li blagdane kao obitelj.

S1: Da, za blagdane se svi zajedno okupimo kao obitelj, šira i uža i zajedno slavimo blagdane. I tada zajedno idemo na misu.

I: Jeste li možda aktivni u nekim crkvenim organizacijama.

S1: Nisam, što se tiče crkve jedino idem na mise i primam blagoslov kuće.

I: Vaše izražavanje religije na čemu se ono bazira?

S1: Pa samo na pohađanju mise, iako je i to postalo rijetko

I: U vašem slobodnom vremenu molite li se ili citate li Bibliju?

S1: Kao mlađi sam se često molio, ali i to se smanjilo u isto vrijeme kao i odlasci na misu. Što se tiče čitanja Biblije, to me uvijek zanimalo, ali nikad nisam imao volje pročitati je.

I: Jeste li pokušali?

S1: Ne

I: A u vašem poslovnom životu. Da li se susrećete kako s religijom?

S1: Moj posao nije povezan s religijom, ali mi je pružio u nekoliko navrata uvid u neke aspekte crkve.

I: Možete li ih malo opisati, jesu li oni bili pozitivni ili negativni?

S1: Ne bi ulazio u detalje, ali ako bi opisao jednom riječju onda je to materijalizam.

I: Da li vi radite razliku između religije, Crkve i duhovnosti, ili su vam to sve sinonimi?

S1: Nije mi sve isto, ima neku razliku. Mislim da se može biti religiozan i vjerovati u Boga bez da se ide na misu i pridržava onoga što Crkva kaže. Mislim da to nije nužno da bi netko bio vjerovao u Boga

I: Što je po vama dovoljno da netko bude religiozan, što je dovoljno kao raditi u svakodnevnom životu?

S1: Vjera i molitva. Ne treba se to raditi u nekoj građevini, ako se to radi u svoja četiri zida.

I: Koliko često se molite?

S1: Ne baš svaki dan, mada to nije molitva u smislu „Oče naš“ ili „Zdravo Marijo“, to je više neka moja osobna zahvala Bogu, i to radim više puta tjedno ali ne svaki dan.

I: Pojam duhovnosti. Da li vam je on isti, što i pojam religioznost ili i tu radite neku razliku?

S1: Pa da, to nekako gledam kao jedno te isto.

I: Što mislite o alternativnim oblicima religije koji nam dolaze s istoka kao što je NewAge?

S1: Nemam neko pozitivno mišljenje o tome, mislim da imamo religiju koja je bila u našem društvu dugo prije nas i da je ona tu s razlogom te ne vidim što nam ti neki novi oblici mogu ponuditi.

I: Koji je to po vama razlog zbog kojeg mi imamo religiju kao dio društva?

S1: Mislim da je ona tu da nam da neki smisao i da nas drži na pravom putu, da zaustavi društvo od pada u kaos.

I: Mislite li da smanjen utjecaj religije ima negativne posljedice na društvo?

S1: Da, mislim ako ljudi nisu religiozni to će dovesti do negativnih posljedica u društvu kao što vidimo danas, pad morala, brakovi se raspadaju i slično.

I: Kakvo je vaše osobno iskustvo sa svetim?

S1: Hmmmm pa da imam neko direktno iskustvo nemam, ali neko moje viđenje toga je da je to neka potvrda postojanja Boga, čudesna ozdravljenja i sve to.

I: Vjerujete li u čuda?

S1: Vjerujem, u ozdravljenja u ukazanja sve to, jednako kako vjerujem u Boga.

I: U kojem će se smjeru kretati stupanj religioznosti u društvu kroz 10 do 15 godina?

S1: Sve manje i manje, sve manje i manje religija. Mladi se ne zanimaju za to. Naravno uvijek će biti onih koji su odrasli u strogo religioznim obiteljima ili ljudi koji pronađu Isusa. Ali mladi, oni imaju svoje mobitele a i crkva ih je odbacila.

I: Na koji način mislite odbacila?

S1: Banalan primjer ali, ja odem na misu i svećenik s oltara poziva župljane da glasaju za HDZ jer se u protivnom ne mogu smatrati kršćanima i Hrvatima. Zaboravljaju svoju dužnost i guraju se u dijelove života u kojima im nije mjesto.

I: Mislite li da je moguće da religija ponovno bude interesantna i aktualna među mladima, i ako da što se po tom pitanju može napraviti?

S1: Pa možda je moguće, ali teško. Problem su društvene mreže, mobiteli i baš ti skandali u crkvi. Mladi sami zaključuju da ne žele biti dio svega toga.

I: Planirate li imati djecu jednog dana?

S1: Da.

I: Kako ćete odgajati vašu djecu, u skladu s religijom ili?

S1: U skladu s religijom, koliko toliko.

I: Hoće li to biti samo na nivou svetih sakramenata ili će to ići dublje?

S1: Sveti sakramenti i odgoj. Mislim im usaditi kršćanske vrijednosti i odgojiti ih u ljude kao što su bili naši stari.

I: Mislite li da postoji neki način da se mladima približi religija, i ako postoji možete li ga navesti?

S1: Pa je moguće je, mislim da im treba od malena usaditi te neke kršćanske ideale i pokazati im da je religija nešto više od propovijedanja s oltara, da je to neko unutarnje stanje i da se može biti dobar kršćanin bez obzira na Crkvu.

9.4 Transkripti intervjua br. 2

Mjesto: Šibenik

Datum: 05. 07. 2024.

Vrijeme: 18:15

Istraživač (I)

Sudionik (S2)

I: Obrazac informiranog pristanka ste pročitali, sve vam je jasno i sa svime slažete?

S2: Da, slažem se.

I: Možete li nam reći vaš spol, dob, stupanj obrazovanja, zanimanje i religijsko opredjeljenje.

S2: Dobro znači spol žensko, dob 24 godine, stupanj obrazovanja završena srednja škola. Što ste još pitali?

I: Zanimanje.

S2: Aha, sad, sad sam trgovac.

I: I religijsko opredjeljenje.

S2: Kršćanin katolik.

I: Sad ćemo proći kroz Vaš doticaja s religijom. Jeste li odgajani u skladu s religijom? I ako da možete objasniti u kojem smislu?

S2: Pa čak i ne nešto pretjerano, mislim imam sve sakramente i prije dok sam bila mlađa otac mi je uvijek govorio da se nedjeljom treba ići u crkvu i da je to lijepo ovo ono. Ali nikad u kući nije bilo neke religijske atmosfere, da smo se molili se za ručkom ili nešto. Nikada to nije bilo pretjerano kao nešto religiozno, iako po kući jesu svugdje znakovi vjere. Al ono da se nešto ovako sad obiteljski to pretjerano iskazivalo i nije.

I: Jeste li imali neke obiteljske rasprave o religiji, čitanje, Biblije i slično.

S2: Čitanje Biblije nikada a što se tiče religijskih rasprava. Možda bi se nekad dotakli tako nekih stvari, tema vezano za crkvu i religiju, kad bi pričala s ocem. Ali ništa pretjerano.

I: Jeste li pohađali mise, zajedno kao cijela obitelj ili ste išli individualno?

S2: Kao cijela obitelj, nikad. Ako bi se išlo, išlo bi se individualno ili bi od kad se otac razbolio pa do njegove smrti on i majka išli skupa u crkvu. Obično su išli u crkvu u rodno mjesto njegove majke. Ali tako da smo išli cjelokupno kao obitelj to nikada. Ja, ako bi išla, otišla bi sama. Sestra je isto, ali dobro, ona baš i nije nešto pretjerano išla osim kada bi morala radi sakramenata, al ovako ne.

I: Jeste li slavili blagdane?

S2: Da, uvijek prvo bi bili kući svi skupa, a kasnije bi išli kod babe i djeda. Tako je bilo prije dok sam bila mlađa, a sada bi ujutro bila s njima, odnosno s obitelji a kasnije bi išla kod momka i njegove obitelji.

I: Jeste li za blagdane išli na misu?

S2: Nikad obiteljski nismo išli skupa na misu. Eventualno, ako bi se išlo. Otišla bih ja sama i to je to, mada nisam ni ja nešto pretjerano u zadnje vrijeme iša. Mislim, išla bi tipa na ponoćku, za Uskrs na blagoslov. Prije stalno, zadnjih par godina malo manje. Što se tiče nedjeljne mise, ne znam kad sam zadnji put bila na misi, ali obiteljski čak ni tad kad bi bila ta događanja, odnosno blagdani nismo išli skupa.

I: Imate li kakvih aktivnosti u nekim crkvenim organizacijama trenutačno ili kroz vašu mladost?

S2: Ne i nisam nikad nije imala. Zapravo..., stvarno nisam. Nismo ni ja ni sestra, a ni roditelji nitko nije imao.

I: A kakav je vaš doticaj s religijom u svakodnevnom životu, na što se to svodi?

S2: Pa mislim da u crkvu idem, odnosno išla sam, ne idem već neko duže vrijeme. Mislim da nije baš za pohvalu haha, ali dobro. Ali tipa što se tiče vjere, mislim ja i dalje ja vjerujem u Boga i da to sve postoji i da ima nešto više iznad nas. Ja se i dalje sama pomolim. Ali ne znam kada sam zadnji put otišla u nedjelju u crkvu.

I: Koliko se često molite sami?

S2: Pa prije sam dosta često znala, svaku večer pred spavanje, ali sad nisam neko vrijeme. Sad, odem spavati i legnem u krevet, nekad se ne sjetim da se trebam pomoliti, češće se sjetim. Ali nije to svaku večer kao što je to bilo prije. Ako gledamo na tjednoj bazi, možda eventualno jedan, maksimalno dva puta tjedno. I taj jedan je nekad upitan.

I: Kad ste se molili svaku večer?

S2: Pa prije. Ne znam točan datum ali možda prije dvije godine zadnji put? Ne znam točno. Evo, stvarno ne znam točno.

I: Sebe bi okarakterizirali kao religioznu osobu?

S2: Pa bi, ali ne ono hardcore, ne pretjerano. Znači, kao jesam, ono vjerujem ja i sve to je. I ne bih nikada psovala Boga ili nekog sveca, jer to se ne radi. Ali ono da sad živim baš isključivo u vjeri mislim, što se tiče pravila, što sve smijem i što sve ne smijem to ne.

I: Vodite li se sad kroz život s načelima koje promovira religija?

S2: Pa ono mislim, trudim se voditi, ali sigurno da ih nekada nenamjerno ili neplanski prekršim.

I: Je li religija imala utjecaj na vaš obiteljski život tijekom vašeg odrastanja, i ako da kakav je on bio?

S2: Pa da, mislim, otac je dosta tako postao religiozan, mislim postao. Ono. Nije on bio nešto pretjerano prije, ali kasnije kao kad se razbolio, imao je tih nekih trenutaka u kojima se vidjela promjena. Kada više nije mogao ići na misu nedjeljom bi on upalio misu na televiziji, svaki put. Ali ono kroz moj cijeli život, da je to nešto pretjerano bilo forsirano ili nešto, nije. Nikad mislim, eto, jedino to misa je bila upaljena nedjeljom u kući, ali ono nikad to nije išlo na neku tu varijantu nekog pretjeranog utjecaja. Ili ono da su oni pričali s nama o tome, o vjeri ili ne znam čemu. To stvarno nije tako da stvarno ne pada mi ništa tako nešto na pamet.

I: A kakav utjecaj religije ima na vaš privatni život?

S2: Pa ono što da kažem što nisam dosad rekla, pa ono mislim na moj privatni život, ono mislim. Ja vjerujem u Boga i to sve. Ali da mogu reći da ima neki direktan utjecaj na moj život, ono ne znam. Kad je post uvijek postim, ali osim toga ništa mi ne pada na pamet.

I: Radite li razliku između sljedećih pojmova religija, crkva i duhovnost?

S2: Pa nije mi sve isto jer što se tiče religioznosti, kao što sam rekla ja sam se prije stvarno i svaki dan molila pred spavanje. I već sam rekla da ja stvarno vjerujem i ja se svaki put i Bogu zahvalim za sitnice

svaki dan, bilo to sigurna vožnja automobilom i slično. Osim toga meni je trenutno moja religioznost, ne znam biti kako da to kažem, bitnija od crkve kao crkve, jer u crkvu ne idem. Nekako crkva se po meni udaljila od onoga što bi trebala biti. Fratri puno zadiru u neka mjesta gdje ne bi trebali zadirati i ljudi koji dolaze u crkvu i onda samo gledaju tko je došao u crkvu. To nisu ljudi koji bi trebali biti u Crkvi jer ne znaju zašto su došli u tamo. Tako da Crkva kao crkva, a meni više nije nešto kako bih to rekla, nije mi ključna i nije mi bitna za moju religioznost. Ja sve mislim da mogu napraviti i sama, osim eto ispovjedi, tada ću otići u crkvu, al ako se ja trebam, pomoliti radije ću se pomoliti u kući, nego da idem u crkvu. Naravno sve je to lijepo. Radi doživljaj otići tamo i poslušati misu, ali to više nije što bi trebalo biti jer se priča o stvarima koje nisu ključne za religiju. A što se tiče duhovnosti u te stvari nikad nisam zadirala. Ono znam što je i vidim po internetu, ali nije nešto što me interesira, tako da.

I: Znači vidite neku razliku između pojma duhovnost i religioznost?

S2: Pa vidim, duhovnost me uvijek asocirala na nešto ezoterično.

I: Jeste li se ikad susreli s tim nekim praksama duhovnosti.

S2: Pa samo sam ih vidjela. Ne znam, jedino sam jogu probala par puta kao tjeleovježbu, ali ne kao da ja sad idem taj neki *state of mind* ti da ću se ja povezati se s nekim višim bićem ili nešto. Ali uglavnom sam samo vidjela na internetu. Nikad nisam bila uopće u doticaju s tim niti znam nekoga tko je, amo reći, išao u te neke vode.

I: Kakvo je vaše iskustvo svetoga?

S2: Osobno nikakvo, ali znam za jednu osobu koja je vodila buran život, droga, alcohol, kriminal. Svi su govorili da neće doživjeti tridesete, ali nakon što je otišao u komunu i imao Isusovo ukazanje napravio je potpuni preokret. Mislim da takve stvari nisu moguće bez utjecaja nečeg iznad nas.

I: A vaše viđenje svetog, kakvo je ono?

S2: Pa teško je objasniti, mislim to je kao neka ta energija odnosno to nešto što se osjeti u tim posebnim trenucima. Ne znam. Nešto što se doživi za vrijeme duhovne obnove ili ukazanja. Svakako ne nešto što dolazi lako.

I: Postotak populacije koji je religiozan. U kojem smjeru mislite da će se on kretati kroz sljedećih 5 do 10 godina?

S2: Pa, bojim se da bi mogao ići nizbrdo, jer nekako svi su se počeli udaljavati od religije. Jer nekako ne znam, vidimo sami po televiziji da se s kršćanstvom i s katolicima i izruguju s drugim vjerama se ne smiju izrugivati. Nekako ide na to da su katolici i kršćani nešto što nije dobro u ovome svijetu, tako da mislim da nekako ide nizbrdo, umjesto da se penje uzbrdo, da ljudi vjeruju i da ljudi su zapravo počeli rugati se katolicima i kršćani, tako da mislim da neće na dobro u sljedećih 5 do 10 godina. Pogotovo zato što se to neko ruganje odvija u medijima a mladi koji su stalno na mobitelima to stalno vide.

I: Planirate li u budućnosti imati djecu?

S2: Pa planiram.

I: Smatrate li da je religijski odgoj bitan?

S2: Pa smatram da je, jer mislim da djeci kad se rode da njima treba pokazati neki put, a ne prepustiti ih njima samima. Kao, evo ti vidi što sve ima, koje su ti mogućnosti. Pa što ti misliš da je nekako najispravnije. Ja ću njih svakako pokušati odgajati u vjeri i nadam se da će se to njima primiti, da će to njima u njihovoj glavi biti normalno i da će i oni sami osjetiti negdje u sebi da postoji nešto više od njih. Čemu se mogu neznan obratiti. Kako da to rečem u molitvi ili kad im je teško. Jednog dana, kada budem imala, djecu ću ih pokušati odgajati u religiji, koliko god je to moguće, ja nisam najsavršenija religiozna osoba, ali ću se potruditi da to im pokažem najbolje što znam. Ići na vjeronauk mora ići na vjeronauk hahaha.

I: Kako mislite da se mladima može približiti religija na neki način da im bude interesantna i aktualna.

S2: Mladima. Pa ne znam s obzirom na to da je mladima sada eventualno sva okupacija na tik toku i na Instagramu, a sad preko toga koliko bi ih tako nešto zaintrigiralo. Mislim, moralo bi biti nešto ekstremno zanimljivo da bi ih privuklo s obzirom na to da ih samo privlače neke stvari koje su totalno krive. Možda da se malo više to pokuša gurati, ali ne na neki ekstreman način, gdje im se govori ako to ne radiš, kaznit ćete se odmah i tako nekako pokušati to nekako ublažiti budući da su sada svi dosta osjetljiviji i odmah, ako im se nešto krivo reče to odmah odbacuju i odbijaju razmotriti. Tako da mislim da treba naći neki što nježniji način da im se to možda približi što više i da vide da je religija nešto što je lijepo i što je normalno i što bi bilo dobro da prakticiraju.

I: Koja je svrha religije po vama u modernom društvu?

S2: Pa mislim da u modernom društvu religija ni nema neku pretjerano veliku svrhu da su se nekako ljudi dosta makli od toga. To je ono što sam zapravo već i rekla da nekako ljudi idu dalje od toga. Odbijaju slušati religiju koja im govori što oni smiju raditi, što oni ne smiju raditi jer je asociraju s autoritetom roditelja i onda ih njihov buntovni duh gura u suprotnom smjeru.

I: Što po vama zamjenjuje ulogu religije?

S2: Mobiteli. Nekako mislim da ljudi samo imaju to i samo vide to, samo je to bitno. Ništa drugo nije bitno. Mobitel kao mobitel kao u kontekstu društvenih mreža, a ne mobitela kao uređaja. Zapravo mobitel i sve što dolazi s njim. Amo to tako reći, ali u principu najviše te društvene mreže jer mislim da su ljudi danas najviše okupirani s tim, i da ih sve manje interesiraju neke religiozne stvari i stvari vezane za vjeru.

I: Koja je uloga religije u vašem životu?

S2: Pa daje mi neko vodstvo i dublju svrhu, pomaže mi u teškim trenucima da pronađem nadu i utjehu. Ne znam kako to bolje objasniti, jednostavno religija je tu da me podsjeti u teškim trenucima da će biti bolje i da budem zahvalna kada sve ide kako treba.

9.5 Transkripti intervjua br. 3

Mjesto: Šibenik

Datum: 21. 07. 2024.

Vrijeme: 14:00

Istraživač (I)

Sudionik (S3)

I: Obrazac informiranog pristanka ste pročitali i sa svime se slažete?

S3: Tako je.

I: Možete li nam reći vaš spol, dob i koje je vaše religijsko opredjeljenje.

S3: Muškarac, dob 24 godine, trogodišnja srednja, trenutno radim kao voditelj plaža u resortu, kršćanin katolik.

I: Jeste li odgajani kao u skladu s religijom, odnosno je li religija imala utjecaj na vaš odgoj?

S3: Od malena da, ali nakon nekog vremena se to smanjilo. Kako bih ja to objasnio, kad smo bili mlađi išli smo u crkvu jer su nam govorili da moramo a onda kad je to prestalo, tada sam počeo ići sve manje i manje i na kraju sam skoro prestao.

I: Kada se to smanjenje desilo kad ste krenuli u školu, kad ste ušli u pubertet?

S3: Otprilike u srednjoj školi.

I: Kada ste smanjili učestalost odlazaka na misu jeste li se tada i udaljili od religije?

S3: Ne, po tom se pitanju ništa nije promijenilo, ja jednako vjerujem u Boga sada kao i prije. Jedino se smanjilo to neko, kako da kažem vanjsko iskazivanje te moje vjere.

I: Jesu li ostali članovi obitelji nastavili ići na misu ili su i oni smanjili učestalost odlazaka?

S3: Obitelj je ostala u Crkvi, nastavili su sa svojim navikama i to sve. Samo sam ja malo makao od toga. Mislim i to ovisi malo, stari baka i djed, oni i dalje idu, roditelji oni već malo slabije, a mi mlađi, skoro pa nikako.

I: Ima li neki razlog specifičan za to što manje prakticirate religiju?

S3: Možda posao, obaveze i tako to, nije neka izlika ali eto.

I: A da imate više slobodnog vremena?

S3: Pa iskreno ne znam, ne znam. Ne mogu reći da bi religija bila prva opcija s kojom bi popunio tu prazninu u slobodnom vremenu. Imam osjećaj da je posao uvijek prioritet jer on donosi novac, a nakon posla treba si dati oduška a odlazak u crkvu je samo još jedna aktivnost koja ima osjet kao posao ali ne donosi zaradu.

I: Što se tiče blagdana, jeste li ih nastavili slaviti nakon što ste se makli od crkve?

S3: Da da, blagdane i dalje slavim. To smo slavili svi skupa, sve se slavilo čak i neki manji svetcu, to najviše zbog oca jer se on zavjetovao. Nedjeljom isto svi imamo zajedno ručak iako ne idem na misu.

I: Jeste li se vi možda zavjetovali ili vidite li budućnost u kojoj bi to mogli napraviti?

S3: Hmmm ne, nekako ne vidim smisao toga, moglo bi se reći da sam skeptičan prema tome.

I: Možete li malo bolje objasniti tu skeptičnost?

S3: To me podsjeća na zlatnu ribicu ili duha iz lampe, ne mislim da su sveti tu da ispunjavaju želje.

I: A kakav je vaš doticaj s religijom?

S3: Slab gotovo nikakav. To je sve padalo s godinama.

I: Spomenuli ste posao, u vašem poslovnom životu jeste li se ikad susreli s religijom, odnosno je li ona imala kakav utjecaj na vaš poslovni život?

S3: Možda prije mogu reći da je moj posao imao utjecaj na moju religiju hahaha. Zbog posla kojeg radim često nemam priliku uživati u praznicima i blagdanima kao ostali. Normalno Božić i Uskrs su ne radni, ali svi manji blagdani ili nedjelje su često radni.

I: Kako je to utjecalo na Vas?

S3: Što je tu je, naravno da bi se bilo lijepo opustiti malo s obitelji i prijateljima, ali posao je posao, a tad je i plaća veća hahahah. Čak i da sam slobodan ne mislim da bi ti dani bili znatno drugačiji. Ni Božić više nije ništa više nego kupnja poklona i kićenje bora za većinu ljudi.

I: Što mislite koji je uzrok takve situacije?

S3: Ljudi su opsjednuti novcem i materijalnim stvarima. Malo tko obraća pažnju na te neke duhovne stvari. A ni društvene mreže ne pomažu jer one promoviraju istu poruku. Da je novac ključ sreće.

I: Slažete li se vi s time?

S3: Po meni novac nije sve ali jako pomaže da se bude sretan. Ostalo što je potrebno je zdravlje, obitelj i neka svrha u životu. Religija je isto bitna za nekakvo ispunjenje ali ne znam mogu li reći da je nužna.

I: Vidite li neku razliku između pojmova crkve, religioznosti i duhovnosti?

S3: Da da, religioznost je moje neko vjerovanje u Boga, Isusa i Bibliju a crkva to je ustanova u kojoj se drže mise i gdje se molimo.

I: A duhovnost?

S3: Pa tu bih ubacio New Age, Hare Krishna, svakako ništa vezano uz kršćanstvo.

I: Kako se kod vas ta religioznost izražava, molite li se svaku večer, čitate li Bibliju?

S3: Ne baš, to je više neki osjećaj koji nosi sa sobom, moje osobno vjerovanje

I: Mislite li da religiju ne treba nužno iskazivati, da bi se bilo religioznim?

S3: Tako je, nema potrebe za tim ako osoba vjeruje.

I: Kakvo je vaše viđenje svetog?

S3: Za mene su sveti obitelj, religija i država. To je svetinja. Mislim postoje tu i sveti, ali meni osobno su bitne ove tri stvari.

I: Zašto ste izdvojili te tri stvari specifično?

S3: To su mi kroz odgoj često isticali, pa mi se valjda zadržalo.

I: Jeste li ikad imali nekakvo iskustvo sa svetim, bilo to kroz navedene primjere ili nešto izvan toga?

S3: U nekim posebnim trenucima s obitelji ili kada sunarodnjaci ostvare neka velika postignuća posebno u sportu postoji taj neki osjećaj uzvišenosti, zaborave se neki životni problem i sve što je bitno je taj trenutak. Dođe do određene katarze osjećaja ako mogu to tako nazvati. Sa strane religije najbližnje tome je možda nekakvo hodočašće, ali intenzitet nije isti. Zadnje hodočašće mi je bilo sa srednjom školom u Međugorje kada sam više išao zbog društva pa je možda i to razlog.

I: Hoćete li imati djecu?

S3: Hoću, naravno.

I: Kad budete imali djecu planirate li ih odgajati kao što su vas u religijskom okruženju ili mislite da to nije potrebno.

S3: Pa mislim da hoću.

I: Hoće li se to svesti samo na primanje sakramenata ili mislite u njihovom odgoju primjenjivati neka religijska učenja?

S3: Plan je odgajati ih baš u skladu s religijom sve do neke dobi, dok djeca ne budu svjesna nekih stvari, pa dok se oni ne odluče hoće li nastaviti tim putem ili ne. Od rođenja ćemo pokušati krenuti tim putem, pa sad, kako se dalje bude razvijalo.

I: Kad gledate na društvo kroz pet do deset godina, kakvu ulogu mislite da će religija u njemu imati?

S3: Mislim da će njena uloga definitivno padati, da je to već dosta palo u zadnjih pet, deset, petnaest, dvadeset godina, a tek narednih deset.

I: Mislite li da će tu prazninu koju religija ostavi nešto zamijeniti?

S3: Vjerojatno hoće, ove društvene mreže i Influenceri. S obzirom na to da danas ima puno toga po ovim društvenim mrežama. Svakakvih gluposti, da to tako nazovemo. Što ljudi prate s čim se ti influenceri bave, tako da mislim da će to ići u tom smjeru.

I: Mislite li da je religija bitna u čovjekovom životu?

S3: Ovisi kako kome. Od osobe do osobe. Nekome ja mislim da ima. Nekome je način da se zaokupi i potroši slobodno vrijeme. Pogotovo možda s ljudima koji su izgubili sve svoje voljene i slično, pa ne vide drugi izlaz. Pa su se uhvatili vjere, Crkve. Meni trenutno religija nije bitan dio života u praksi, naravno htio bi to promijeniti, ponovno krenuti u crkvu, moliti se i tako. Ali ako ću govoriti o nečemu dubljem, kao mom osobnom osjećaju onda mogu reći da je vjera dio mene, jer ja vjerujem u Boga.

I: Kako bi se mladima religija mogla približiti i ponovno učiniti aktualnom? Mislite li da je to uopće moguće?

S3: A moguće je to samo sve treba krenuti od kuće. Ovisi koliko roditelji nametnu djeci, ali s obzirom na to da je danas sve nekako opušteno po pitanju toga. Ljudi više gledaju na neke druge stvari,

užurbani način života. Ne znam. Kao što sam već rekao materijalne stvari i tako to. Slabo se više ljudi kreću oko crkv, ne pričaju više o vjeri.

9.6 **Transkripti intervjua br. 4**

Mjesto: Šibenik

Datum: 28. 07. 2024.

Vrijeme: 15:30

Istraživač (I)

Sudionik (S4)

I: Obrazac informiranog pristanka ste pročitali, u potpunosti ga razumijete i slažete se s tim?

S4: Da

I: Prvo ćemo proći kroz neka demografska obilježja. To su vaš spol, dob, stupanj obrazovanja, zanimanje i religijsko opredjeljenje.

S4: Smatram se ženom. Trenutno imam 25 godina, imam fakultetsku diplomu, trenutno sam nezaposlena i religijsko opredjeljenje katolik, rimokatolik.

I: Je li katolik od rođenja ili ste postali katolik kasnije u životu?

S4: Ja potječem iz katoličke obitelji, to jest rimokatoličke obitelji. Kako da kažem u jednu ruku nametnuta, ali ne bih je smatrala ni nametnutim Zato što sa sam odrastanjem sam nekako i prihvatila sve te obrasce koje vjera nameće. I nisam to promatrala kao nešto što je isključivo napisano unutar Biblije i nešto što nema nikakvo šire značenje, već i sa samim razumijevanjem Biblije i vjere sam smatrala mi je drago što sam rimokatolkinja i na taj sam način pronašla smisao u vjeri.

I: Rekli ste da je vaš odgoj imao religijska obilježja. Možete li malo opisati kako se taj religijski odgoj izražavao, na koje načine?

S4: Odlaskom na nedjeljne mise, tijekom blagdana štovanje Boga, pa molitva, posebice kada su u pitanju ovi veći blagdani Uskrs, Božić, molitva prije jela, post također. Upravo me taj segment boravka unutar obitelji me se poticao i da poštujem običaje. Isto tako prakticirati smo molitvu prije spavanja, no prilikom te molitve poanta nije bila samo u molitvi kao ritualu, nego da bih ja i sama razumjela smisao Boga i njegove prisutnosti, kao i nekakvog osjećaja zaštićenosti.

I: U vašem djetinjstvu jeste li na mise išli kao obitelj ili ste ih pohađali samostalno, i možete li nam reći jeste li čitali Bibliju?

S4: Bibliju nisam nikad čitala jer ne čitam u slobodno vrijeme, a što se tiče pohađanja mise uglavnom sam išla s majkom, dok otac nije toliko religijski orijentiran kao ni vjerski, iako je na papiru i on rimokatolik. Ali, ajmo reći da su sve te nekakve norme, to jest vjersko opredjeljenje i ti nekakvi vjerski običaji, da su potaknuti najviše od strane majke, tako da sam najčešće na misu išla s majkom i sa sestrom. Kada sam počela ponekad odlaziti na mise i sama isto. Od kako sam odrasla počela sam sama

odlaziti na misu, naravno ako sam u mogućnosti preferiram odlazak na misu s obitelji, ponajviše s majkom i sa sestrom, no ako nisam onda sama odlazim. Tako da mislim da se sa zrelijom dobi povećao i postotak tih mojih samostalnih odlazaka na misu, ali je svakako bio potaknut od strane obitelji.

I: Je li je otac manje religijski opredijeljen ili je on ne religiozan?

S4: Pa ja bih rekla da je on manje religijski opredijeljen, premda možda i kod njega ta razmišljanja variraju ovisno o određenim periodima. Gdje je on u nekom periodu i možda i preispituje postojanost Boga, ali opet, s druge strane, u nekim njegovim izjavama se dalo iščitati da misli da postoji Bog, ali smatra da je nekako čovjek kovač svoje sreće i da nekako isključivo od čovjeka prolazi to hoće li kako će pristupiti životu i kako će se ponašati u životu. On smatra da religija i nema toliki utjecaj na ponašanje i djelovanje čovjeka kroz život, kao i na ostvarivanje sreće i uspjeha i slično.

I: Je li taj svjetonazor imao utjecaj na oblikovanje vašeg viđenja same religije i njenog utjecaja na život?

S4: Nije niti malo, niti malo pogotovo s obzirom na to da živimo u internetskom dobu, gdje se dosta toga moglo saznati putem interneta na temelju čega sam mogla krojiti nekakvo svoje mišljenje. Ali što se tiče odgoja od strane roditelja moje religijsko očitovanje je više vezano uz odgoj od strane majke koja me poticala da nekako podublje razmišljam o samom utjecaju religije općenito na čovjeka i društvo, pa mislim da mi je ona usadila nekakve početne obrasce koji su se kasnije sve više širili, pri čemu sam ja počela i samu religiju doživljavati na nekakvoj složenijoj razini. No majka je bila ta koja mi je usadila dojam da što čovjek više vjeruje, da to itekako može utjecati na kvalitetu života i kako će se neke stvari odvijati u životu upravo zahvaljujući toj vjeri u Boga.

I: Spomenuli ste utjecaje interneta na oblikovanje nečeg religijskog identiteta. U kojem je smjeru to odvelo vaš religijski identitet?

S4: A u mom slučaju to je odvelo u pozitivnom smjeru zato što se nisam, zakačila, da to tako nazovemo na ove nekakve negativne načine interpretiranja religije, već sam se usmjerila na ono isključivo pozitivno. Nekako smatram da u religiji nema ništa negativno, ako se čovjek vodi zdravim razumom. Smatram da se internet općenito može iskoristiti na pozitivan, ali i na negativan način, ovisno čemu predaje pažnju i smatram da internet itekako može biti koristan kako bi netko proširio perspektivu po pitanju religijske opredijeljenosti. Tako da ovaj mislim da je internet u mom slučaju utjecao dosta pozitivno i dosta korisno za shvaćanje vjere, za shvaćanje Boga i za shvaćanje same religije.

I: U Vašem privatnom životu sudjelujete li u nekakvim Crkvenim organizacijama?

S4: Sudjelujem u crkvenom zboru, i kada imam slobodnog vremena bavim se volontiranjem. Posebno mi je volontiranje i pomoć ljudima zahvaćenim u prirodnim nepogodama pomoglo da učvrstim vjeru i budem zahvalna na onome što imam.

I: Kakav je utjecaj religija imala na vaš obiteljski život?

S4: Ja mislim da je utjecala izrazito pozitivno. Religija općenito ne može izazvati nešto negativno ako joj se pristupa na pravi način, tako da mogu reći da je uzrokovala većom razinom zajedništva u obitelji, povezanosti i poštivanja. Posebice za to što je među određenim članovima obitelji dovela je do otvaranja jednih prema drugima u smislu iskrenosti, povjerenja i smirenosti. Također je dovela do manjih svađa i do shvaćanja biti onoga što obitelj prema nekim religijskim načelima trebala predstavljati. Tu najviše mislim na zajedništvo i razumijevanje unutar obitelji.

I: Kakav je utjecaj religije bio na vaš privatni život?

S4: Pa definitivno je. Smatram da itekako mogu kroz nekakva svoja vlastita iskustva itekako mogu povući paralelu. Da, da vidim nekakvu razliku između perioda kada sam možda imala manje povjerenja i usmjerenosti na religiju u odnosu na period kada sam imala više povjerenja u vjeru i usmjerenosti na religiju. Da upravo taj period kada sam bila više usmjerena na religiju je bio izrazito uspješan, tada su mi se događale izrazito pozitivne stvari. Vrata su mi se nekako sama otvarala. Tako da itekako smatram da je, i kad povučem tu paralelu itekako vidim te blagoslove koji mi je religija donijela. I smatram da je to još jedan dodatan dokaz zašto se trebamo razvijati u tom smjeru. Jer sam primijetila ta da mi je ona itekako pomogla. Na primjer, u tom nekakvom financijskom aspektu, privatnom životu, društvenom životu po pitanju zdravlja i slično. Ako je čovjek nekako hrabro, dovoljno vjeruje, smatram da itekako može uživati mnoge blagoslove.

I: Radite li razliku između pojmova, religija, crkva i duhovnosti?

S4: Što se tiče mog pogleda na religiju, tu opet se možemo vratiti na ono da je to nešto što je korisno i pozitivno. Čak bi rekla individualno u smislu da i ono što je izrečeno u Starom i Novom zavjetu može se itekako primijeniti u svakodnevnom životu. Svaka svaka osoba je individua sama za sebe i ona same citate iz Starog i Novog zavjeta i iz općenito cijele Biblije i iz drugih kršćanskih knjiga može doživjeti na neki svoj način. S obzirom na to da sam ja kršćanskog opredjeljenja prema meni, religija predstavlja jednakost prema svima, bez obzira na njihovo vjersko opredjeljenje, i za mene isto predstavlja kao nekakav put prema lakšem životu u smislu odnosa prema izazovima, sreći i zajedništvu.

I: A što se tiče Crkve, kakvo je vaše viđenje crkve?

S4: Crkva samo po sebi je nekakva institucija. Tako uz nju idu određene norme kojih se svaki kršćanin koji bi se treba pridržavati. Međutim, da li se slažem sa svim onim što Crkva nalaže, pa možda i ne. Posebno mislim na povijesni kontekst odnosa Crkve prema ljudima i na primjer. Zanimljivo je pogledati i uočiti to i kroz nekakve vizualne oblike. Na primjer, kada uđeš u crkvu, onda vidiš da je sve bogato okićeno. I onda se tu postavlja pitanje je li Crkva usmjerena na materijalizam i je li ona rigorozna po pitanju određenih normi. Baš zato što ona ne daje čovjeku da nekako stvori svoj nekakav individualni stav prema instituciji crkve, nego koristi vizualne alate kao što je zlato i masivne

građevine da usadi pojedincu ideju strahopoštovanja ne nužno prema Bogu već prema samoj Crkvi. Tako da za razliku od religije uz koju imam samo pozitivne asocijacije, uz Crkvu nije tako. A da ne spominjem ratove koje je Crkva poticala i financirala, pa imamo i slučajeve korupcije. Crkva sama po sebi nije dala čovjeku da razvije svoj nekakav individualni stav o religiji, gušila je slobodu.

I: Mislite li da je Crkva imala u globalu negativan ili pozitivan utjecaj na percepciju religije od strane prosječnog čovjeka?

S4: U jednu je ruku imala pozitivan utjecaj, a u drugu ruku je imala i pomalo negativan utjecaj. Ja bih možda čak rekla da je imala više negativan utjecaj nego pozitivan. Upravo zato što je s povećanjem te informatizacije, došlo do nekakvih novih negativnih saznanja u pogledu Crkve. To se najbolje vidi u brzini širenja vijesti o seksualnim skandalima i korupciji. Pogledaj svećenika, ili ih optuže za pedofiliju ili ih uhvate da se voze u najskupljim autima a traže milodare. Sve to kroz medije bilo itekako eksponirano i onda je to dalo nekakav širi uvid u sve te nekakve negativne stavke koje su indirektno, ali i direktno utjecale na religioznost pojedinca. Pri čemu je pojedinac onda možda smatrao da religija, prema kojoj je on usmjeren, ne sadrži taj nekakav integritet.

I: Mislite li da katolička religija može postojati bez crkve kao institucija iza nje?

S4: Mislim da ne može, ponajviše iz tog nekakvog povijesnog konteksta razvijanja Crkva, gdje ona ima nekakve svoje temelje. Gdje je Crkva nekako u biti institucija gdje se ljudi okupljaju, gdje se ljudi mole i gdje su pronalazili neko zajedništvo. Jer da nema crkve opet mislim da bi nestali i ti temelji i s njima samo kršćanstvo i ono što to kršćanstvo predstavlja.

I: Kakav je vaš dojam moderne duhovnosti?

S4: Mislim da je da je to možda utemeljeno na nekakvim novim fenomenima kao što su manjak religioznosti uzrokovan sekularizacijom, no također smatram da tim fenomenima fali tog nekakvog povijesnog utemeljenja da bi bile prihvaćene na ovim prostorima. Naravno one su za nekoga prihvaćene za nekoga nisu. No nekako s obzirom na to da živimo u demokratskom društvu, svatko ima pravo vjerovati u što god hoće. Ako oni ne utječu štetno na zajednicu unutar koje pojedinac boravi, onda ta moderna duhovnost može biti korisna u smislu razmjenjivanja nekakvih novih iskustava. Ali, ako one drže nekakvu negativnu konotaciju, poput kultova i mogu dovesti do nekakvih negativnih posljedica, kao što su masovna samoubojstva onda smatram da itekako bi trebale biti iskorijenjene.

I: Kakvo je vaše viđenje svetog?

S4: Moje viđenje svetog općenito je da ono itekako utječe općenito na društvo i da utječe na povijesna događanja, križarske ratove, u općenito sve sfere postojanja gdje se to sveto umiješalo i gdje su zapravo bile suočene dvije strane različitog mišljenja. To je često dovodilo do razdora i neslaganja po pitanju tog svetog. Tako da mislim da je to dosta šaklljivo. I mislim da ono ima jako velik utjecaj, općenito, na društvena kretanja. Taj utjecaj se širi i da druge društvene sfere poput financija, obrazovanja i sl.

Židovi, na primjer, kroz svoju religiju su postigli jednu jako skladnu kulturu, svi se drže zajedno, vjera i sveto im je jako bitno i ta zajednica koju su kroz to ostvarili ih obilježava. Do te mjere da imaju tu svoju kružnu ekonomiju. Ali ako govorimo općenito o ljudima, uglavnom mislim da je već postotak ljudi koji su doživjeli nekakvu sveto iskustvo. U smislu da vjeruju u Boga. Kad govorimo o nekakvim registriranim vjernicima u crkvi. Nego o onima koji su čisto na papiru vjernici, ali mislim da je iskustvo svetoga itekako utjecalo na načine na koje se sagledava povijest. Mislim da je to jako bitna komponenta za društvo i da ima utjecaj na društvena kretanja, na dešavanja u svijetu, kao što vidimo, isto kroz ta nekakva nereda općenito, masivne pucnjave, terorističke napade, sve to je često motivirano vjerskim zelotima koji tvrde da izvršavaju svetu misiju, nekakav sveti rat. Tako da tu vidim da čak i sveto može biti iskvareno i pretvoreno u oružje. Naravno nije sve isključivo negativno, ima i ljudi koji u svetom pronalaze neku utjehu i svrhu, ali mislim a ne treba ignorirati negativne aspekte.

I: Imate li kakvo iskustvo sa svetim?

S4: A osobno iskustvo svetog, pa prilično je pozitivno. Naravno, posebno u onim razdobljima kada vjerujem u Boga, to neko osobno iskustvo svetoga se iskazuje kroz povjerenje, kroz to da stvari nekako same padnu na pravo mjesto, u pravo vrijeme i slično. Zapravo, ako stvarno vjerujete u Boga, Bog vam zapravo može sve omogućiti ako imate dovoljno jaku vjeru u Njega. I mislim da možda ljudi i nisu toga toliko svjesni ili im to baš ne uspijeva, i mislim da je razlika upravo u tome koliko vjerujete. Ako se potpuno prepustiš i vjeruješ onda nema neuspjeha, Bog ti jednostavno pomaže. Dakle, ako razmišljamo o tim... mislim, ovo je opet dosta kompleksno za odgovoriti jer kad pogledate, događaju se ratovi i slične stvari. Zapravo, da dosta je kompleksno odgovoriti. Ali moje osobno iskustvo je dosta pozitivno, osjećam tu neku sigurnost sa strane Božje energije stvari su mi se posložile upravo onako kako bih ja željela. Da uglavnom pozitivno iskustvo svetoga, a još je ljepše kada možeš utjecati na ljude oko sebe, tj. možete ih naučiti važnosti vjere i prepuštanja Bogu. Mislim da je to jako lijep osjećaj.

I: Što mislite koji je smjer u kojem će postotak populacije koja je religiozna kretati?

S4: Mislim da će se možda širiti više nego prije. I mislim da iza toga leži nekoliko razloga. Prvi je da je to više potaknuto od strane te informatizacije, sve veća dostupnost informacija rezultira time da sve više mladih saznaje za religiju. Zatim imamo i veću demokratsku slobodu koja dovodi do toga da čovjek ima veće pravo biranja i same religijske opredijeljenosti. Također u društvu se događa taj proces retradicionalizacije, tako da mislim da se opet vraćamo prema tim tradicionalnim vrijednostima.

I: Planirate li imati u budućnosti djecu?

S4: Pa planiram.

I: Hoćete li ih odgajati religiozno?

S4: Naravno, planiram imati djecu i odgajat ću ih onako kako sam i ja odgajana, odnosno religiozno. A i s obzirom na to da će se najvjerojatnije nalaziti unutar homogenog društva koje je isto tako kršćanski orijentirano, tako ću i ja njih odgajati da budu u skladu s društvom u kojem se nalaze, jer smatram isto tako da bi na taj način djetinjstvo bilo lakše. S druge strane, želim im poticati te nekakve religiozne norme kako bi razvili nekakve ispravne vrijednosti i kako bi i unutar njihovih budućih obitelji djelovalo zajedništvo i razumijevanje, kao i povezanost. Tako da ću ih definitivno poticati na to, a sad u nekakvim tim starijim zrelijim godinama. Možda neću imati manji utjecaj na njih u smislu da ako oni žele izmijeniti svoje nekakvo religijsko opredjeljenje, ja neću imati autoritet da im išta govorim, ali s druge strane smatram da itekako taj nekakav razgovor s djecom o tim nekakvim religijskim načelima, vjerovanjima i tome koji je smisao tih religijskih načela mogu dovesti do njihovog čvršćeg vjerovanja.

I: Smatrate li da je religijski odgoj djece bitan?

S4: Smatram da je, upravo iz tog razloga da razviju poštivanje prema drugima, kako bi kasnije mogli živjeti u većoj stopi zajedništva i kako bi lakše funkcionirali u samom društvu koje se temelji na poštivanju i razumijevanju. S druge strane, smatram da bi upravo takav pristup, ako je ukorijenjen na razini društva, mogao dovesti do veće stope uspjeha u nekim drugim segmentima života, na primjer i u profesionalnom segmentu. Budući da takav pristup može dovesti do manjeg stresa na poslu, ugodnije radne atmosfere koja, kako su nam brojna istraživanja su pokazala, može pospješiti i samo poslovanje. A može itekako utjecati pozitivno i na stav o obrazovanju i uspjehu i može pospješiti djetetov konačni razvitak.

I: Što mislite na koji je način moguće mladima približiti religiju?

S4: Pa upravo kroz poticanje tih vrijednosti u pogledu strogih normi u smislu da dijete nešto mora nego isticanje tih vrijednosti koje kršćanska religija potiče. Vrijednosti kao što su ljubav, razumijevanje i zajedništvo. Da ih potičemo da čitaju knjige kršćanske tematike, i tako razvijaju svoj religijski identitet i formiraju sebe kao vjernika i kao osobu.

I: Koju svrhu religija ima u modernom društvu?

S4: A religija ima svrhu da nas potiče da slijedimo te nekakve tradicionalne vrijednosti od kojih su se ljudi udaljili s porastom te informatizacije. Ona ima potrebu vraćanja tih vrijednosti u kontekstu sklapanja braka i održavanje prijateljskih odnosa s ljudima. Zajedništvo unutar obitelji i zajedništvo u smislu društvenog konteksta. Često se spominje da ne budemo lijeni, što je u vremenu informatizacija kada je sjedenje za laptopom glavna aktivnost jako koristan savjet. Nikad veća povezanost nas isto tako izlaže lošim utjecajima i religija nam može pomoći da im se odupremo. Kada bolje razmislim mislim da se uloga religije nije pretjerano promijenila, ona nas želi potaknuti da ostvarimo sve svoje individualne potencijale, a s druge strane da širimo ljubav i poštivanje unutar zajednice u kojoj djelujemo, ali i šire.

Sažetak

Zadnjih nekoliko generacija društvo zapadnog svijeta se postupno udaljava ponajprije od svetoga, a zatim i od religije i Crkve te ih zamjenjuje sa znanošću i tehnologijom. Predvodnici tog trenda su mladi koji provodeći sve više vremena na internet i društvenim mrežama upoznaju ove trendove i usvajaju ih puno prije starijih generacija. No Hrvatsko društvo koje je i dalje tradicionalno se dugo opiralo mnogim globalnim trendovima. Stoga se nameće pitanje gdje naše društvo stoji po pitanju svetoga posebno među mladima. Kako bismo pobliže dobili uvid u navedeno stanje primijenjen je polustrukturirani intervju nad četiri sudionika u dobnoj skupini između 20 i 30 godina. Među navedenim sudionicima se nalaze dvije žene i dva muškarce. Na temelju ove analize saznali smo da iako je religioznost još prisutna u našem društvu većina mladih ima problema s pojmom svetoga. To je posebno zabrinjavajuće ako uzmemo u obzir da je sveto u svojoj biti religijsko iskustvo. Također istaklo se slabo poznavanje suštine kršćanstva i religije među sudionicima. Dojmovi i doživljaj religije su pozitivni, što se ne može reći i za instituciju Crkve koja je zbog brojnih skandala polako izgubila simpatije sudionika.

Ključne riječi: sveto, religija, religioznost, mladi, duhovnost, Crkva, Biblija, sekularizacija.

Summary

Over the last few generations, the society of the Western world has been gradually moving away from the sacred, and then from religion and the Church, replacing them with science and technology. The leaders of this trend are young people who, spending more and more time on the Internet and social networks, get to know these trends and adopt them much before the older generations. But the Croatian society, which is still traditional, resisted many global trends for a long time. Therefore, the question arises where our society stands on the issue of the sacred, especially among young people. In order to gain a closer insight into the stated situation, a semi-structured interview was applied to four participants in the age group between 20 and 30 years old. Among the mentioned participants there are two women and two men. Based on this analysis, we learned that although religiosity is still present in our society, most young people have problems with the concept of the sacred. This is especially troubling if we consider that the sacred is essentially a religious experience. Weak knowledge of the essence of Christianity and religion among the participants was also highlighted. Impressions and experiences of religion are positive, which cannot be said for the

institution of the Church, which has slowly lost the sympathy of its participants due to numerous scandals.

Key words: holy, religion, religiosity, youth, spirituality, Church, Bible, secularization.

Bilješka o autoru

MARKO JAMAN rođen je 16. 09. 1999. godine u Šibeniku, gdje je pohađao Osnovnu školu Petra Krešimira IV i Osnovnu školu Meterize. Završio je Prometno-tehničku školu. Jednopedmetni preddiplomski studij sociologije na Filozofskom fakultetu u Splitu upisao je 2018. godine, a završni rad na temu "Okultizam u Njemačkom Reichu" obranio je 2021. godine, nakon čega upisuje diplomski studij sociologije na istom fakultetu.

Elektronička pošta: mjaman@ffst.hr

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja MARKO JAMAN, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice SOCIOLOGIJE, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 24.9.2024

Potpis

Jaman

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: MARKO JAMAN

Naslov rada: SVETO U ŽIVOTU MLADIH

Znanstveno područje i polje: SOCIOLOGIJA

Vrsta rada: DIPLOMSKI RAD

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
IZV. PROF. DR. SC. VLAHO KOVAČEVIĆ

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
_____

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
IZV. PROF. DR. SC. GORANA BANDALović (PREDSJEDNICA)
DR. SC. TONI POPOVIĆ

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 24. 9. 2024

Potpis studenta/studentice: Jaman

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.